

АЛЕКСЕЙ ТОЛСТОЙ

АЕЛИТА

Превод: Валя Димитрова

chitanka.info

Социалния си научнофантастичен роман „Аелита“ Алексей Н. Толстой написва през 1922 г. след завръщането си от емиграция в родината. В него фантастичността на сюжета оригинално се съчетава с реалистичността на характерите на героите. Макар действието да се развива на далечния Марс, авторът разглежда чисто „земни“ проблеми, свързани със закономерния прогрес на човешкото общество.

АТАНАС СВИЛЕНОВ ФАНТАСТЪТ АЛЕКСЕЙ ТОЛСТОЙ

Над сто години се изнизаха от рождението на Алексей Николаевич Толстой и половин век от смъртта му (1883–1945), но интересът към творчеството на този руски съветски писател е по-голям от всякога. В родината му през последното десетилетие бяха подготвени няколко издания на събраните му съчинения, едно от тях в осем тома на масовата библиотека „Огоньок“ в неколкмилионен тираж, но — както писа в „Литературная газета“ Вадим Баранов — „читателският глад не е удовлетворен“. Трилогията „Ходене по мъките“, историческият епос „Петър Първи“, приказката „Златното ключе“, научнофантастичните романи „Аелита“ и „Хиперболоидът на инженер Гарин“, разказите и публицистиката му представляват за новите поколения насъщна духовна потребност, в тях те откриват ценен исторически и социален опит, а не на последно място са извор и на естетическо удоволствие, на художествена наслада. Привлекателен феномен е Алексей Толстой и за чуждестранния читател; в световната литература на нашия век са единици творците с такава разностранна дарба, с такава невероятна способност за превъплъщение в различни жанрови и стилови направления, с такава органична нагласа да постигат хармония между проблемно-философското начало и пластическата яркост и занимателност. Напълно прав е Константин Федин, като набляга на майсторството му да ни увеличи трайно и всепоглъщащо със словото си, да ни държи здраво в магичната му власт: „Толстой е разказвач с огромен природен артистизъм. Разтваряш негова книга — сякаш влизаш в сияещ от светлини театър. Ей сега ще загасят светлината, ще стихне шумът, ще се разлее музиката, бавно ще се разтвори завесата и вече не можеш да се откъснеш. Какво има там, зад люлеещите се декорации, какви съдби, чия любов и смърт? Свободно, капризно, дръзко и своенравно те носи разказът все по-далеч и по-далеч.“

Централните произведения на Алексей Толстой са несъмнено трилогията „Ходене по мъките“, съставена от „Сестри“, „Осемнайста година“ и „Навъсено утро“, и романът „Петър Първи“. Посветени на различни исторически епохи, при цялата си очевидна отлика, те си кореспондират не само по линия на епическия размах на повествованието, но и в общата си насоченост да дадат отговор на въпроса за сложната взаимовръзка между народ–личност–власт, да разкрият процеса на гигантското преобразование и мястото на човешката личност в него, да утвърдят образа на своеобразния Прометей, който надмогва себичното и се поставя в услуга на обществения прогрес, готов е да се жертвува в името на по-доброто бъдеще на народа. Разбира се, тази висока философска проблематика у писател реалист като А. Толстой извира върху основата на проникновеното му познаване на руската действителност, на руската душевност, но главния тласък, за да узрее за идеите, които утвърждава в книгите си, той получава от революцията, от прелома, който внася в хода на човечеството Великата октомврийска социалистическа революция. Още през 1923 година писателят прави следното изявление: „В Русия личността върви към освобождение чрез утвърждаването и създаването на мощна държава.“ След първоначален смут, който за кратко време го довежда даже до емиграция, Толстой се завръща в родината си преодолял съмненията и не само повярвал в истините на революцията, но и готов да им се посвети с всичките си сили и талант. До избистрянето на замисъла за „Петър Първи“ ще изтече доста вода, дълга и сложна ще е работата му и над трилогията „Ходене по мъките“, в която ще вложи и изстрадания си личен човешки и творчески опит, ще проследи зигзагите в приобщаването на интелигенцията към комунистическото дело, но още тогава, в апогея на романтичното си просветление, той търси начинът, за да сподели готовността си да се отдаде на великото преобразование, а и да увлече и други с тази си устременост. Ето тогава, в този момент на върховен емоционален подем, той създава „Аелита“, първия съветски научнофантастичен роман, в който чрез образа на червеноармееца Гусев, пренесъл на планетата Марс патоса на Великата октомврийска революция, Толстой се издига до висотата на поет, бунтар и агитатор.

Оттогава вече много десетилетия наред книгата е любима на младите от няколко поколения, излиза в нови издания, превежда се,

претворяват я в различни екранизации. Аелита, инженер Лос, Гусев са все така обаятелни образи, които въздействуват с благородството си и с олицетворената надежда на човечеството за покоряване на нови пространства, на нови светове. И ако в началото на двайсетте години инженер Лос е бил възприеман като една поетическа метафора, то днес, когато познаваме учението на Циолковски, не ще сгрешим, ако в негово лице видим предшественик на бележития учен. Съветският писател фантаст Александър Казанцев в една своя статия в сп. „Вопросы литературы“ (кн. 1 от 1983 г.) прави интересен паралел между същия инженер Лос и Сергей Павлович Корольов, в началото на пътя си създателят на съветските ракети е работил едва ли не в същите примитивни условия, при които и Лос от романа строи летателния си апарат за Марс. Онова, което някога е изглеждало приумица на въображението и даже е предизвиквало насмешка у определени критици, след време се оказва близко до реалната истина. И другия фантастичен роман на А. Толстой, „Хиперболоидът на инженер Гарин“, при появяването му също го критикуват в антинаучност, описаните в него топлинни лъчи били нещо невъзможно, но А. Казанцев отбелязва жулверновската далновидност и пророчество на писателя, който всъщност още в 20-те години е предсказал лазера. И с право той обобщава: „Творческият метод на Алексей Толстой във фантастиката не се отличава от онзи, с който той създава забележителните си реалистични произведения... Фантастиката на Алексей Толстой се ражда от действителността, като я отразява, и в никакъв случай не се стреми да отвлича от живота или да бъде просто развлечение. В центъра на повествованието не е нито идеята за междупланетен полет, нито новото средство за масово унищожение на хората, а човекът, носител на тази идея, която може да бъде използвана както за добро, така и за зло.“

Наистина, без да подценяваме силата на романтичните видения на А. Толстой, стихията на фантазията му, трябва да се съгласим, че главното, с което живеят и научнофантастичните му творби, това са могъщо и ярко изваяните човешки образи. До Рошчин и Катя и Даша Булавини от „Навъсено утро“, до монументално съградения Петър Велики не бледнеят и неговите Аелита, Лос и Гусев, които са невехнещ символ на човешката жажда за повече знание, за повече благородство и красота, за тържество на революционната правда.

СТРАННАТА ОБЯВА

На улица „Червени зари“ се появи странна обява: малък сив лист, закован на олющената стена на необитаема къща. Арчибалд Скайлс, кореспондент на един американски вестник, минаваше оттам и видя застанала пред обявата боса млада жена, облечена с чиста басмяна рокля; тя четеше и устните ѝ мърдаха. Умореното ѝ и мило лице не показваше учудване — очите ѝ бяха равнодушни, с някакво безумно пламъче в тях. Тя прибра падналия кичур вълниста коса зад ухото си, вдигна от тротоара кошницата със зеленчук и прекоси улицата.

Обявата заслужаваше по-голямо внимание. Скайлс полюбопитствува, прочете я, пристъпи по-наблизо, потърка очи и я прочете още веднъж.

— Twenty three — промърмори най-сетне той, което трябваше да значи: „Да ме вземат дяволите.“

В обявата пишеше:

„Инженер М. С. Лос кани желаещите да летят с него на 18 август към планетата Марс да дойдат за лична среща от 6 до 8 вечерта. Ждановска крайбрежна, №11, в двора.“

Всичко това беше написано обикновено и просто, с обикновен химически молив.

Скайлс неволно си напипа пулса: нормален. Погледна хронометъра си: беше четири часът и десет минути, 17 август 192... година.

Скайлс очакваше със спокойно мъжество всичко в този безумен град. Но тази обява, закована с гвоздейчета за олющената стена, му подеждва до голяма степен болезнено.

По запустялата улица „Червени зари“ духаше вятър. Прозорците на многоетажните къщи, кои изпотрошени, кои заковани с дъски, не издаваха живот — нито една глава не се подаваше навън. Оставила

кошницата на земята, младата жена стоеше от другата страна на улицата и гледаше към Скайлс. Милото ѝ лице беше спокойно и уморено. Скулите на Скайлс заиграха. Той измъкна стар плик и си записа адреса на Лос. В това време пред обявата се спря едър, широкоплещест мъж без шапка, ако се съди по облеклото — войник, със сукнена рубашка без колан, с навуца. От нямане какво да прави бе пъхнал ръце в джобовете. Якият му врат се напрегна, когато започна да чете обявата.

— Ама и този — брей, че се е засилил — към Марс! — каза той с удоволствие и обърна загорялото си безгрижно лице към Скайлс. Напряко през слепоочието му светлееше белег. Очите му бяха сивокафеникави и също като на онази жена — с някакво пламъче. (Скайлс отдавна беше забелязал това пламъче в руските очи и даже споменаваше за него в своя статия: „... Липсата на определеност в очите — ту насмешливи, ту безумно решителни, и, накрая, непонятният израз на превъзходство — действуват извънредно болезнено върху европейца.“).

— Да вземеш и да полетиш с него, толкова е просто — отново каза войникът, усмихна се простодушно и в същото време бързо огледа Скайлс от главата до петите.

Изведнъж той присви очи, усмивката изчезна от лицето му. Той внимателно гледаше през улицата към босата жена, която все така неподвижно стоеше до кошницата.

Кимна с глава и я попита:

— Маша, защо стоиш? (Тя бързо примигна.) Да беше си тръгнала към къщи. (Тя попристъпи с малките си прашни нозе, въздъхна, наведе глава.) Върви, върви, аз скоро ще дойда.

Жената вдигна кошницата и тръгна. Войникът каза:

— Уволниха ме в запаса поради контузия и раняване. Сега се разхождам, чета обявите — страшна скука.

— Мислите ли да отидете във връзка с обявата? — попита Скайлс.

— Непременно ще отида.

— Но това е глупост — да летиш петдесет милиона километра в безвъздушно пространство.

— Дума да няма — далеко е.

— Това е шарлатанство или бълнуване.

— Всичко може да е.

Скайлс също загледа войника с присвити очи: онзи го гледаше пак така с насмешка, с неразбираемия израз на превъзходство, тогава той пламна гневно и тръгна към Нева. Крачеше уверено и широко. В градинката седна на една пейка, пъкна ръка в джоба си, където като стар пушач и делови човек носеше тютюна си, с едно движение на палеца натъпка лулата си, запали и протегна крака.

В градинката шумяха старите липи. Въздухът беше влажен и топъл. Върху купчина пясък, самичко в цялата градинка и явно доста отдавна, седеше малко момченце с мръсна ризка на точки, без гащи. От време на време вятърът повдигаше светлите му и меки коси. В ръката си държеше края на една връвчица, а другият край беше завързан за крака на стара, разрошена врана. Тя стоеше недоволна и сърдита като момчето и гледаше Скайлс.

И изведнъж — то беше само за миг — сякаш облаче плъзна в съзнанието му, главата му се замая: дали всичко това не му се присънва? Момчето, враната, празните къщи, пустите улици, странните погледи на минавачите и прикрепената с гвоздеи обява — покана за полет в безкрайните пространства...

Скайлс дълбоко дръпна от силния тютюн. Разгъна картата на Петроград и като плъзна по нея крайчето на лулата си, откри Ждановска крайбрежна.

В РАБОТИЛНИЦАТА НА ЛОС

Скайлс влезе в двор, затрупан с ръждясало желязо и бъчви от цимент. Хилава трева растеше по купищата боклук, между преплетени кълба тел и изпочупени части от стругове. Навътре в двора, отразявайки залеза, искряха пращните прозорци на висока барака. Малката ѝ врата беше открената, на прага седеше един работник и разбъркваше миниум в кофичка. На въпроса на Скайлс може ли да види инженер Лос, той кимна навътре към бараката. Скайлс влезе.

Бараката беше слабо осветена — над масата, отрупана с чертежи и книги, светеше електрическа крушка в тенекиен конус. В дъното на помещението до тавана се издигаше скеле. Наблизо пламтеше ковашко огнище, раздухвано от друг работник. През гъсто кръстосаните дъски проблясваше металната повърхност на сферично тяло, занитено на много места. През разтворените врати се виждаха алените ивици на залеза и вдигналите се от морето кълбести облаци.

Работникът, който раздухваше огнището, каза полугласно:

— Вас търсят, Мстислав Сергеевич.

Зад скелето се показва среден на ръст човек с яко телосложение. Гъстите му като шапка коси бяха бели. Лицето му беше младо, избръснато, с голяма красива уста, с втренчени светли, немигащи очи. Беше облечен в мръсна платнена риза, разтворена на гърдите, със закърпени панталони, препасани с връв. В ръката си държеше зацапан чертеж. Той се приближи, като се опитваше да закопчае ризата на гърдите си с несъществуващото копче.

— Вие по обявата ли идвате? Искате да летите? — попита той приглушено и като посочи на Скайлс стола под конуса на лампата, седна насреща му до масата, остави чертежа и взе да си тъпче лулата. Този човек беше инженер Мстислав Сергеевич Лос.

Той наведе очи и запали клечка; пламъкът освети отдолу силното му лице, двете горчиви гънки на бръчките край устата, широко изрязаните ноздри, дългите тъмни мигли. Скайлс остана доволен от огледа. Той обясни, че няма намерение да лети, но прочел обявата на

улица „Червени зари“ и сметнал за свой дълг да запознае читателите с този толкова необикновен и сензационен проект за междупланетно общуване.

Лос го слушаше, без да откъсва от него немигащите си светли очи.

— Жалко, че не искате да летите с мен, жалко — той поклати глава, — хората бягат от мен като от бесен. След четири дена напускам Земята и досега не съм си намерил спътник. — Той отново запали клечка, пусна кълбо дим. — Какви данни са ви нужни?

— Най-важните щрихи от вашата биография.

— Това никому не е нужно — каза Лос, — няма нищо забележително. Учил съм с медни грошове, от дванадесетгодишен сам се справям. Младост, учене, работа, служба — нито една черта, любопитна за вашите читатели, нищо забележително освен... — Лос изведнъж се навъси, бръчките край устата му рязко се очертаха. — Та ето... Над тази машина — той посочи с лулата към скелето — работя отдавна. Строежа започнах преди две години. Това е!

— За колко месеца горе-долу мислите да изминете разстоянието от Земята до Марс? — попита Скайлс, като гледаше върха на молива.

— Мисля, за не повече от девет-десет часа.

— Аха! — каза Скайлс и почервеня, замърда скули. — Ще ви бъда много признателен, ако имате повече доверие към мен и се отнесете сериозно към нашето интервю — каза той с ласкателна вежливост.

Лос се облегна с лакти на масата, обви се с тютюнев дим, през който проблясваха само очите му.

— На осемнадесети август Марс ще се доближи до Земята на четиридесет милиона километра — аз трябва да прелетя само това разстояние. Какво влиза в него? Първо — височината на земната атмосфера — седемдесет и пет километра. Второ — разстоянието между планетите в безвъздушното пространство — четиридесет милиона километра. Трето — височината на Марс — шестдесет и пет километра. За моя полет са важни само сто и четиридесетте километра атмосфера.

Той стана, пъхна ръце в джобовете на панталона, главата му се скри в сянката и в дима — осветени бяха само откритата гръд и косматите му ръце с навити до лактите ръкави.

— Обикновено казват, че полет е полетът на птицата, на падащия лист, на самолета. Но това не е полет, а плаване във въздуха. Чистият полет — това е падане, когато тялото се движи под действието на тласкаща го сила. Например ракетата. В безвъздушното пространство, където нищо не пречи на полета, ракетата ще се движи с увеличаваща се скорост: очевидно там ще мога да се приближа до скоростта на светлината, ако не ми попречат магнитни влияния. Моят летателен апарат е построен именно на принципа на ракетата. Аз ще трябва да прелетя в атмосферата на Земята и Марс сто и четиридесет километра. С изкачването и спускането това прави час и половина. Слагам един час, докато изляза от земното притегляне. Нататък, в безвъздушното пространство, мога да летя с всякаква скорост. Но има две опасности: от прекомерното ускорение могат да се пукнат кръвоносните съдове, и второ — ако с огромна скорост се врежа в атмосферата на Марс, то сблъсъкът с въздуха ще бъде като забиване в пясък. Мигновено апаратът и всичко, което е в него, ще се превърне в газ. В междузвездното пространство се носят късове от планети, от неродени или загинали светове. Врязвайки се във въздуха, те моментално изгарят. Въздухът е почти непроницаема броня. Макар че на Земята тя веднъж явно е била пробита.

Лос измъкна ръката си от джоба, сложи я на масата под лампичката и стисна пръстите си в юмрук.

— В Сибир, сред вечните ледове, съм разкопавал мамути, загинали в земни пукнатини. Между зъбите им имаше трева, те са пасли там, където сега са ледовете. Ял съм от месото им. Те не са успели да се разложат — замръзнали са за няколко дни, снегът ги е затрупал. Изглежда, отклонението от земната ос е станало мигновено. Земята се е сблъскала с небесно тяло или е имала втори спътник, по-малък от Луната. Ние сме го привлекли, той е паднал, разсякъл е земната кора и е отклонил земната ос. Може би точно от този удар е загинал материкът, който е лежал на запад от Африка, в Атлантическия океан. И така, за да не се стопя, врязвайки се в атмосферата на Марс, ще трябва силно да намаля скоростта. Затова отделям за целия полет в безвъздушното пространство шест-седем часа. След няколко години пътуването до Марс няма да е по-сложно, отколкото да прелетиш от Москва до Ню Йорк.

Лос се отдалечи от масата и включи прекъсвача. Под тавана засъскаха и се запалиха дъговите фенери. Скайлс видя по дървената стена чертежи, диаграми, карти; рафтове с оптически и измервателни уреди, купчина консерви, кожени дрехи; върху стълбичка в ъгъла на бараката имаше телескоп.

Лос и Скайлс се приближиха до скелето, което опасваше металното яйце. На око Скайлс определи, че яйцеобразният апарат е не по-малко от осем и половина метра висок и шест метра широк. През средата, по окръжността му, минаваше стоманен пояс, огънат надолу, към повърхността на апарата, като чадър — това беше парашутната спиралка, която увеличаваше съпротивлението на апарата при падане в атмосферата. Под парашута имаше три кръгли вратички — входните люкове. Долната част на яйцето завършваше с тясно гърло. То беше увито с двойна спирала, направена от дебела стомана и извита в противоположни посоки — това беше буферът, омекотяващ удара при падане на Земята...

Почуквайки с молива по занитената обшивка на яйцето, Лос започна да обяснява детайлите на междупланетния кораб. Апаратът беше направен от еластична и мъчнотопима стомана, вътре беше добре укрепен с ребра и леки подпори. Това беше външната обшивка. Под нея имаше втора, от шест слоя гума, кече и кожа. Във вътрешността на това кожено тигелирано яйце се намираха уредите за наблюдение и движение, кислородните резервоари, сандъците за поглъщане на въглеродния двуокис, празни джобове за инструментите и запасите. В апарата бяха монтирани специални визьори за наблюдение — къси метални тръбички, снабдени с призматични стъкла.

Механизмът за движение се намираше в гърлото, увито от спиралата. Гърлото беше излято от стомана, превъзхождаща по якост астрономическия бронз. В самото гърло бяха пробити вертикални канали. Всеки от тях се разширяваше към така наречената взривна камера. От общия магнет във всяка камера беше прекарана искрова свещ и хранваща тръбичка. Както бензинът постъпва в цилиндрите на мотора, по същия начин и взривните камери се хранваха с ултралидид — ситен пращец, взривно вещество с необикновена мощ, открито в лабораторията на ...ския завод в Петроград. Мощността на ултралидидита надминаваше всичко, открито дотогава в тази област. Конусът на взрива бе извънредно тесен. За да съвпадне оста на конуса

с осите на вертикалните канали на гърлото, постъпващият във взривните камери ултралидът се прекарваше през магнитно поле.

В общи черти това беше принципът на движещия механизъм: това беше ракета. Запасите от ултралидът бяха за сто часа. Скоростта на изкачване или спускане на апарата се регулираше чрез увеличаване или намаляване броя на взривовете в секунда. Долната му част бе значително по-тежка от горната, затова при попадане в сферата на притегляне на планетата апаратът винаги щеше да се обръща с гърлото към нея.

— С какви средства е построен апаратът? — попита Скайлс.

Лос го изгледа с известно учудване.

— Със средства на републиката.

Лос и Скайлс се върнаха до масата. След кратко мълчание Скайлс попита неуверено:

— Разчитате ли да намерите живи същества на Марс?

— Ще разбере това в петък сутринта, на деветнадесети август.

— Предлагам ви по десет долара за всеки ред от вашите впечатления за пътуването. Авансът е за шест подлистника по двеста реда. Чекът може да се осребри в Стокхолм. Съгласен ли сте?

Лос се засмя и кимна с глава: съгласен. Скайлс седна в единия край на масата да напише чека.

— Жалко, жалко, че не искате да летите с мен: защото всъщност е толкова близо, много по-близо, отколкото например пеша до Стокхолм — каза Лос, като димеше с лулата си.

СПЪТНИКЪТ

Лос стоеше, облегнал рамо върху касата на отворената врата. Лулата му беше угаснала.

От вратата нататък до Ждановска крайбрежна се ширеше незастроено място. Отвъд реката се изправяха с неясните си очертания дърветата на Петровския остров. А зад тях гореше и все не можеше да догори печалният залез. Дългите облаци, обрамчени по краищата от светлината му, лежаха в зелените води на небето като острови. Над тях зеленееше небето. Пламнаха няколко звезди. На старата Земя беше тихо.

Работникът Кузмин, който преди малко бъркаше миниума в кофата, също се приближи, спря до вратата и хвърли огънчето на цигарата в тъмнината.

— Трудно е да се разделиш със Земята — каза той тихо. — Дори с къщата си е трудно да се разделиш. Вървиш от селото към гарата — десет пъти ще се обърнеш. Може къщата да е покрита със слама, но си е твое, родно място. А да напуснеш Земята — леле, леле...

— Чайникът кипна — каза Хохлов, другият работник. — Кузмин, ела да прием чай.

Кузмин въздъхна: „Да, така си е“ — и тръгна към огнището. Хохлов — човек суров, и Кузмин седнаха край огнището върху сандъците и почнаха да пият чай. Те внимателно разчупваха хляба, отделяха костите на вейната риба и бавно дъвчеха. Кузмин кимна и каза тихо:

— Жал ми е за него. Сега такива хора почти не се срещат.

— Не бързай да го отписваш.

— Един летец ми разправяше: вдигнал се той през лятото на седем версти^[1] — забележи, през лятото — и все пак маслото в мотора му замръзнало. Ами ако се издигнеш по-нагоре? Там има само студ. И тъмнина.

— А аз ти казвам — не бързай да го отписваш — повтори Хохлов мрачно.

— Никой не иска да лети с него — не му вярват. Вече втора седмица обявата виси напразно.

— А аз му вярвам.

— Дали ще стигне?

— Там е работата, че ще стигне. И ония в Европа ще побеснеят.

— Кой ще побеснее?

— Кой ще побеснее ли? На̀ ви сега, изяжте се — Марс чий ще бъде — съветски.

— Да, това би било прекрасно.

Кузмин се намести върху сандъка. Лос се приближи, седна, взе канче димящ чай.

— Хохлов, би ли се съгласил да летиш с мен?

— Не, Мстислав Сергеевич — отговори Хохлов, — няма да се съглася, страх ме е.

Лос се усмихна, сръбна от канчето и погледна към Кузмин.

— А вие, мили приятелю?

— Мстислав Сергеевич, с радост бих полетял, но жена ми е болна, пък и на кого да оставя децата?

— Да, май ще трябва да летя сам — каза Лос, остави празното канче и изтри с длан устните си. — Малцина са желаещите да напуснат Земята. — Той отново се усмихна, поклати глава. — Идва вчера една госпожица във връзка с обявата. „Добре, казва, аз ще летя с вас, на деветнадесет години съм, пея, танцувам, свиря на китара, не искам повече да живея на Земята — омръзнаха ми тия революции. Трябва ли изходна виза?“ Поприказвахме си — после госпожицата седна и заплака. „Вие ме излъгахте, аз мислех, че ще летим по-наблизо.“ Идва после млад мъж, говори басово, ръцете му потни. „Вие, казва, ме смятате за идиот — невъзможно е да се лети до Марс; защо окачвате такива обяви?“ Едва го успокоих.

Лос опря лакти на коленете си и се загледа във въглените. В тази минута лицето му изглеждаше уморено, челото му беше намръщено. Изглежда, той напълно си почиваше след продължителното напъгане на волята. Кузмин отиде за тютюнец. Хохлов се изкашля и го запитва:

— Мстислав Сергеевич, нима вие самият не се страхувате?

Лос го погледна със стоплени от огъня очи.

— Не, не се страхувам. Сигурен съм, че ще успея да кацна. А ако не сполуча — ударът ще бъде мигновен и безболезнен. Страшно е

другото. Представете си, че изчисленията са погрешни и аз не попадна в орбитата на Марс, а само профуча покрай него. Запасите от гориво, кислород и храна ще ми стигнат за дълго. И ето, летя в тъмнината. Пред мен гори звезда. След хиляда години вкочаненият ми труп ще долети до огнените ѝ океани. След хиляда години, и то моят летящ в тъмнината труп! Но тези дълги дни, докато ще бъда още жив — а аз ще живея дълго в тази кутия, — ще бъдат дълги дни на безнадеждно отчаяние — сам в цялата вселена! Страшна е не смъртта, а самотата, безнадеждната самота във вечна тъмнина. Никак не ми се иска да летя сам.

Лос присви очи и погледна въглените. Устните му бяха здраво стиснати.

На прага се показва Кузмин и тихо го повика:

— Мстислав Сергеевич, вас търсят.

— Кой? — Лос бързо стана.

— Някакъв червеноармеец пита за вас.

В бараката след Кузмин влезе човек с рубашка без колан, същият, който четеше обявата на улица „Червени зари“. Леко кимна на Лос, огледа скелето и се приближи до масата.

— Търсите ли си спътник?

Лос му подаде стол и седна насреща.

— Да, търся. Ще летя за Марс.

— Зная, в обявата пишеше. Преди малко ми показаха тази звезда. Далечно е, разбира се. Бих искал да знам какви са условията: заплатата, храната.

— Семейство имате ли?

— Женен съм, деца нямам.

Той делово почукваше с нокти по масата, оглеждаше се с любопитство наоколо. Лос накратко му разказа за условията на полета, предупреди го за възможния риск. Предложи да обезпечи семейството му, като предварително му изплати заплатата в пари и продукти. Червеноармеецът кимаше, съгласяваше се, но слушаше разсеяно.

— Как мислите — попита той, — хора ли живеят там, или чудовища?

Лос силно се почеса по врата.

— Според мен там трябва да има хора, които приличат на нас. Като стигнем, ще видим. Ето каква е работата: вече няколко години

големите радиостанции в Европа и Америка започнаха да приемат неразбираеми сигнали. Отначало мислеха, че това са следи от бурите в магнитните полета на Земята. Но тайнствените звуци много приличаха на азбучни сигнали. Някой настойчиво иска да говори с нас. Откъде? На други планети освен на Марс засега не е открит живот. Погледнете картата му. Той е покрит с мрежа от канали. (Той посочи чертежа на Марс, закачен за дървената стена.) Явно е, че там има възможност да се монтира голяма и мощна радиостанция. Марс иска да говори със Земята. Засега ние не можем да отговаряме на техните сигнали. Затова сами ще идем при тях. Трудно е да се предположи, че радиостанциите на Марс са построени от чудовища, същества, не приличащи на нас. Марс и Земята са две мънички кълба, въртящи се едно до друго. Законите са еднакви и за нас, и за тях. Из вселената се носи прахът на живота. Едни и същи спори падат върху Марс и върху Земята, върху всичките милиарди изстиващи звезди. Навсякъде възниква живот и над живота навсякъде царува човекоподобният: не може да бъде създадено животно, по-съвършено от човека.

— Тръгвам с вас — каза червеноармеецът. — Кога да дойда с вещите си?

— Утре. Длъжен съм да ви запозная с апарата. Вашето име, презиме, фамилия?

— Алексей Иванович Гусев.

— Занятие?

Гусев разсеяно погледна Лос, наведе очи към почукващите си по масата пръсти.

— Грамотен съм — каза той. — Доста добре познавам автомобила. Летял съм на аероплан като наблюдаващ. От осемнадесетгодишен се занимавам с война — това е то моето занятие. Раняван съм. Сега съм в запаса. — Изведнъж той силно потърка с длан темето си, късо се изсмя. — Ама че работи станаха през тези седем години. Ако говорим честно, би трябвало сега да командувам полк, но характерът ми е свадлив. Прекъснат ли военните действия — не мога да се спра на едно място, нещо ме гризе. Всичко ми е отровено. Изпрося си командировка или просто избягам. (Той отново потърка темето си и се усмихна.) Четири републики съм учредил, сега градовете дори не си спомням. Веднъж събрах към триста момчета — тръгнахме да освобождаваме Индия. Искаше ни се да стигнем дотам,

но се заблудихме в планините, връхлетя ни виелица, скали се срутваха, изпотрепаха конете. Малцина се върнахме оттам. Два месеца бях при Махно — искаше ми се да се поразсея... само че не можах да намеря общ език с бандитите. Върнах се в Червената армия. Гонихме поляците от Киев — този път бях с конницата на Будьони: „Напред към Варшава!“ За последен път ме раниха, когато превземахме Перекоп. После почти година се търкалях из лазаретите. Изписаха ме — къде да се дяна? В това време се срещнахме с моето момиче — ожених се. Жена ми е добра, мъчно ми е за нея, но вкъщи не мога да живея. Да се върна на село — родителите ми отдавна са починали, братята ми са убити, земята е запустяла. В града няма какво да правя. Война засега няма и не се и очаква. Мстислав Сергеевич, моля ви, вземете ме със себе си. Ще ви потрябвам на Марс.

— Е, много се радвам — каза Лос, като му подаде ръка. — До утре.

---

[1] Стара руска мярка за дължина, приблизително равна на 1,060 км. Б.пр. ↑

БЕЗСЪННА НОЩ

Всичко беше готово за излитане от Земята. Но следващите два дни се наложи почти без да спят, да се занимават с подреждането на множество дреболии в джобовете на апарата. Проверяваха уредите и инструментите. Снеха скелето около апарата, свалиха и част от покрива.

Лос показа на Гусев механизма за движение и по-важните уреди — Гусев се оказа ловък и съобразителен човек.

Излитането беше определено за шест часа вечерта на следващия ден.

Късно вечерта Лос пушна работниците и Гусев, после изгаси навсякъде освен лампичката над масата и без да се съблича, легна на железната койка — в ъгъла на бараката зад статива на телескопа.

Нощта беше тиха и звездна. Лос не спеше. Пъхнал ръце под главата си, той гледаше в мрака. От много дни насам не се беше отпуснал. Но сега, в последната нощ на Земята, той остави сърцето си да се мъчи и плаче.

Спомни си... Полутъмната стая... Заслонената с книга свещ. Миризмата на лекарствата, задухата. На пода, върху килима — леген. Когато ставаш и минаваш край легена, по стената, по избелелите тапети се люшват сенки. Колко е мъчително! На кревата лежи тази, която ти е по-скъпа от светлината — Катя, твоята жена, и учестено и тихо диша. По възглавницата гъсти объркани коси. Свитите ѝ колене повдигат одеялото. Катя си отива от него. Доскоро милото и кротко лице сега е променено. То е розово и неспокойно. Измъкнала е ръката си върху одеялото и мачка с пръсти края му. Лос отново и отново взема ръката ѝ и я прибира под одеялото.

„Хайде, отвори очи, погледни ме, сбoguвай се с мен.“ С жален, едва доловим глас казва тя: „Твои позоеца.“ Детският ѝ, едва доловим жален глас иска да каже: „Отвори прозореца.“ Състраданието към нея, към този глас е по-страшно от страха. „Катя, Катя, погледни ме.“ Той я целува по бузите, по челото, по затворените очи. Гърлото ѝ трепти,

гърдите ѝ се надигат на тласъци, пръстите са се вкопчили в края на одеялото. „Катя, Катя, какво ти е?“ Не отговаря, отива си... Изправи се на лакти, повдигна гръд, сякаш отдолу я блъскаха и мъчеха. Милата главица клюмна назад... Тя падна, потъна в леглото. Брадичката ѝ се отпусна. Лос се разтресе от отчаяние, прегърна я и се притисна към нея.

... Не, не, не — не можеш да се примириш със смъртта...

Лос стана от койката, взе от масата кутията с цигари, запали и взе да се разхожда из тъмната барака. После се качи по стълбичката на телескопа, намери с визьора Марс, вече издигнал се над Петроград, и дълго-дълго гледа малкото, ясно, топло кълбо. То леко потрепваше в пресичащите се черти на окуляра.

... Той отново легна... Паметта му прати видение. Катюша е седнала върху тревата на една височинка. Далеч, зад вълнуващите се поля, се виждат златните точки на Звенигород. Няколко сокола плуват в летния зной над житата, над елдените ниви. Катюша се е отпуснала, топло ѝ е. Лос седи до нея, къса със зъби стръкче тревичка и поглежда русата глава на Катюша, загорялото ѝ рамо със светлата ивичка кожа между загара и роклята. Сивите ѝ очи са равнодушни и прекрасни, в тях също така плуват соколи. Катя е на осемнадесет години. Седи и мълчи. Лос мисли: „Не, мила моя, имам си много по-важна работа от това да се влюбя във вас тук, на това хълмче. Няма да се хвана на тази въдичка, няма да идвам повече във вашата вила.“

Боже господи! Колко неразумно бяха прахосани тези горещи летни дни. Да можехме да спрем времето тогава! Но не можеш да ги върнеш! Не можеш!...

Лос отново стана от койката, драска клечки, пуши, разхожда се. Но дори ходенето покрай дъсчената стена беше тягостно: сякаш звяр в яма.

Той отвори вратата и погледна към вече високо издигналия се Марс.

„Дори и там, отвъд границите на Земята, оттатък границата на смъртта, не ще избягаш от себе си. Защо ли ти трябваше да отпиваш от тази отрова — любовта! Да беше си живял неразбуден. Та нали в ефира си летят семената на живота, подобно на ледени кристали, летят и дремят. Ама не — непременно трябва да паднат и да разцъфнат — да се пробудят за тази жажда — да обичаш, да се слееш, да се забравиш,

да не си вече самотно семе. И целият този кратък сън е само за да има после отново смърт, раздяла, и отново — този полет на ледените кристали.“

Лос дълго стоя на вратата. Високо над спящия Петроград преливаше светлината на Марс — ту кървава, ту синя, ту елмазена. „Нов чуден свят — мислеше си Лос, — може би отдавна угаснал или фантастичен, цъфтящ и съвършен... Така и там понякога нощем ще търся родната си звезда сред другите звезди... Ще си спомням — и хълмчето, и соколите, и гроба, в който лежи Катя... И мъката ми ще е светла...“

Едва на разсъмване Лос пхна глава под възглавницата и се унесе. Събуди го громоленето на обоз по улицата. Той прекара ръка по лицето си. Очите му, все още безсмислени от нощните видения, постепенно различаваха картите по стените, очертанятия на апарата. Лос се събуди напълно, въздъхна, отиде до чешмата и поля главата си със студена вода. Наметна палтото си и закрачи през незастроеното място към своя дом, където преди половин година бе умряла Катя.

Тук той се изми, избърсна, облече си чисто бельо и дрехи, огледа затворени ли са всички прозорци. Апартаментът беше необитаем — навсякъде имаше прах. Той отвори вратата към спалнята, в която не бе нощувал нито веднъж след смъртта на Катя. В спалнята беше почти тъмно от спуснатите щори, само огледалото на гардероба с Катините рокли леко просветваше — огледалната врата беше открената. Лос се намръщи, приближи се на пръсти и плътно я затвори. Заклучи вратата на спалнята. Излезе от апартамента, заключи външната врата и пусна плоското ключе в джобчето на жилетката си.

Сега вече всичко преди отпътуването беше свършено.

СЪЩАТА НОЩ

Тази нощ Маша дълго чака мъжа си, на няколко пъти топли чайника върху примуса. Отвъд високата дъбова врата беше тихо и страшно.

Гусев и Маша живееха в една стая от някога разкошната и огромна, а сега изоставена къща. Обитателите ѝ я напуснали по време на революцията. За четири години дъждовете и зимните виелици доста бяха повредили вътрешността ѝ.

Стаята беше просторна. На тавана сред златна резба и облаци летеше пищна жена с широко усмихнато лице, а наоколо — крилати дечица.

„Виждаш ли, Маша — постоянно казваше Гусев и сочеше тавана. — Каква весела жена, охранена, и шест деца има — това се казва жена.“

Над позлатения креват с лъвски лапи висеше портретът на старец с напудрена перука, със стиснати устни и звезда на кафтана. Гусев го бе нарекъл „генерал Топтигин“. „Този никому не е прощавал, малко нещо да не е по неговото — веднага го е стъпквал.“ Маша се страхуваше да гледа към портрета. През цялата стая минаваха кюнците на желязната печка, които окадяваха стените. По рафтовете, на масата, където Маша приготвяше оскъдната храна — навсякъде беше чисто и подредено.

Резбованата дъбова врата водеше към зала с два реда прозорци — изпочупени и заковани с дъски, на места таванът се ронеше. През ветровитите нощи тук с вой се разхождаше вятърът, тичаха плъхове.

Маша седеше до масата. Огънчето на примуса съскаше. Вятърът довя отдалеч печалния звън на часовника — удари два. Гусев все не идваше. Маша си мислеше:

„Какво търси, какво не му достига? Все иска да намери нещо, неспокойна душа, Альоша, Альоша... Поне веднъж затвори очи, склони глава на рамото ми, мили: не търси, не ще намериш по-скъпо от моята преданост.“

По миглите ѝ избликваша сълзи, тя ги триеше, без да бърза, и подпираше буза. Над главата ѝ летеше и все не можеше да отлети веселата жена с веселите дечица. Маша си мислеше за нея: „Да бях такава — нямаше да бяга от мен.“

Гусев ѝ бе казал, че заминава надалеч, но тя не знаеше къде, а се боеше да попита. Тя и сама виждаше, че му е трудно, не може да издържи да живее с нея в тази странна стая, сред тишина, без предишната свобода. Нощем му се присъни нещо — ще заскърца със зъби, ще извика сподавено, ще седне в леглото и ще се задъхва със стиснати зъби, целият плувнал в пот. Ще се повали обратно, ще заспи, а на сутринта целият ще е почернял, място не може да си намери.

Маша беше толкова тиха с него, така му се галеше — повече от майка. Затова той я обичаше и жалеше, но дойдеше ли утрото, търсеше къде да отиде.

Маша работеше, носеше дажбата си вкъщи. Често се случваше да нямат пари. Гусев се захващаше с разни работи, но бързо ги зарязваше. „Старци разправяха, че в Китай имало златна жила — казваше той. — Май там такава жила няма, но земите наистина са ни още непознати, Маша, ще замина за Китай да видя кое как е.“

Маша чакаше с мъка, както се чака смъртта, онзи час, в който Гусев щеше да си отиде. Тя си нямаше никого на света освен него. От петнадесетгодишна работеше като продавачка по магазините, като касиерка на невските параходчета. Живееше самотно, безрадостно.

С Гусев се запозна преди година на една пейка в парка. Той я попита: „Гледам, седите сама, ще позволите ли заедно да си прекараме времето — скучно ми е сам.“ Тя го погледна — мило лице, весели и добри очи — трезвен. Отговори кратко: „Нямам нищо против.“ Така се и разхождаха в парка до вечерта. Гусев ѝ разказваше за войни, набези, преврати — неща, които не можеш да ги прочетеш в никоя книга. Изпрати Маша до квартирата ѝ и оттогава започна да идва при нея. Маша просто и спокойно му се отдаде. И тогава го обикна — изведнъж, с цялата си същност почувствува, че ѝ е близък. Оттогава започна и нейната мъка.

Чайникът кипна, Маша го свали и отново притихна. Отдавна ѝ се счуваше някакъв шум зад вратата, в празната зала. Но ѝ беше толкова тъжно, че не се ослушваше. Сега ясно дочу как някой влачеше крака.

Маша бързо отвори вратата и се показа. През единия от прозорците в залата проникваше светлината от уличната лампа и слабо осветяваше като шуплести петна няколкото ниски колони. Между тях Маша видя посивяло старче с наведено чело без шапка, с дълго палто — то стоеше, опнало шия, и гледаше към Маша. Коленете ѝ се подкосиха.

— Какво търсите тук? — шепнешком го попита тя.

Старчето стоеше с протегната шия и я гледаше. После вдигна заканително показалеца си. Маша силно тръшна вратата — сърцето ѝ тупкаше отчаяно. Тя се послуша — сега стъпките се отдалечаваха: изглежда, старчето слизаше надолу по парадната стълба.

Скоро от другата страна на залата се разнесоха бързите и силни стъпки на мъжа ѝ. Гусев влезе весел, целият очернен.

— Я ми полей да се измия — каза той и разкопча яката си. — Утре заминаваме, сбогом. Чайникът горещ ли е? Това е чудесно. — Той изми лицето си, якия врат, ръцете до лактите, взе да се бърше и погледна към жена си. — Я стига, няма да се загубя, ще се върна. Седем години нито куршум, нито щик можах да ме стигнат. Краят ми още е далеч — не е ударил часът. А дойде ли ти време да умираш — все едно, не можеш избяга: от едното нищо си отива човекът.

Той седна на масата, започна да бели варен картоф, разчупи го и го топна в солта.

— За утре ми пригответи два чифта чисто бельо — риза, долни гащи, партенки. Сапунче не забравяй. Сапунче и всичко останало. Ти какво — пак ли си плакала?

— Изплаших се — каза Маша и му обърна гръб. — Навърта се тук някакъв старец, закани ми се с пръст. Альоша, не заминавай.

— Защо, задето старецът ти се е заканил с пръст?

— Дето се закани, то е на лошо.

— Жалко, че заминавам, защото иначе сериозно бих си поговорил с това старче. Той сигурно е някой от тези, от бившите, сега ходи нощем, шепне, мъчи се да ни изгони.

— Альоша, ще се върнеш ли при мен?

— Щом съм ти казал, че ще се върна, значи ще се върна. Ама и ти си една неспокойна.

— Далече ли заминаваш?

Гусев засвирука, кимна към тавана, усмихна се с очи и си наля горещ чай в чинийката.

— Ще летя отвъд облаците, Маша, като тази жена.

Маша само наведе глава. Гусев се прозина и започна да се съблича. Маша тихо прибра съдовете, после седна да кърпи чорапи — без да вдигне очи. А когато свали роклята си и се приближи до леглото, Гусев вече спеше с ръка на гърдите си, спокойно затворил очи. Маша легна и загледа мъжа си. По бузите ѝ се стичаха сълзи, толкова скъп ѝ беше той, толкова тъгуваше тя за неспокойното му сърце: „Къде ще лети, какво ли ще търси?“

На разсъмване Маша стана, почисти дрехите на мъжа си, приготви му чистото бельо. Гусев се събуди. Пи чай — шегуваше се, галеше Маша по бузата. Остави ѝ цяла пачка пари. Метна торбата на рамо, спря се на вратата и целуна Маша.

Тя така и не разбра къде заминава той.

ИЗЛИТАНЕТО

На незастроеното място пред работилницата на Лос започнаха да се събират хора. Идваха от крайбрежната, тичаха откъм Петровския остров, трупаха се на групички, поглеждаха към ниското слънце, прорязало с широки лъчи облаците. Започнаха разговори:

— За какво се е събрал този народ — да не са убили някого?

— Сега ще отлетят за Марс.

— И това доживяхме, само то ни липсваше!

— Какво разправяте? Кой ще полети?

— Взели двама бандити от затвора, ще ги запечатат в стоманена топка и — към Марс за проба.

— Хайде де, стига сте лъгали.

— Ах, гадове, не им е жал за хората!...

— Тоест — кои са тези, на които не им е жал?

— А вие, гражданино, не се хващайте за думата.

— Разбира се, че е издевателство.

— Боже мой, ама че глупав народ!

— Защо ще е глупав народът? Откъде го измислихте?

— Трябва вас да ви пратят за такива думи.

— Я стига, другари. Тук наистина става историческо събитие, а вие дявол знае какво дрънкате.

— А с каква цел ги изпращат на Марс?

— Извинете, но един тук разправяше: само агитационна литература натоварили двадесет и пет пуда^[1].

— Това е експедиция.

— За какво?

— За злато.

— Вярно — за попълване на златния фонд.

— Много ли ще докарат?

— Неограничено количество.

— Гражданино, още дълго ли ще чакаме?

— Щом залезе слънцето, и ще се издигнат...

До мръкване сред тълпата, очакваща необикновеното събитие, се чуваха приказки, водеха се най-различни разговори. Спореха, караха се, но не си отиваха.

Алената светлина на мъжdivия залез беше заляла половината небе. И ето че се появи големият автомобил на Губизпълкома^[2], който полека разделяше тълпата.

Прозорците на бараката се осветиха отвътре. Тълпата затихна и се приближи.

Яйцеобразният апарат, открит от всички страни и проблясващ със занитените си шевове, стоеше върху циментова, леко наклонена площадка наред бараката. През кръглият отвор на люка се виждаше яркоосветената му вътрешност с ромбовете от подплатена жълта кожа.

Лос и Гусев бяха вече с плъстени ботуши, овчи кожуси, с кожени пилотски шлемове. Апаратът беше заобиколен от членове на изпълкома, академици, инженери и журналисти. Вече бяха произнесени напътствените речи, бяха направени снимки. Лос благодари на изпращачите за вниманието. Лицето му беше бледо, очите му бяха като стъклени. Той прегърна Хохлов и Кузмин. Погледна часовника си.

Изпращачите притихнаха. Гусев се намръщи и влезе през люка. Вътре той седна на кожена възглавница, оправя шлема и кожуха си.

— Намини при жена ми — не забравяй — викна той на Хохлов и още повече се намръщи.

Лос все се бавеше, гледаше в краката си. Изведнъж вдигна глава и каза с глух, развълнуван глас:

— Смятам, че успешно ще кацнем на Марс. Сигурен съм, че няма да минат много години и стотици въздушни кораби ще браздят звездното пространство. Откривателският дух вечно, вечно ще ни тласка напред. Но не аз трябваше да летя пръв. Не аз трябваше пръв да проникна в небесната тайна. Какво ще намеря там? Забрава за самия себе си... Ето това най-много ме смущава при раздялата с вас. Не, другари, аз не съм гениален строител, не съм смелчага, не съм мечтател, а страхливец и беглец...

Лос внезапно прекъсна, огледа изпращачите със странен поглед — всички го гледаха с недоумение. Той смъкна шлема ниско над очите си.

— А всъщност това никому не е нужно — нито на вас, нито на мен — лични преживявания. Оставям ги върху самотната си койка в бараката... Довиждане, другари, моля да се оттеглите колкото се може по-далеч от апарата...

Гусев веднага викна от люка:

— Другари, ще предам на ония от Марс пламенен поздрав от Съветската република. Упълномощавате ли ме?

Тълпата зашумя. Чуха се ръкопляскания.

Лос се обърна, влезе в люка и веднага силно го дръпна след себе си. Изпращачите се блъскаха, развълнувано разменяха думи, хукнаха от бараката към тълпата на полето. Нечий глас се запровиква:

— По-внимателно, оттегляйте се, лягайте!

Сега хиляди хора мълчаливо гледаха към осветените квадратни прозорци на бараката. Там беше тихо. Тихо беше и в полето. Така изминаха няколко минути. Мнозина бяха налягали по земята. Внезапно надалеч звънко зацвили кон. Някой страшно извика:

— По-тихо!

В бараката нещо оглушително гръмна, затреця. След това се чува още по-силни и чести удари. Земята затрепери. Над покрива на бараката се показва тъпият метален нос на яйцето и се скри сред облак от дим и прахоляк. Трясъкът се засили. Черният апарат се издигна цял над покрива и увисна във въздуха, сякаш се прицелваше. Взривовете се сляха в протяжен вой, осемметровото яйце като ракета се изви косо над тълпата, проблесна като огнена лента и изчезна в бледоаленото зарево на облаците.

Едва тогава сред тълпата се разнесоха викове, полетяха шапки, хората хукнаха и се струпаха около бараката.

---

[1] Пуд — стара мярка за тежест, равна на 16,3 кг. Б.пр. ↑

[2] Губизпълком — Губернски изпълнителен комитет. Б.пр. ↑

В ЧЕРНОТО НЕБЕ

Лос завинти входния люк, седна срещу Гусев и го загледа в очите — в изострените като на уловена птица точки на зениците.

— Да тръгваме ли, Алексей Иванович?

— Давайте.

Тогава Лос хвана лостчето на реостата и полека го натисна. Чу се тъп удар — това беше първият трясък, който накара хилядната тълпа в полето да потръпне. Дръпна втория реостат. Глухият трясък под краката им и тресенето на апарата се усилиха толкова, че Гусев опули очи и се хвана за седалката. Лос включи и двата реостата. Апаратът рязко се издигна. Ударите омекнаха, друсането намаля. Лос извика:

— Издигнахме се.

Гусев избърса потта от челото си. Ставаше горещо. Скоростомерът показваше петдесет метра в секунда. Стрелката продължаваше да напредва.

Апаратът летеше по допирателната, обратно на въртенето на Земята. Центробежната сила го отнасяше на изток. Според изчисленията на височина сто километра той трябваше да се изправи и да полети по диагонал, перпендикулярен към повърхността на Земята.

Моторът работеше гладко, без сътресения. Лос и Гусев разкопчаха кожусите, смъкнаха шлемовете си назад. Електричеството беше угасено и само през малките визьори проникваше бледа светлина.

Преодолявайки отпадането и виенето на свят, Лос коленичи и през визьора погледна към отдалечаващата се Земя. Тя се ширеше като огромна безкрайна сивосинкава вдлъбната чаша. Тук-там като същински острови лежаха в нея грамадни облаци — това беше Атлантическият океан.

Полека чашата започна да се стеснява, да се отдалечава надолу. Десният ѝ край започна да свети като сребърен, а другият взе да потъва в сянка. И ето чашата се превърна в топка, отлитаща в бездната.

Гусев, долепил се до другия визьор, каза:

— Сбогом, майчице, много нещо съм преживял на теб, много кръв съм пролял.

Той се изправи, но изведнъж се олюля, падна на възглавницата. Рязко дръпна яката си.

— Мстислав Сергеевич, умирам, нямам сили.

И Лос чувствуваше: сърцето му бие все по-бързо и по-бързо, даже не бие, е трепти мъчително. Кръвта пулсира в слепоочията. Светлината помръква.

Той допълзя до скоростомера. Стрелката стремително се изкачваше и бележеше невероятна скорост. Свършваше въздушният слой. Притеглянето намаляваше. Компасът показваше, че Земята се намира вертикално отдолу. С всяка секунда апаратът набираше скорост и с лудешка бързина се носеше към космическото ледено пространство.

Лос, чупейки нокти, едва разкопча яката си — и сърцето му спря да бие.

Лос беше предвидил, че скоростта на апарата и на намиращите се в него тела ще достигне онази граница, след която ще настъпят забележими промени в бързината на биенето на сърцето, в обмяната на кръвта и течностите, в целия жизнен ритъм на тялото — беше го предвидил и беше съединил с електрически жици скоростомера на единия от жироскопите (които бяха общо два в апарата) с кранчетата на резервоарите, които в нужния момент трябваше да пуснат повече кислород и амонячни соли.

Пръв дойде на себе си Лос. Нещо го прерязваше в гърдите, главата му се въртеше, сърцето звънтеше като пумпал. В главата му се появиха мисли — необикновени, бързи и ясни — и изчезнаха. Движенията му бяха леки и точни.

Лос затвори излишните кранове на резервоарите, погледна към скоростомера. Апаратът се движеше с около петстотин версти в секунда. Беше светло. През един от визьорите проникваше прав, ослепителен слънчев лъч. Под лъча, възник, лежеше Гусев — озъбен, с изцъклени, сякаш стъклени очи.

Лос пъкна амоняк под носа му. Гусев въздъхна дълбоко, клепачите му затрепкаха. Лос го хвана под мишниците и се опита да го

вдигне, но тялото на Гусев увисна като балон с въздух. Тогава той разтвори ръце — Гусев бавно се спусна на пода, протегна крака във въздуха, разпери лакти — седеше сякаш във вода и се озърташе:

— Мстислав Сергеевич, не съм пиан, нали?

Лос му заповяда да се качи и да наблюдава през горните визьори. Гусев се изправи, олюля се, после се засили и като муха започна да се катери по отвесната стена на апарата — държеше се за подплатената обшивка. Долепи се до визьора.

— Такава тъмница е, Мстислав Сергеевич, че нищо не се вижда.

Лос сложи опушено стъкло на окуляра, обърнат към Слънцето. То висеше в тъмната пустош като огромно, космато, ясно очертано кълбо. От двете му страни, подобно на криле, се простираха две светлинни мъглявини. От плътното му ядро се издигна фонтан и се разля като гъба — беше времето на големите слънчеви изригвания. Настрани от светлото ядро се виждаха огнени океани, по-бледи от зодиакалните криле, също изхвърлени от Слънцето и въртящи се около него.

Лос едва се откъсна от това зрелище — от животворния огън на вселената. Затвори окуляра с капачето. Стана тъмно. Той се приближи до визьора, намиращ се от другата страна. Тук цареше тъмнина. Той завъртя окуляра и в окото му се заби зеленикавият лъч на някаква звезда. Но ето че през визьора нахлу син, ясен, силен лъч — това беше Сириус, небесният елмаз, най-голямата звезда от северното небе.

Лос допълзя до третия визьор. Завъртя окуляра, погледна, избърса го с носната си кърпа. Отново се вгледа. Сърцето му се сви, косите му настръхнаха.

Недалеч в тъмнината, съвсем близко, плуваха неясни мъгляви петна. Гусев каза разтревожено:

— До нас лети нещо.

Мъглявите петна бавно потъваха надолу, ставаха все по-отчетливи и светли. Запробягваха начупени, сребристи линии, нишки. И ето че започна да изплува ясното очертание на назъбен скалист гребен. Изглежда, апаратът се приближаваше до някакво небесно тяло, беше попаднал в орбитата му и се въртеше като спътник около него.

С трепереща ръка Лос напипа лостчетата на реостата и ги натисна докрай, с риск да взриви апарата. Вътре под краката им всичко се затресе и зарева. Петната и сияещият назъбен ръб взеха все по-

бързо да се отдалечават надолу. Осветената повърхност започна да се уголемява и да се приближава. Сега вече ясно се виждаха резките дълги сенки на скалите — те се точеха през оголена, мъртва равнина.

Апаратът летеше към скалите — те бяха съвсем близко, огрени от страни от Слънцето. Със спокойно и ясно съзнание Лос си помисли: още секунда — апаратът няма да успее да се обърне с гърлото си към привличащата го маса, още секунда и — смърт.

В тази частица от секундата Лос забеляза върху мъртвата равнина, сред скалите, развалините на стъпаловидни кули... После апаратът се плъзна над голите остриета на върховете... Но там, от другата им страна, имаше пропаст, бездна, тъмнина. Върху назъбения ръб на пропастта проблеснаха метални жили. И късът от неизвестната разрушена планета остана далече назад — той продължаваше мъртвия си път към вечността. Апаратът отново се носеше сред пустинята на черното небе.

Внезапно Гусев извика:

— Май че пред нас е Луната!

Той се обърна, отскочи от стената и увисна във въздуха, разчекнат като жаба, и ругаейки шепнешком, се замъчи да доплува до стената. Лос се откъсна от пода и също увисна, хванал се за окуляра на визьора — той гледаше сребристия ослепителен диск на Марс.

КАЦАНЕТО

Сребристият диск на Марс, тук-таме сякаш забулен с облачета, видимо се уголемяваше. Леденото петно на Южния полюс блестеше ослепително. Под него се простираше изпъкнала мъглявина. На изток тя стигаше до екватора, около средния меридиан се издигаше и обгръщаше някаква по-светла повърхност, после се раздвояваше и образуваше още един нос в западния край на диска.

По екватора бяха разположени пет тъмни точки или кръгли петна, които ясно се виждаха. Те се съединяваха с прави линии, които образуваха два равнострани триъгълника и още един — трети — издължен. Подножието на източния триъгълник беше заобиколено от правилна дъга. От средата ѝ до крайната западна точка се очертаваше втора полуокръжност... Няколко линии, точки и полуокръжности бяха пръснати на запад и изток от тази екваториална група. Северният полюс тънеше в мъгла.

Лос жадно се взираше в тази мрежа от линии: ето ги, това са вероятните канали на Марс — объркващи астрономите, вечно променящи се, строго геометрични. Под този отчетлив рисунък Лос сега видя да проличава втора, сякаш изтрита мрежа от линии.

Той започна да нахвърля приблизителната ѝ скица в бележника си. Изведнъж дискът на Марс трепна и заплува в окуляра на визьора. Лос се спусна към реостатите.

— Алексей Иванович, улучихме, притегля ни, падаме!

Апаратът се обръщаше с гърлото си към планетата. Лос намали скоростта и напълно изключи двигателя. Този път промяната на скоростта не беше така болезнена. Но настъпи такава мъчителна тишина, че Гусев стисна с длани главата си и запуши уши.

Лос беше легнал на пода и наблюдаваше как се увеличава, расте, все повече изпъква сребристият диск. Струваше му се, че самият той лети към тях от черната бездна.

Лос отново включи реостатите. Апаратът се затресе, преодолявайки привличането на Марс. Скоростта на падането се

забави. Сега Марс покриваше цялото небе, бледнееше, краищата му се извиваха нагоре като чаша.

Последните секунди бяха страшни: падането беше главозамайващо. Марс беше закрил цялото небе. Внезапно стъклата на визьорите се изпотиха. Апаратът пробиваше облаците над бледата равнина и сега бавно се спускаше с рев и трясък.

— Кацаме! — едва успя да извика Лос и изключи двигателя. От силния тласък той политна към стената и се преметна. Апаратът кацна тежко и се наклони на една страна.

Коленете им се тресяха, ръцете им трепереха, а сърцата им спираха. Лос и Гусев мълчаливо, набързо подреждаха вътрешността на апарата. През отвора на единия от визьорите пуснаха навън полумъртва мишка, която бяха взели от Земята. Мишката полека се съживи, навири нос, замърда мустаци и се изми. Въздухът беше годен за живот.

Тогава отвинтиха входния люк. Лос облиза устни и каза с възглух глас:

— Е, Алексей Иванович, поздравявам ви с благополучното пристигане. Да излизаме.

Свалиха валенките и кожусите. Гусев окачи маузера на колана си за всеки случай, усмихна се и отвори широко люка.

МАРС

Когато Лос и Гусев излязоха от апарата, видяха тъмносиньо, сякаш бурно море, ослепително и бездънно небе.

Пламтящото косматое слънце се бе издигнало високо над Марс. Потоците кристалносиня светлина бяха прохладни и прозрачни — от рязката черта на хоризонта до зенита...

— Слънцето им е весело — каза Гусев и кихна, толкова ослепителна беше светлината в тъмносините висини. Нещо ги пробуждаше в гърдите, кръвта биеше в слепоочията, но се дишаше леко — въздухът беше лек и сух.

Апаратът беше легнал върху оранжевопортокалова плоска равнина. Хоризонтът изглеждаше съвсем близък, с ръка да го пипнеш. Цялата почва беше покрита с големи пукнатини. Навред из равнината се изправяха високи кактуси, същински разклонени свещници, които хвърляха резки лилави сенки. Подухваше сух ветреца.

Лос и Гусев дълго се озъртаха, после тръгнаха из равнината. Беше необичайно леко да се върви, макар краката да затъваха до глезените в ронливата почва. Лос заобиколи висок дебел кактус и посегна към него. Щом го докосна, растението затрептя сякаш от вятър и кафеникавите му месести израстъци се протегнаха към ръката. Гусев го срита с ботуша си до корена — ама че гадост! — кактусът падна и заби бодличките си в пясъка.

Вървяха около половин час. Пред очите им се разстиляше все същата оранжева равнина — кактуси, лилави сенки, пукнатини. Те свърнаха на юг и сега слънцето ги огряваше от страни. Лос започна да се вира, сякаш обмисляше нещо, внезапно спря, клекна и се удари по коляното:

— Алексей Иванович, та почвата е разорана.

— Какво говорите?

Наистина сега ясно се виждаха широките полузасипани бразди на оранта и правилните редове с кактуси. След няколко крачки Гусев се спъна в каменна плоча, върху която беше завинтена голяма бронзова

халка с парче въже на нея. Лос се почеса по брадичката, очите му светеха:

— Алексей Иванович, нищо ли не разбирате?

— Ами, виждам, че сме сред полето.

— А тази халка за какво е?

— Един дявол знае защо са я завинтили.

— Ами за да връзват шамандурата. Виждате ли тези миди? Ние сме на дъното на пресъхнал канал.

Гусев каза:

— Да, наистина... С водата тук са зле.

Те завиха на запад, като се движеха направо през браздите. Далече над полето се издигна и полетя, конвулсивно размахваща криле, голяма птица с виснало като на оса тяло. Гусев се спря, посегна към револвера. Но птицата се издигна нагоре, блесна в гъстата синева и се скри зад близкия хоризонт.

Кактусите ставаха все по-гъсти, по-високи и едри. Налагаше се внимателно да се промъкват през жилавия им бодлив гъсталак. Под краката им се стрелкаха животни, подобни на каменни гуцери — многокраки, яркооранжеви, с назъбени гръбчета. На няколко пъти в гъсталака на клонестата гора се плъзваха и мятаха настрани някакви настръхнали кълба. Тук се движеха предпазливо.

Кактусите свършиха край тебеширенобял полегат бряг. Той беше покрит със стари дялани плочи. В пукнатините и в процепите между плочите висяха изсъхнали снопчета мъх. На една от тези плочи имаше завинтена халка, каквато видяха и сред полето. Гърбатите гуцери спокойно дремеха на припек.

Лос и Гусев се изкатериха нагоре по склона. Оттук се виждаше същата хълмиста равнина, но по-бледопортокалова. Тук-таме бяха пръснати горички от купчини камъни, очертания на развалини. Далече на запад се издигаха острите и назъбени върхове на планинска верига, които приличаха на застинали огнени езици.

— Да се връщаме, трябва да хапнем и да си починем — каза Гусев, — само ще капнем, тук няма жива душа.

Те постояха още малко. Равнината беше толкова пустинна и печална, че сърцето ти се свиваше.

— Да, виж къде се озовахме — каза Гусев.

Те се спуснаха по склона, тръгнаха към апарата, но дълго се лутаха между кактусите, докато го открият.

Изведнъж Гусев прошепна:

— Ето го!

С привично движение той измъкна револвера от кобура.

— Хей! — викна той. — Ти там до апарата, твойта вяра. Ще стрелям!

— На кого викате?

— Виждате ли, ето там блести апаратът?

— Да, сега го виждам.

— А там, малко по-надясно, седи нещо.

Най-сетне и Лос видя, те се затичаха към апарата, като се препъваха. Седналото до апарата същество се отмести, заскача между кактусите, разпери дългите си ципести криле, отскочи и се издигна с трясък. Описа дъга и полетя над хората. Беше същото онова, което те преди малко бяха взели за птица. Гусев насочи дулото, за да се опита да улучи летящия звяр. Лос му изби оръжието и извика:

— Да не си се побъркал! Това е марсианец!

Гусев вирна глава и с отворена уста зяпна удивителното същество, описващо кръгове в синьото небе. Лос извади носната си кърпичка и взе да маха на странната птица.

— Мстислав Сергеевич, внимавайте, да не вземе да ни стовари нещо отгоре.

— А аз ви казвам да приберете револвера.

Голямата птица се снижаваше. Сега вече ясно се виждаше човекоподобното същество в седлото на летателния апарат. Тялото на седналия висеше от кръста надолу във въздуха. На нивото на раменете му се размахваха две подвижни извити крила. Отпред под тях се въртеше диск — може би въздушна перка. Зад седлото се виждаше опашка с разперени вилкообразни рули. Целият апарат беше гъвкав и подвижен като живо същество.

Ето той се гмурна надолу и полетя по ръба на оранта — с едното крило надолу, другото — нагоре. Показа се главата на марсианеца — беше с яйцевидна шапка с козирка. Носеше очила. Лицето му беше керемидено, тясно, сбръчкано, с остър нос. Той отваряше голямата си уста и пищеше нещо. Замаха бързо-бързо с крила, сниши се, затича по нивата и скочи на тридесетина крачки от хората.

Марсианецът беше висок колкото среден на ръст човек, беше облечен с широко жълто яке. Тънките му крака бяха стегнато омотани над коленете. Той сърдито сочеше съборените кактуси. Но щом Лос и Гусев тръгнаха към него, бързо скочи в седлото, закани им се с пръст, излетя почти без засилване и веднага пак кацна, като не спираше да крещи с пискливия си тънък глас и да сочи съборените растения.

— Чуден човек, сърди се — каза Гусев и викна на марсианеца: — Какво си се разкрещял, кучи сине. Ела при нас, няма да те обидим...

— Алексей Иванович, стига сте ругали, той не разбира руски. Седнете, иначе няма да се приближи.

Лос и Гусев седнаха върху горещата почва. Лос започна да показва, че иска да яде и пие. Гусев запали цигара и се изплю. Марсианецът ги погледа, престана да вика, но все така сърдито ги заплашваше с дългия си като молив пръст. После отвърза една торба от седлото си, хвърли я към хората, издигна се, кръжейки, на голяма височина и се скри зад хоризонта.

В торбата имаше две метални кутии и плосък съд с течност. Гусев отвори кутиите — в едната имаше миризливо желе, в другата — пихтиести парчета, подобни на локум. Гусев ги помириша.

— Пфу, вижте какво ядат!

Той свали от апарата кошницата с продуктите, събра сухи парчета от кактус и ги запали. Издигна се лек дим, кактусите тлееха, но даваха силна жар. Затоплиха консерва със сланина, сложиха яденето върху чиста кърпа. Ядяха лакомо, едва сега почувствуваха страшния глад.

Слънцето беше застинало над главите им, вятърът бе утихнал, беше горещо. По оранжевите буци пълзеше многокрако животинче. Гусев му хвърли парченце захар. То вдигна триъгълната си рогата глава и сякаш се вкамени.

Лос поиска цигара, легна, подпря с ръка бузата си — пушеше и се усмихваше.

— Алексей Иванович, знаете ли откога не сме яли?

— От снощи, Мстислав Сергеевич, защото преди полета си хапнах картофи.

— Мили приятелю, с вас не сме хапвали от двадесет и три или двадесет и четири дни.

— Колко?

— Вчера в Петроград беше осемнадесети август, а днес там е единадесети септември — такива ми ти работи.

— Ако щете ми откъснете главата, но това не мога да го разбера, Мстислав Сергеевич.

— Да ви призная честно, самият аз не разбирам защо е така. Ние излетяхме в седем. Виждате, че сега е два часът след обяд. Според този часовник ние сме напуснали Земята преди деветнадесет часа. А според часовника ми, който остана в работилницата, е изминал месец. Сигурно сте забелязали — когато пътувате с влак и той спре, тогава вие или се събуждате от неприятно усещане, или нещо ви мъчи насън. Това е така, защото, щом вагонът спре, скоростта се забавя в цялото ви тяло. Когато се намирате в пътуващия вагон и сърцето ви бие по-бързо, и часовникът ви върви по-бързо, отколкото ако сте в неподвижен вагон. Разликата е неуловима, защото скоростите са много малки. Нашият полет е друга работа. Почти половината път сме изминали със скоростта на светлината. Сега вече разликата е осезаема. Докато сме летели в безвъздушното пространство, туптенето на сърцето, въртенето на часовниковата стрелка, движението на частиците в клетките на тялото не са се променили едно спрямо друго, те са представлявали едно цяло с апарата, всичко се е движило в единен ритъм с него. Но ако скоростта е превишавала петстотин хиляди пъти скоростта на движението на тялото в земни условия, то скоростта на туптенето на сърцето ми — един удар в секунда според часовника, който се намира на апарата — се е увеличила също петстотин хиляди пъти, или сърцето ми е туптяло по време на полета с петстотин хиляди удара в секунда според часовника ми, останал в Петроград. По туптенето на сърцето, по движението на стрелките на хронометъра в джоба ми, по усещанията на цялото ми тяло пътят ни е продължил деветнадесет часа. И те наистина са деветнадесет. Но ако съдим по туптенето на сърцето на питерския жител, по движението на стрелките на Петропавловския събор, от деня на нашето излитане са изминали повече от три седмици. По-нататък ще може да се построи голям апарат, да го снабдят със запаси от храна, кислород и ултралидидит за половин година и да го предложат на някой чудак: ако не ви харесва да живеете в нашето време, искате ли да живеете след сто години? За целта е нужно само да се запасите с търпение за половин година, да постоите в тази кутия — но затова пък ви чака такъв живот! Ще

прескочите цял век. Ще ви изпратят със светлинна скорост за половин година в междузвездното пространство. Ще поскучате, ще си пуснете брада, а когато се върнете, на Земята вече ще е златният век. Навярно някога така и ще бъде.

Гусев цъкаше, ахкаше и много се чудеше:

— Мстислав Сергеевич, как мислите, няма ли да се отровим от това питие?

Той извади със зъби запушалката на марсианската манерка, опита с език течността и плю: може да се пие. Глътна си и се изкашля.

— Нещо като мадейра.

Лос също опита: течността беше гъста, сладникава, със силен аромат на цветя. Докато я опитваха, изпиха половината манерка. По жилите им се разля топлина и особена лека сила, но главата остана ясна.

Лос стана, протегна се и се разкърши — беше му хубаво, леко и малко чудно под това чуждо небе, удивително и чудно. Сякаш прибоят на звездния океан го беше изхвърлил тук и той отново се бе родил в този непознат, нов живот.

Гусев занесе кошницата в апарата, завинти плътно люка и бутна шапката на темето си.

— Мстислав Сергеевич, толкова е хубаво, не съжалявам, че тръгнах.

Решиха отново да идат към склона и да поскитат из хълмистата равнина до вечерта.

Разговаряйки весело, те поеха между кактусите, като понякога ги прескачаха с дълги, леки скокове. Скоро през гъсталака се бялнаха камъните на крайбрежната стръмнина.

Изведнъж Лос спря. По гърба му полази тръпка на отвращение. На три крачки от него, досами земята, изпод лъщящите стъбла, го гледаха големи колкото на кон очи, полускрити от червеникави клепачи. Гледаха го втренчено, с дива злоба.

— Какво става? — попита Гусев и също видя очите. И без да се замисля, тутакси стреля в тях — вдигна се прах. Очите изчезнаха. — Ама че гадина! — Гусев се обърна и още веднъж стреля в кафеникавото тлъсто тяло, покрито с редки ивици, бягащо стремително на тънки паешки крака. Това беше огромен паяк, като тези, които на

Земята се срещат само на дъното на дълбоките морета. Той се скри в
гъсталака.

ИЗОСТАВЕНАТА КЪЩА

От брега до близката горичка Лос и Гусев вървяха по обгорял кафеникав прах, прескачаха ронещите се тесни канали и заобикаляха изсъхналите езерца. Тук-там, в полузатрупаните корита, от пясъка стърчаха ръждясали скелети на лодки. На места из мъртвата унила равнина проблясваха изпъкнали дискове — с диаметър около метър. Отраженията на тези дискове се простираха от назъбените планини — по хълмовете — към гъсталаците и развалините.

Между два хълма се виждаше горичка от ниски, разклонени дървета с плоски корони. Клоните им бяха криви и яки, листата им приличаха на дребен мъх, а стволите им бяха жилести и възлести. В края на горичката, между дърветата, висяха парчета бодлива тел.

Навлязоха в горичката. Гусев се наведе и подритна нещо — под крака му се изтърколи пробит човешки череп, в зъбите му блесна метал. Тук беше задушно. В този безветрен зной мъхестите клони хвърляха оскъдна сянка. След няколко крачки отново се натъкнаха на изпъкнал диск — той беше завинтен в основата на кръгла метална шахта. В края на горичката се виждаха развалини — дебели тухлени стени, сякаш съборени от взрив, купчини трошляк, стърчащи краища на огънати метални греди.

— Къщите са взривени, Мстислав Сергеевич — каза Гусев. — Май и при тях са ставали някои работи. Тези неща са ми познати.

Върху купчина боклуци се появи голям паяк и забърза надолу по назъбения ръб на стената. Гусев стреля. Паякът високо подскочи, преобърна се и падна. Веднага иззад къщата изскочи втори паяк и хукна към дърветата, като вдигаше кафяв прашец, но се тикна в бодливата мрежа и се забъхти в нея с навирени крака.

Гусев и Лос излязоха от горичката и се изкачиха на хълма, откъдето се спуснаха към друга горичка, там, където отдалеч се виждаха тухлени постройки с плоски покриви и една каменна сграда, по-висока от другите. Между хълма и селището имаше няколко диска. Лос ги посочи и каза:

— Изглежда, това са шахтите за водопровода, пневматичните тръби и електрическите кабели. Всичко това явно е изоставено.

Те се прехвърлиха през бодливата мрежа, пресякоха горичката и стигнаха до широк, настлан с плочи двор. Навътре в двора се издигаше къща с необичайна и мрачна архитектура. Гладките ѝ стени се стесняваха нагоре и завършваха с масивен корниз от кървавочервен камък. По стените се виждаха продълговатите и тесни като цепнатини дълбоки отвори за прозорците. Бронзовият барелеф над вратата, който представляваше легнала фигура със затворени очи, се крепеше от две люспести, стесняващи се нагоре колони. Към ниската масивна врата водеха плоски стъпала по цялата ширина на сградата. Между тъмните плочи на стените висяха изсъхналите стъбла на виещи се растения. Къщата приличаше на огромна гробница.

Гусев опита с рамо металната врата. Натисна я и тя със скърцане се отвори. Те пресякоха тъмното антре и влязоха във висока зала. През стъклата на купола в нея проникваше светлина. Залата беше почти празна. Имаше няколко съборени табуретки, ниска маса с прашна черна покривка, върху каменния под се търкаляха счупени съдове, до вратата — някаква машина със странна форма, направена от дискове, кълба и метална мрежа, може би оръдие — всичко това бе покрито с дебел слой прах.

Върху жълтеникавите стени със златисти искрици падаше прашна светлина. В горния си край бяха опасани с широка мозайчна ивица. Изглежда, тя отразяваше исторически събития — борбата между жълтокожи същества; морски вълни с потопена до кръста в тях човешка фигура, същата фигура, летяща между звездите — картини на битки, нападение на хищници, стада от странни животни, гонени от пастири, битови сцени, лов, танци, раждания и погребения. Мрачният пояс на тази мозайка свършваше над вратите с изображението на строящ се гигантски кратер.

— Странно, странно — повтаряше Лос, като се качваше на диваните, за да разгледа подробно мозайката, — навсякъде се повтаря интересната рисунка на човешка глава, разбирате ли, това е много странно...

В това време Гусев откри едва забележима врата в стената — тя се отваряше към вътрешна стълба, която извеждаше в широк сводест коридор, залян от прашна светлина.

Край стените и в нишите на коридора стояха каменни бронзови фигури, торсове, глави, маски, парчета от вази. Украсени с мрамор и бронз портални врати водеха към вътрешните покои.

Гусев започна да наднича в страничните помещения — ниски, спарени, едва осветени стаи. В една от тях имаше пресъхнал басейн, в който се търкаляше умрял паяк. В друга се виждаше строшено на парчета огледало, което бе покривало цялата стена, на пода се валяха купчини изтлели дрипи, съборени мебели, в гардеробите — парцали от дрехи.

В третата стая, на подиума, под високия отвор на тавана, от който проникваше светлина, се намираще широко ложе. От него висеше наполовина свлеклият се скелет на марсианец. Навред личаха следи от жестока борба. Сврян в ъгъла, лежеше втори скелет.

Тук сред боклука Гусев откри няколко предмета от кован тежък метал — явно украшения, предмети от женското ежедневиe, — малки съдинки от цветен камък. Той свали от изтлелите дрехи на скелета два съединени с верижка тъмнозлатисти камъка, сякаш светеци отвътре.

— Ще ми потрябват — каза Гусев, — ще ги подаря на Маша...

Лос разглеждаше една скулптура в коридора. Сред остроносите марсиански глави, изображенията на морски чудовища, оцветените маски, залепените вази, които по очертания и украса странно напомняха на етруските амфори, вниманието му бе привлечено от голяма статуя до кръста. Тя представляваше гола жена с разрошени коси и свирепо асиметрично лице. Острите ѝ гърди стърчаха настрани. Главата ѝ беше опасана със златен обръч от звезди, над челото той образуваше тънка парабола, в която се намираха две топчета: рубинено и керемиденочервено. В чертите на това чувствено и властно лице имаше нещо вълнуващо-познато, изплуващо от дълбините на паметта.

В стената до статуята тъмнееше малка ниша, затворена с решетка. Лос пъхна пръсти в решетката, но тя не помръдна. Той запали клечка и видя в нишата златна маска върху изгнила възглавничка. Тя представляваше широко, скулесто човешко лице със спокойно затворени очи. Луноподобната уста се усмихваше. Носът бе остър, извит като клюн. На челото между веждите се виждаше подутина, приличаща на уголемено око на водно конче. Това беше главата, изобразена върху мозайката в първата зала.

Лос изгори половин кутийка клечки, докато развълнувано разглеждаше удивителната маска. Няколко дни преди отлитането от Земята той беше видял снимките на подобни маски, открити наскоро в развалините на гигантски градове по бреговете на Нигер, в онази част от Африка, където сега търсят следи от културата на изчезнала тайнствена раса.

Една от страничните врати в коридора беше открехната, Лос влезе в дълга и много висока стая с галерия и решетеста балюстрада. И долу, и горе в галерията имаше плоски шкафове и рафтове, натъпкани с малки дебели книжки. Техните гърбове, украсени с щамповани рисунки и златна гравировка, се точеха като еднообразни линии край сивите стени. В някои от шкафовете имаше метални цилиндърчета, в други — огромни, подвързани с кожа или дърво книги. От шкафовете, от рафтовете, от тъмните ъгли на библиотеката гледаха с каменните си очи набръчканите, плешиви глави на марсиански учени. В стаята имаше няколко дълбоки кресла, а също и няколко сандъчета върху тънки крачка, всяко от които с кръгъл екран отстрани.

Със затаен дъх Лос разглеждаше тази съкровищница с миризма на тление и плесен, в която мълчеше окованата в книги мъдрост на хилядолетията, прелетели над Марс.

Той внимателно се приближи до рафтовете и взе да разгръща книгите. Хартията беше зеленикава, а шрифтът имаше геометрични очертания и мека кафява окраска. Лос сложи в джоба си една от книгите с чертежи на машини, за да я разгледа на спокойствие. В металните цилиндри бяха пъхнати жълтеникави валячета, които потракваха като костени и наподобяваха тези на фонографа, но бяха с гладка като стъкло повърхност. Едно такова валяче бе оставено върху сандъче с екран — изглежда, го бяха приготвили за зареждане и го бяха захвърлили при гибелта на къщата.

След това Лос отвори черния шкаф, взе напосоки една от подвързаните с кожа, проядена от червеите, лека, набъбнала книга и внимателно изтри с ръкав праха от нея. Жълтеникавите и овехтели листове представляваха непрекъсната нагъната зигзагообразно от горе на долу лента. Преливащите една в друга страници бяха покрити с големи колкото нокът цветни триъгълничета. Те се точеха с неправилните си линии отляво надясно и обратно, като ту се спускаха, ту се преплитаха. Променяха цвета и формата си. Няколко страници

по-нататък между триъгълниците се появиха цветни кръгове, които също променяха цвета и формата си. Триъгълниците се подреждаха във фигури. От страница на страница преминаваха тези преплитания и преливания на цветовете и формите на триъгълниците, кръговете, квадратите и сложните фигури. Малко по малко в ушите на Лос зазвуча едва доловима, нежна, изумителна музика.

Той затвори книгата и дълго стоя опрян на книжните рафтове, силно развълнуван и опиянен от неусещано дотогава очарование — това беше пееца книга.

— Мстислав Сергеевич — проехтя из къщата гласът на Гусев, — бързо елате тук.

Лос излезе в коридора. На вратата в дъното беше застанал Гусев и изплашено се усмихваше.

— Я вижте какво става при тях.

Той вкара Лос в тясна полутъмна стая; в далечната стена беше монтирано голямо квадратно матово огледало, пред него имаше няколко табуретки и кресла.

— Вижте, на шнурчето виси топче; помислих си — сигурно е златно, я да го откъсна — и вижте какво се получи.

Гусев дръпна шнурчето. Огледалото се освети, появиха се стъпаловидните очертания на огромни къщи, прозорци, осветени от залязващото слънце, развети знамена. Глух шум от тълпа изпълни тъмната стая. От горе на долу по огледалото се плъзна крилата сянка и скри очертанията на града. Изведнъж екранът се озари от огнен взрив, под пода на стаята се чу отсечен трясък, матовото огледало угасна.

— Късо съединение, изгоряха жиците — каза Гусев. — Време е да тръгваме, Мстислав Сергеевич, скоро ще се стъмни.

ЗАЛЕЗ

Разперило тесни мъгливи крила, пламтящото слънце клонеше към залез.

Лос и Гусев припряно крачеха към брега на канала по тъмнеещата, още по-запустяла и дива равнина. Слънцето бързо залязваше зад близкия край на полето и най-сетне потъна. На мястото на залеза се разля ослепително алено сияние. Резките му лъчи озариха половината небе и бързо се покриха със сива пепел — угаснаха. Небето бе непрогледно.

Ниско над Марс, в пепелния залез, се издигна голяма червена звезда. Тя изгряваше като гневно око. За няколко секунди тъмнината беше наситена само от нейните мрачни лъчи.

Но ето че по целия неимоверно висок небесен купол се появиха звезди, сияещи зеленикави съзвездия — ледените им лъчи бодяха очите. Мрачната звезда се издигаше и се разгаряше.

Лос стигна до брега, спря се, посочи към изгряващата звезда и каза:

— Земята.

Гусев свали шапката си и изтри потта от челото. Той вдигна глава и загледа летящата сред съзвездията далечна родина. Лицето му изглеждаше отслабнало, печално.

— Земята — повтори той.

Те дълго стояха така на брега на древния канал, над равнината с кактусите, неясно очертани от светлината на звездите.

Но ето че иззад рязката черта на хоризонта се появи светъл, помалък от лунния сърп и се издигна над кактусовото поле. От плоските стъбла се проточиха дълги сенки.

Гусев бутна с лакът Лос.

— Погледнете зад нас.

Зад гърба им, над хълмистата равнина, над горичките и развалините, сияеше вторият спътник на Марс. Кръглият му

жълтеникав диск, също по-малък от Луната, се скриваше зад назъбените планини. По хълмовете проблясваха металните дискове.

— Ама че нощ — каза Гусев, — прилича на сън.

Непредпазливо се спуснаха от брега към кактусовите гъсталаци. Под краката им се стрелна нечия сянка. Под отблясъците на двете луни затича мъхесто кълбо. Нещо изскърца. Чу се писък — пронизителен, нетърпим, тънък. Блестящите листа на кактусите се поклащаха. Жилава като мрежа паяжина полепваше по лицето.

Изведнъж в нощта проехтя призивен сърцераздирателен вой. После секна. Всичко стихна. Гусев и Лос изтръпнаха от отвращение и ужас — с големи скокове затичаха през полето, като високо прескачаха оживелите растения.

Най-сетне стоманената обшивка на апарата блесна в светлината на издигация се полумесеца. Дотичаха и седнаха да си поемат дъх.

— А, не, не стъпвам повече нощем в тези паешки места — каза Гусев. Отвинти люка и влезе вътре.

Лос се забави. Той се оглеждаше и ослушваше. И ето че видя — между звездите, подобно на фантастичен силует, плуваше крилатата сянка на кораб.

ЛОС ГЛЕДА ЗЕМЯТА

Сянката на въздушния кораб изчезна. Лос се качи по мократа обшивка на апарата, запали лулата си и се загледа към звездите. Тялото му потръпваше от лекия студ. Гусев гласеше нещо в апарата, бърбеше си, разглеждаше и криеше намерените предмети. После главата му се подаде от люка на кораба.

— Каквото и да казвате, Мстислав Сергеевич, но всичко това е злато, а камъчетата направо цена нямат. Ще има да се радва моята глупачка.

Главата му се скри и скоро той съвсем утихна. Щастлив човек беше този Гусев.

Но Лос не можеше да заспи — седеше, примигваше към звездите, смучеше лулата си. Дявол знае какво е това! Откъде можеха да попаднат на Марс тези златни маски с това особено трето око като на водно конче? Ами мозайката? Великаните, които загиват в морето или летят между звездите. А знакът на параболата: рубиненото топче не е ли Земята, а керемиденото — Марс? Дали е знак за власт над двата свята? Непонятно. Ами пеещата книга? Ами странният град, появил се в матовото огледало. И защо, защо целият този край е напуснат, изоставен?

Лос чукна лулата си в тока. По-скоро да дойде денят! Очевидно летецът марсианец ще се обади в някой населен център. Може би вече ги търсят и този кораб, който се мярна на фона на звездите, е изпратен точно за тях.

Лос погледна към небето. Светлината на червената звезда — Земята, бледнееше, тя беше стигнала зенита си и малък лъч от нея проникваше чак в сърцето му.

През безсънната си нощ, застанал на вратата на бараката, точно така, с хладна печал, Лос бе гледал изгряващия Марс. Това беше по-предната нощ. Само едно денонощие го делеше от онзи час, от Земята.

Земя, Земя, зелена, ту покрита с облаци, ту залята от светлина, пищна, многоводна, толкова разточително жестока към своите деца, и

все пак любима — родина...

Вледеняващ студ скова мозъка му. Червената топчица на Земята толкова прилича на горещо слънце... Той — човекът, ефемеридата, пробудила се за миг за живот, той — Лос, сам със собствената си безумна воля се бе откъснал от родината и ето сега седи сам сред пустошта като унил дявол. Това ли искаше? Успя ли да избягаш от себе си?

Раменете на Лос потръпнаха от студа. Той пъкна лулата си в джоба. Качи се в апарата и легна до хъркащия Гусев. Този обикновен човек не беше предал своята родина, беше долетял през девет земи в десета, на седмото небе, но и тук, и там се чувствава като у дома си. Спи спокойно, съвестта му е чиста.

От топлината и умората Лос задряма. Сънят му донесе утеха. Той видя бряг на земна река, брези, шумолящи от вятъра, облаци, слънчеви искри по водата, а от другата страна някой със светли дрехи му маха с ръка, зове го и го примамва.

Лос и Гусев се събудиха от силния шум на въздушни винтове.

МАРСИАНЦИТЕ

Ослепително розови грамади от облаци покриваха утринното небе сякаш с дебели сплитки от прежда. Облян от слънцето летящ кораб се спускаше, като ту се появяваше през яркосините снопове лъчи, ту изчезваше зад розовите грамади. По очертанията си тримачтовият му скелет наподобяваше гигантски бръмбар. От двете му страни се бяха разперили три двойки заострени криле.

Корабът прониза облаци и увисна над кактусите — целият влажен, сребрист, блестящ. Върху късите му крайни мачти мощно ревяха вертикалните винтове, които не му позволяваха да кацне. От двата борда се спуснаха стълбички и той се опря върху тях. Винтовете спряха.

По стълбичките бързо заслизаха хилавите фигурки на марсианците. Всички бяха с еднакви яйцевидни шлемове, с широки сребристи якета с дебели яки, които скриваха шията и долната част на лицето. В ръцете си всеки държеше оръжие, което приличаше на къс автомат с диск по средата.

Навъсеният Гусев стоеше до апарата. Сложил ръка върху маузера, той гледаше как марсианците се строяваха в две редици. Дулата на автоматите им бяха опрени в сгъвката на лявата ръка.

— Държат си оръжието, гадовете, като жени — промърмори той.

Скръстил ръце на гърдите, Лос стоеше и се усмихваше. Последен от кораба слезе марсианец, облечен с черен халат, падащ на големи дипли. Непокритата му глава беше плешива, с подутини. Голобрадото му лице имаше синкав оттенък.

Като затъваше в рохкавата почва, той мина покрай двойната редица войници. Изпъкналите му светли ледени очи се спряха върху Гусев. След това той гледаше само към Лос. Приблужи се към хората, вдигна малката си ръка в широк ръкав и произнесе бавно, с тънък стъклен глас птичата дума:

— Талцетъл.

Очите му се разшириха още повече, осветени от хладна възбуда. Той повтори птичата дума и повелително посочи към небето.

Лос каза:

— Земя.

— Земя — с усилие повтори марсианецът и челото му се набръчка. Подутините му потъмняха. Гусев пристъпи с единия крак напред, изкашля се и каза сърдито:

— Ние сме руснаци, от Съветска Русия. Ние, значи, дойдохме при вас, здравейте — той докосна козирката си, — ние не ви закачаме и вие не ни закачайте... Мстислав Сергеевич, той бъкел не разбира.

Синкавото умно лице на марсианеца беше неподвижно, само върху полегатото му чело, между веждите, от напрежение взе да се издува червено петно. С леко движение на ръката си той посочи към слънцето и изговори познат звук, който прозвуча странно:

— Соацър.

Посочи към почвата и разпери ръце, сякаш прегръщаше топка:

— Тума.

После посочи един от войниците, застанали в полукръг зад него, посочи Гусев, себе си, Лос:

— Шохо.

По същия начин назова с думи няколко предмета и изслуша значението им на езика на Земята. Приблужи се към Лос и важно докосна с безименния си пръст челото му между веждите. Лос наведе глава в знак на приветствие. Когато го докоснаха, Гусев дръпна козирката над челото си:

— Отнасят се с нас като с диваци.

Марсианецът се приближи към апарата и дълго разглежда стоманеното огромно яйце, покрито с нагар — отначало със сдържано учудване, а по-късно, след като явно разбра принципа му — с възхищение. Изведнъж плесна с ръце, обърна се към войниците и бързо започна да им говори нещо, вдигнал стиснатите си ръце към небето.

— Аиу — отговориха войниците с виещи гласове.

А той сложи длан на челото си, въздъхна дълбоко, за да се овладее, обърна се към Лос и с потъмнелите си овлажнели очи го погледна в очите без предишната хладина.

— Аиу — каза той, — аиу, утара шохо, дация Тума ра гео Талцетъл.

След това закри с ръка очите си и се поклони ниско. После се изправи, повика при себе си един войник, взе от него тесен нож и зачегърта по обшивката на кораба: нарисува яйце, над него покрив, отстрани — фигура на войник. Гусев, който надничаше през рамото му, каза:

— Предлага да опънат палатка около апарата, и охрана ще сложат, само че, Мстислав Сергеевич, да не вземат да ни отмъкнат нещо, че люковете са без катинар.

— Алексей Иванович, я не се правете на глупак.

— Ами там са ни дрехите и инструментите... Аз огледах едно от войничетата — мутрата му не вдъхва доверие.

Марсианецът слушаше този разговор с внимание и почит. Със знаци Лос му показва, че е съгласен да остави апарата под охрана. Марсианецът поднесе свирка към голямата си тънка уста. От кораба му отговориха със същото пронизително изсвирване. Тогава марсианецът взе да свири някакви сигнали. На върха на по-високата средна мачта като коса се изправиха къси тънки жици, дочу се пукането на искри.

Марсианецът посочи на Лос и Гусев кораба. Войниците се приближиха и застанаха в кръг. Гусев ги погледна, усмихна се криво, после влезе в апарата, извади от него две торби с бельо и дреболии, здраво завинти люка и като го посочи на войниците, се потупа по маузера, заплаши ги с пръст и заканително сви уста. Марсианците изумено наблюдаваха тези движения.

— Е, Алексей Иванович, не зная пленници ли сме, или гости, но няма накъде да мърдаме — каза Лос, метна торбата на рамо и двамата тръгнаха към кораба.

Вертикалните перки на мачтите му се завъртяха със силно бръмчене. Крилете му се отпуснаха. Винтовете забучаха. Гостите, а може би пленниците, се изкачиха на борда по крехката стълбичка.

ЗАД НАЗЪБЕНИТЕ ПЛАНИНИ

Корабът летеше ниско над Марс в северозападна посока. Лос и плешивият марсианец останаха на палубата. Гусев слезе във вътрешността на кораба при войниците.

В светлата кабина с цвят на слама той седна в плетено кресло и известно време наблюдава пъргавите, дребни войничета, примигващи като птици с червените си очи. После извади любимата си тенекиена табакера, с която седем години не се беше разделял по фронтовете, чукна по капака — „да изпушим по една“ — и им предложи цигари.

Марсианците уплашено заклатиха глави. Все пак един си взе цигарка, разгледа я, помириса я и я скри в джоба на белите си панталони. Когато Гусев си запали, войниците, обзети от голям страх, се отдръпнаха и зашепнаха с птичите си гласове:

— Шохо тао тавра шохо-ом.

Червените им, изострени лица с ужас гледаха как „шохо“ гълта дима. Но малко по малко свикнаха с миризмата, успокоиха се и отново се приближиха.

Без много да се притеснява, че не знае марсианския език, Гусев започна да разказва на новите си приятели за Съветска Русия, за войната, за революцията, за подвизите си:

— Гусев — това ми е фамилията. Гусев — от гъски идва: такива едни големи птици има на Земята, май вие тука не сте и сънували такива. Казвам се Алексей Иванович. Командувал съм не само полк, ами и цяла конна дивизия. Бях страшен герой, направо ужасен. Имам си такава тактика: има-няма картечници — командувам „предавай, кучи сине, позицията!“, вадим сабите и почваме да сечем. И аз целият съм насечен, ама кой ти гледа. При нас във военната академия четат дори специален курс: „Сечта на Алексей Гусев“, не ми ли вярвате? Предлагаха ми корпус. — Гусев бутна с пръст шапката си назад и се почеса зад ухото. — Не, извинете, но ми омръзна. Седем години воювах, на всеки ще му омръзне. По това време Мстислав Сергеевич

ме вика и ме моли: „Алексей Иванович, без вас няма да отлетя на Марс.“ Та ето ме, здравейте.

Марсианците го слушаха и се чудеха. Един войник донесе манерка с кафеникава течност с аромат на индийско орехче. Гусев извади от торбата си половин бутилка спирт, който си носеше от Земята. Марсианците го опитаха и се разбъбриха. Гусев ги потупваше по раменете и също приказваше. После извади от джобовете си всякакви дрънкулки и им предложи да се разменят. С радост марсианците му даваха златни нещица за джобно ножче, за парченце молив, за удивителна запалка, направена от гилза.

През това време Лос се беше облегал на решетестия борд на кораба и гледаше към отдалечаващата се надолу унила хълмиста равнина. Той позна къщата, която бяха посетили предния ден. Навсякъде се виждаха все същите развалини, островчета от дървета и се нижеха пресъхнали канали.

Лос посочи тази пустиня и направи учудена физиономия: защо цялата област е мъртва и изоставена. Изпъкналите очи на плешивия марсианец изведнъж станаха зловни. Той даде знак, корабът се издигна, описа дъга и полетя към върховете на назъбените планини.

Слънцето се беше изкачило високо, облаците бяха изчезнали. Винтовете ревяха, а при завой и изкачване скърцаха, размахваха се гъвкавите криле, вертикалните перки бучаха. Лос забеляза, че освен бръмченето на перките и свиренето на вятъра в крилето и процепите на мачтите други звуци не се чуваха: моторите работеха безшумно. Но самите те не се виждаха. Само на оста на всяка перка се въртеше кръгла кутийка, наподобяваща кутия на динамо, и на върховете на предната и задната мачта блестяха две елипсовидни кошнички от сребриста жица.

Лос питаше марсианеца за названията на предметите и ги записваше. После извади от джоба си книгата с чертежите и го помоли да изговори звуците на геометричните букви. Марсианецът изумено се втренчи в тази книга. Очите му отново охладняха, тънките му устни се изкривиха презрително. Той предпазливо взе книгата от ръцете на Лос и я хвърли зад борда.

От височината и разреждения въздух Лос получи боджежи в гърдите, очите му се насълзиха. Марсианецът забеляза това и даде знак за спускане. Сега корабът летеше над кървавочервени пустинни скали.

От югоизток на северозапад се извиваше широк планински хребет. Долу сянката на кораба летеше през назъбени пропасти, през искрящи рудни и метални жили, по стръмни, обрасли с лишеи склонове, пропадеше в мъгливи бездни, подобно на облаче закриваше блестящи ледени остри върхове и огледални глетчери. Местността беше дива и безлюдна.

— Лизиазира — каза марсианецът, като кимна към планините, и дребните му зъби блеснаха като метални.

Гледайки към тези скали, които му напомнях за мъртвия пейзаж на разрушената планета, Лос видя върху камъните в пропастта преобърнатия скелет на кораб, около него бяха разхвърляни отломки от сребрист метал. По-нататък, зад гребена на една скала, стърчеше счупеното крило на втори кораб. Отдясно, нанизан на гранитен зъбер, висеше трети, напълно обезобразен кораб. Навсякъде по тези места се виждаха останки от огромни криле, изпочупени корпуси, стърчащи ребра. Тук се бе водила битка; сякаш върху тези безплодни скали бяха повалени демони.

Лос погледна съседа си. Марсианецът седеше, придържайки с ръка халата около шията си, и спокойно гледаше към небето. Срещу кораба в редица летяха дългокрили птици. Те стремително се издигнаха, жълтите им криле се мярнаха в тъмната синева и после завиха. Лос проследи снижаващия им се полет и видя черната вода на кръгло езеро, легнало дълбоко сред скалите. Жълтите птици кацнаха на брега.

Езерото се покри с леки вълни, закипя, от средата му се издигна силна водна струя, пръсна се и спадна.

— Соам — тържествено каза марсианецът.

Планинската верига свършваше. На северозапад през прозрачните, трептящи вълни на зноя прозираше яркожълта равнина, там блестеше голямо водно пространство. Марсианецът протегна ръка по посока на замъглената чудна далечина и каза с широка усмивка:

— Азора.

Корабът леко се издигна. Насреща духаше влажен приятен вятър, който свистеше в ушите. Азора се разстиляше като широка сияеща равнина. Прорязана от пълноводни канали, покрита с оранжеви гъсталаци и с весели светлозелени ливади, Азора, което значеше радост, приличаше на онези пролетни ливади, които си спомняш насън

в далечното детство. По каналите плаваха широки метални лодки. По бреговете бяха разхвърляни бели къщички с причудливи пътечки из градините. Навсякъде шаваха фигурките на марсианци. Някои се стрелваха от плоските покриви и като прилепи преминаваха отгатак водата или зад някоя горичка. Навред из ливадите лъщяха локви и блестяха ручей. Азора беше чудесен край.

В края на равнината трепкаха слънчевите отблясъци на голямо водно пространство, към което се бяха устремили лъкатушните линии на всички канали. Корабът летеше нататък и най-сетне Лос видя голям прав канал. Отсрещният му бряг тънеше във влажна омара. Мътните му жълтеникави води бавно течаха край каменист скат.

Летяха дълго. И ето в края на канала от водата се заиздига гладкият ръб на стена, която и в двете посоки се скриваше зад хоризонта. Стената растеше. Сега се виждаха огромните камъни на градежа, в пролуките на който растяха храсти и дървета. Приближаваха към огромно водохранилище.

На много места над повърхността му се издигаха пенестите шапки на фонтани...

— Ро — каза марсианецът и важно вдигна пръст.

Лос извади от джоба си бележник, намери в него набързо нахвърляния предния ден чертеж на линиите и точките върху диска на Марс. Той подаде рисунката на съседа си и посочи надолу към водохранилището. Марсианецът се взря намръщено — после разбра и радостно закима, като подчерта с нокътя на кутрето си една от точките на чертежа.

Лос се наведе от борда и видя да излизат от водохранилището две прави и една лъкатушна линия на пълни с вода канали. Значи това била тайната: кръглите петна върху диска на Марс са водохранилища, а линиите на триъгълниците и полуокръжностите са канали. Но кои ли същества са могли да построят тези гигантски стени? Лос погледна към спътника си. Марсианецът издаде долната си устна и вдигна разперените си ръце към небето:

— Хао хацха ро хамагацитъл.

Корабът преминаваше над обгорена равнина. Тя се пресичаше от розовочервената, доста широка, цветуща ивица на безводното корито на четвърти канал, целият сякаш засян с правилни редове

растителност. Явно това беше една от линиите на втората мрежа канали — онзи бледен рисунък върху диска на Марс.

Равнината премина в невисоки заоблени хълмове. Зад тях прозираха синкавите очертания на решетъчни кули. Върху средната мачта на кораба се издигнаха жици, от които запукаха искри. Зад хълмовете се изправяха все нови очертания на решетъчни кули и стъпаловидни здания. През слънчевата мъгла прозираха сребристи сенки на огромен град.

Марсианецът каза:

— Соацера.

СОАЦЕРА

Зад хълмовете се издигаха синкавите очертания на Соацера, площадките на плоските покриви, решетъчните стени, покрити със зеленина, овалните огледала на езерата, прозрачните кули. Те заемаха все по-голямо пространство и тънеха зад неясния хоризонт. Над града по посока към кораба летяха множество черни точки.

Цветущият канал остана на север. На изток от града се простираше пустинно, изровено поле, покрито с купчини трошляк. В края на тази пустиня се издигаше напукана гигантска статуя, покрита с лишеи, която хвърляше рязка дълга сянка.

Каменен гол човек се беше изправил с целия си ръст, краката му бяха прибрани, ръцете притиснати към тесните бедра, изпъчената гръд се подпираше от ръбест пояс, а дългоухият му шлем, увенчан с остър гребен, подобен на рибешки гръбнак, смътно проблясваше на слънцето. Скулестото му лице със затворени очи се усмихваше с луноподобната си уста.

— Магацитъл — каза марсианецът и посочи към небето.

Далече зад статуята се виждаха огромните развалини на водохранилище, очертанията на рухнали арки от акведукт. Лос се вгледа и разбра, че купчините развалини из равнината — онези ями и хълмове са всъщност останки от древен град. А новият град, Соацера, започваше на запад от тези равнини, зад блестящото езеро.

Черните точки на небето се приближаваха, уголемяваха се. Това бяха стотици марсианци, полетели насреща с крилатите си лодки и седла, върху платнени птици, в кошници с парашути.

Първа пристигна сияеща, златна, четирикрила като водно конче тясна пура, която направи остър завой и увисна над кораба. От нея върху палубата се посипаха цветя и разноцветни хартийки, надвесваха се развълнувани лица.

Хванал се за въжетото, Лос се изправи и свали шлема си — вятърът развя белите му коси. Гусев излезе от кабината и застана до него. От лодката върху тях полетяха букети цветя. По синкавите, ту

мургави, ту тухленочервени лица на долетелите марсианци се четеше възбуда, възторг и ужас.

Стотици въздушни екипажи летяха сега отгоре, отпред, отстрани и зад бавно плаващия кораб. Ето че в кошница с парашут се спусна отгоре дебеланко с раирана шапка, който махаше с ръце. Ето че се мярна набразденото лице на друг марсианец, който гледаше с далекоглед. А ето пред кораба се завъртя крилатото седло на угрижен марсианец с остроносо лице и развети коси, който насочваше към Лос някаква въртяща се кутийка. Ето премина цялата в цветя плетена лодка — мярнаха се три бледи женски лица с големи очи, сини бонета, сини развети ръкави и златоткани шарфове.

Всичко приличаше на сън — и пеенето на винтовете, и свистенето на вятъра в крилете, и тънките изсвирвания, и блясъкът на златото, и пъстрите одежди във въздушната синева, а долу — ту пурпурната, ту сребриста или светлозелена окраска на парковете и искрящите от слънчеви отблясъци прозорци на стъпаловидните къщи. Главите им се замаяха. Гусев се озърташе и повтаряше шепнешком:

— Гледай, гледай ти, майчице мила!...

Корабът премина над висящи градини и плавно се спусна върху голям кръгъл площад. Веднага от небето като грах се посипаха стотици лодки, кошници, крилати седла — те кацаха, плъоскаха се върху белите плочи на площадка. По улиците, които звездообразно излизаха от площада, шумяха тълпи — всички тичаха, хвърляха цветя, хартийки, махаха с кърпички.

Корабът кацна до високо и мрачно здание от черно-червен камък, величествено като пирамида. На широката му стълба, между квадратните, стесняващи се нагоре колони, достигащи едва една трета от височината на сградата, стоеше групичка марсианци. Те всички бяха с черни халати и кръгли шапчици. По-късно Лос научи, че това бил Висшият съвет на инженерите — висшият орган на управление на всички държави на Марс.

Съпровождащият го марсианец даде знак на Лос — чакайте. Войниците се изсипаха по стълбичките на площада и заобиколиха кораба, задържайки напиралците тълпи. Гусев с възхищение гледаше грейналия от пъстрите дрехи развълнуван народ, многото криле, размахващи се над главите, грамадните сиви или черно-червени здания, прозрачните очертания на кули отвъд покривите.

— Ех, че град, това се казва град! — повтаряше той и потропваше с крак.

Застаналите на стълбата марсианци с черни халати се отдръпнаха. Появи се висок прегърбен марсианец с продълговато мрачно лице, с дълга тясна черна брада, също облечен в черно. На кръглата му шапчица трептеше златен гребен, подобен на рибешки гръбнак.

Той слезе до средата на стълбата, като се подпираше с бастуна си, и дълго гледа към пришълците от Земята с хлътналите си тъмни очи. Лос също го гледаше — внимателно, напрегнато.

— Ама че ни е зяпнал, дяволът! — прошепна Гусев. Обърна се към тълпата и вече безгрижно викна: — Здравейте, другари марсианци, носим ви поздрав от съветските републики... За установяване на добросъседски отношения...

Тълпата изумено ахна, затропа, зашумя, приближи се. Мрачният марсианец стисна в шепа брадата си, погледна към тълпата, обиколи с мътния си взор площада. Под погледа му развълнуваното море от глави взе да утихва. Той се обърна към застаналите на стълбата, каза им няколко думи, вдигна бастуна си и посочи с него кораба. Веднага единият от марсианците изтича до кораба и каза нещо на навелия се през борда плешив марсианец. Дочуха се сигналните изсвирвания, двама войници се качиха на борда, перките забръмчаха, корабът тежко се вдигна над площада и полетя над града в северна посока.

В ЛАЗУРНАТА ГОРИЧКА

Соацера потъна далеч зад хълмовете. Корабът летеше над равнина. Тук-там се виждаха еднообразните очертания на постройките, стълбове и жици на висящи пътища, отвори на мини, натоварени лодки, плаващи по тесните канали.

Но ето че от горските гъсталаци все по-често взеха да се издигат остри скалисти върхове. Корабът слезе по-надолу, прелетя над една клисура и кацна на ливада, която полегато се спускаше към тъмните и буйни гъсталаци.

Лос и Гусев взеха торбите и тръгнаха с плешивия си спътник през ливадата надолу към гората.

От водните пръски, които извираха под едно дърво, над блестящата от влага къдрава трева сияеше дъга. По склона пасеше стадо бели и черни ниски животни с дълга козина. Беше спокойно. Водата тихо ромолеше. Полъхваше ветрец.

Животните лениво се надигаха и се отдръпваха, за да направят път на хората, като се клатушкаха на мечешките си лапи и обръщаха сплесканите си кротки муцуни. На ливадата кацнаха жълти птици и с настръхнала перушина взеха да се отърсват под пъстроцветния воден фонтан.

Стигнаха до горичката. Буйните плачещи дървета с ниско сведени клони бяха лазурносини. Смолистите им корони сухо шумоляха. Между петнистите стволоче проблясваше сияещата вода на езерото. Главата се замайваше от ароматния сладък зной на горичката.

През нея минаваха много пътечки, посипани с оранжев пясък. Там, където се пресичаха, сред кръгли полянки, стояха стари, покрити с лишеи големи статуи от пясъчник, някои от които бяха изпочупени. Над гъсталаците се издигаха отломки от колона, останки от гигантска стена.

Пътечката завиваше към езерото. В тъмносиньото му огледало се отразяваше преобърнатият връх на далечна скалиста планина. Отраженията на плачещите дървета леко се полюшваха във водата.

Яркото слънце сияеше. В една извивка на брега, от двете страни на покрита с мъх стълба, която се спускаше към езерото, се издигаха две огромни седящи статуи, целите напукани, обвити с пълзяща растителност.

На стъпалата се появи млада жена. На главата си имаше островърхо жълто калпаче. Изглеждаше синкавобяла, слабичка като дете редом с тежките очертания на покрития с мъх, вечно усмихнат в съня си Магацитъл. Тя се подхлъзна, хвана се за една каменна издатина и вдигна глава.

— Аелита — прошепна марсианецът, закри с ръкав очите си и задържа Лос и Гусев от пътеката към гъсталака.

Скоро стигнаха до голяма поляна. В дъното ѝ, сред гъстата трева, се издигаше мрачна сива къща с полегати стени. От звездообразната пясъчна площадка пред фасадата прави пътечки водеха през поляната надолу към горичката, където между дърветата се виждаха ниски каменни постройките.

Плешивият марсианец подсвирна. Зад ъгъла на къщата се появи нисък дебеличък марсианец с раиран халат. Аленочервеното му лице беше сякаш натъркано с цвекло. Мръщейки се от слънцето, той се приближи, но като разбра кои са дошли, веднага понечи да се скрие зад ъгъла. Плешивият марсианец нещо му заповяда и дебеланкото поведе гостите към къщата, като прилякваше от страх, обръщаше се и показваше единствения си жълт зъб.

ПОЧИВКА

Заведоха гостите в малки, светли, почти празни стаи, които гледаха с тесните си прозорци към парка. Стените на столовата и спалните бяха покрити с бели рогозки. По ъглите имаше сандъчета с цъфнали дръвчета. Гусев хареса помещението: „Сякаш е кош за багаж, много забавно.“

Управителят на къщата, дебеланкото с раирания халат, се суетеше, ломотеше нещо, обикаляше от врата на врата, бършеше темето си с кафява кърпа, от време на време се вкаменяваше и пулеше към гостите склеротичните си очи — бързо и беззвучно шепнеше нещо, може би някакви заклинания.

Той напълни с вода басейна и заведе поотделно всекиго до неговата вана — от дъното ѝ се издигаха гъсти кълба пара. Досегът на страшно измореното тяло с горещата, пълна с мехурчета лека вода беше толкова приятен, че Лос едва не заспа в басейна. Управителят го измъкна за ръката.

Лос едва се дотътри до столовата, където бе сложена маса с множество чинийки със зеленчуци, пастети, с мънички яйца и плодове.

Хрупкавите топчици хляб, големи колкото орех, се топяха в устата. Нямахме нито ножове, нито вилици, само по една малка лопатка, забодена във всяко ястие. Управителят се вкамени, като видя как хората от Земята унищожават блюдата с най-изискана храна. На Гусев всичко му хареса. Особено приятно му беше виното с аромат на росни цветя. То се изпаряваше в устата и потичаше по жилите като пареща бодрост.

Управителят заведе гостите в спалните и още дълго шета край тях, като подпъхваше одеялата и подлагаше възглавнички. Но „белите гиганти“ бяха вече завладени от здрав и продължителен сън. Те дишаха и хъркаха така силно, че стъклата трепереха, растенията по ъглите се тресяха, а креватите стенеха под техните не по марсиански могъщи тела.

Лос отвори очи. От отвора на тавана се лееше синкава изкуствена светлина. Беше топло и приятно да се лежи. „Какво се е случило? Къде съм легнал?“ Но така и не успя да се сети — отново с наслада затвори очи.

Мярнаха му се някакви лазурни петна — сякаш вода проблясваше през лазурни листа. Предчувствието за изумителна радост, очакването, че още малко и зад тези сияйни петна нещо ще се появи в съня му, го изпълваше с чудесна тревога.

В дрямката си той се усмихваше и мръщеше вежди — мъчеше се да проникне зад тънката пелена на плъзгащите се слънчеви петна. Но още по-дълбок сън го загърна сякаш с облак.

Лос седна в леглото. Поседя така малко с наведена глава. Стана, дръпна щората настрани. През тесния прозорец с леден блясък светеха огромни звезди, а непознатите им очертания бяха странни и чужди.

— Да, да, да — промълви Лос, — аз не съм на Земята. Ледената пустиня, безкрайното пространство. Аз съм в нов свят. Ами че да: аз съм мъртъв. А животът остана там...

Той заби нокти в гърдите си, там, където беше сърцето.

— Това не е нито живот, нито смърт. Само жив мозък и живо тяло. А животът остана там...

Самият той не можеше да разбере защо вече втора нощ го измъчваше тъга по Земята, по самия него, по онзи Лос, който бе живял там, отвъд звездите. Сякаш се беше скъсала някаква жива нишка и душата му се задъхваше сред ледената черна пустош. Той отново се отпусна на възглавниците.

— Кой е?

Лос скочи. През прозореца проникваше слънчев утринен лъч. Малката сламена стая беше ослепително чиста. Навън шумяха листа, под прозореца чуруликаха птици. Лос прекара ръка по очите си и дълбоко въздъхна.

На вратата отново лекичко се почука. Лос я отвори — беше раираният дебеланко, който подпираше на корема си с две ръце сноп лазурни цветя, обсипани с роса.

— Аиу утара Аелита — прошепна той и подаде цветята.

МЪГЛИВОТО КЪЛБО

По време на сутрешната закуска Гусев каза:

— Мстислав Сергеевич, това не е работа. Долетяхме дявол знае колко надалеч и ето ти сега, стой си в това затънтено място. Ако беше само да се разхлаждаме във ваните — не си струваше трудът да летим толкова далеч. Какво излезе — не ни пуснаха в града; помните ли онзи брадатият как се намуси? Ох, Мстислав Сергеевич, пазете се от него. Засега ни поят и хранят; а по-нататък?

— Не бързайте, Алексей Иванович — каза Лос и погледна лазурните цветя, които ухаеха малко горчиво и сладко, — ще поживеем, ще се поогледаме, ще видят, че не сме опасни, и ще ни пуснат в града.

— Не зная вие защо сте дошли, Мстислав Сергеевич, но аз не съм дошъл да се разхождам.

— И какво трябва да направим според вас?

— Странни неща чувам от вас, Мстислав Сергеевич, да не са ви упоили с нещо?

— Да се караме ли искате?

— Не, не да се караме. Но да си седим така и да миришем цветя — това можем да го правим колкото си искаме и на Земята. Мисля си, щом ние сме първите дошли тук, значи Марс е наш, съветски. А тази работа трябва да се укрепи.

— Чуден човек сте, Алексей Иванович.

— Ще видим кой е чуждак, кой не — Гусев опъна ремъчето на рамото си, разкърши рамене, присви хитро очи. — Аз разбирам, работата е трудна: само двама сме. Трябва да направим така, че те сами да ни дадат документ за желанието си да влязат в Руската федеративна република. Разбира се, този документ току-така няма да ни го дадат, но вие самият видяхте: тук на Марс не всичко е наред. Имам набито око за такива работи.

— Да не искате да вдигате революция?

— Зависи, Мстислав Сергеевич, после ще решим. Иначе с какво ще се върнем в Петроград? Само някой сушен паяк ли ще им занесем? Не, ще се върнем и ще обявим: заповядайте — планетата Марс се присъединява към Ресефесер. Ех, че ще побеснеят ония в Европа. Тук само златото е толкова, че с кораби да го караш. Та така, Мстислав Сергеевич.

Лос го гледаше замислено: не можеш да го разбереш Гусев — шегува ли се, или говори сериозно, хитрите му простовати очички се усмихваха, но някъде в дъното им се криеше безумно пламъче.

Лос поклати глава, докосна прозрачните, восъчни, лазурносини листенца на големите цветя и каза замислено:

— Не съм мислил защо съм долетял на Марс. Летях, за да дойда. Имало е времена, когато конкистадорите се качвали на кораба и плавали да търсят нови земи. Отвъд морето се показвал непознат бряг, корабът влизал в устието на реката, капитанът свалял широкополата си шапка и наричал тази земя на свое име. После ограбвал бреговете. Да, може би сте прав: не е достатъчно да стигнеш до брега, трябва корабът да се натовари със съкровища. Предстои ни да надникнем в нов свят — какви ти съкровища! Мъдрост, Алексей Иванович, мъдрост — ето с какво трябва да натоварим кораба си.

— Трудно ще се разберем с вас, Мстислав Сергеевич. Вие не сте лесен човек.

Лос се засмя:

— Не, аз съм труден само за себе си, ще се разберем, мили приятелю.

Някой драскаше по вратата. Появи се управителят, чиито крака се подгъваха от страх и почит и със знаци ги помоли да го последват. Лос бързо се изправи, прокара длан по белите си коси. Гусев решително засука мустаците си нагоре. Гостите тръгнаха по коридори и стълби към вътрешната част на къщата.

Управителят почука на ниска врата. Чу се припрян, сякаш детски глас. Лос и Гусев влязоха в дълга бяла стая. Лъчи от светлина с танцуващи в тях пращинки падаха през прозорците на тавана върху мозаичния под, в който се отразяваха равните редици от книги, бронзовите статуи, поставени между плоските шкафове, масичките с тънки крачета, матовите огледала на екраните.

Недалеч от вратата беше застанала млада жена с пепеляви коси и затворена до шията и китките черна рокля. Над високо вдигнатите ѝ коси, в слънчевия лъч падащ върху позлатените подвързии на книгите, танцуваха пращинки. Беше тази, която вчера край езерото марсианецът бе нарекъл Аелита.

Лос ниско ѝ се поклони. Аелита го гледаше с огромните зеници на пепелявосивите си очи, без да мръдне. Бялосинкавото ѝ издължено лице леко потръпваше. Нежни като на дете бяха и малко вирнатият ѝ нос, и леко издължената уста. Под черните и меки дипли гърдите ѝ се издигаха така, сякаш се беше катерила по стръмнина.

— Елио утара гео — промълви тя с лек като музика, почти шепнеш глас и толкова ниско сведе глава, че се видя тилът ѝ.

Вместо отговор Лос само изпука с пръсти. После направи усилие и, кой знае защо, каза тържествено.

— Пришълците от Земята те приветствуват, Аелита.

Каза го и се изчерви. Гусев произнесе с достойнство:

— Радваме се да се запознаем: Гусев — командир на полк, и Мстислав Сергеевич Лос — инженер. Дойдохме да ви благодарим за гостоприемството.

Аелита изслуша човешката реч, вдигна глава, лицето ѝ се успокои, зениците ѝ се свиха. Тя мълчаливо протегна ръка, обърна я с малката си длан нагоре и я подържа така. На Лос и Гусев им се стори, че върху дланта ѝ се появи бледозелено кълбо. После Аелита бързо обърна дланта си обратно и тръгна край редиците книги към дъното на библиотеката. Гостите я последваха.

Едва сега Лос забеляза, че Аелита стига до рамото му, че е лека и нежна като онези цветя с горчивия дъх, които му бе изпратила сутринта. Краят на широката ѝ рокля летеше по огледалната мозайка. Тя се обръщаше и се усмихваше, но очите ѝ си оставаха тревожни и развълнувани.

Тя посочи към широка пейка, намираща се в полукръгла ниша. Лос и Гусев седнаха. Аелита веднага седна срещу тях до масичката за четене, облакът се върху нея и загледа меко и съсредоточено гостите си.

Така те мълчаха известно време. Постепенно Лос почувствува спокойствие и сладост — да можеше да седи така и да съзерцава това чудесно странно момиче. Гусев въздъхна и прошепна тихо:

— Хубаво момиче, много приятно момиче.

Тогава Аелита заговори и гласът ѝ беше толкова чудесен, сякаш докосваше някакъв музикален инструмент. Тя леко мърдаше устни и ред по ред повтаряше някакви думи. Пепелявосивите ѝ мигли ту се затваряха, ту бавно се отваряха.

Тя отново протегна ръката си с дланта нагоре. Лос и Гусев почти веднага забелязаха във вдлъбнатината на дланта ѝ бледозеленото мъгливо кълбо, голямо колкото ябълка. Вътре в сферата си то цялото се движеше и променяше цвета си.

Сега двамата гости и Аелита внимателно гледаха тази облачна опалова ябълка. Изведнъж струите в нея застинаха, изплуваха тъмни петна. Лос се вгледа и извика: в дланта на Аелита лежеше земното кълбо.

— Талцетъл — каза тя и го посочи с пръст.

Кълбото започна бавно да се върти. Появиха се очертанията на Америка, тихоокеанският бряг на Азия. Гусев взе да се вълнува.

— Това сме ние, ние — русите — каза той, сочейки с нокът Сибир.

Като лъкатушна сянка премина хребетът на Урал, нишката на долното течение на Волга. Очертаха се бреговете на Бяло море.

— Тук — каза Лос и посочи Финския залив.

Аелита учудено го погледна. Кълбото престана да се върти. Лос се съсредоточи, в паметта му изникна част от географска карта — и в същия миг, подобно на отпечатък от съзнанието му, върху повърхността на мъгливото кълбо се появи черно петно с излизаща от него мрежа на железопътни линии и надпис на зеленикаво поле: „Петроград“.

Аелита се вгледа и закри кълбото — сега то прозираше през пръстите ѝ. Тя погледна към Лос и поклати глава.

— Оцео, хо суа — каза тя и той разбра: „Съсредоточете се и си спомняйте.“

Тогава той започна да си спомня очертанията на Петербург, гранитната крайбрежна улица, студените сини вълни на Нева и мяркаща се сред тях лодчица, увисналите в мъглата дълги арки на Николаевския мост, гъстите пушеци на заводите, мъглата и облаците на мъждивия залез, мокра улица, табела на магазинче за дреболии, стар каруцар на ъгъла.

Подпряла брадичка, Аелита тихо гледаше кълбото. В него изплуваха спомените на Лос — ту отчетливи, ту сякаш изтрити. Изпъкна бледият купол на Исакиевския събор и на негово място бързо се появи гранитната крайбрежна стълба, спускаща се към водата, извивка на пейка, печално, русо, седнало момиче — лицето му затрептя, изчезна, а над него се появиха два сфинкса с тиари. Изреди се колонка с цифри, скица от чертеж, появи се пламтящото огнище и мрачният Хохлов, който раздухва въглените.

Дълго гледа Аелита този странен живот, който се нижеше пред нея в мъгливите струи на кълбото. Но ето че изображенията започнаха да се объркват: в тях настойчиво се втурнаха картини със съвсем други очертания — димни завеси, зарево, препускащи коне, някакви бягащи и падащи хора. Ето че се появи брадато, заляно с кръв лице и заслони всичко. Гусев шумно въздъхна. Аелита с тревога се извърна към него и веднага обърна дланта си. Кълбото изчезна.

Аелита поседя няколко минути така облегната, закрила с ръка очи. После стана, взе от рафта един от цилиндрите, извади кокаленото валяче и го сложи зад екрана на масичката. След това дръпна шнура — горните прозорци на библиотеката се покриха със сини щори. Тя приближи масичката до пейката и завъртя копчето.

Огледалото на екрана светна, от горе на долу се занизаха фигурки на марсианци, животни, къщи, дървета, уреди.

Аелита произнасяше името на всяка фигурка. Когато фигурките се движеха и местеха, тя назоваваше глагола. Понякога рисунките се смесваха с цветни знаци като в пеещата книга и се чуваше едва доловима музикална фраза — тогава Аелита назоваваше понятие.

Тя говореше тихо. Рисунките на предметите от тази странна азбука се нижеха бавно. Пепелявосивите очи на Аелита гледаха Лос сред тишината и синкавия полумрак на библиотеката, а гласът ѝ проникваше в съзнанието със силно и меко очарование. Главата му се замайваше.

Лос чувствуваше как мозъкът му се прояснява, сякаш се вдига мъгливата пелена и новите думи и понятия се отпечатват в паметта. Това продължи дълго. Аелита докосна с длан челото си, въздъхна и изключи екрана. Лос и Гусев седяха като в мъгла.

— Вървете и си легнете — каза на гостите си Аелита на този език, чиито знаци бяха все още странни, но техният смисъл вече

прозираше през мъглата на съзнанието.

НА СТЬЛБАТА

Изминаха седем дни.

Когато по-късно Лос си спомняше за това време, той си го представяше като син полумрак, като удивително спокойствие, в което наяве се нижеха един след друг дивни сънища.

Лос и Гусев се събуждаха сутрин рано. След ваната и леката закуска отиваха в библиотеката. Внимателните, ласкави очи на Аелита ги посрещаха на прага. Тя казваше вече почти разбираеми думи. В тишината и полумрака на тази стая, в тихите думи на Аелита се таеше чувство на неизразим покой — влагата в очите ѝ променяше цвета си, очите ѝ се разтваряха в сферата, а там се нижеха сънищата. По екрана пробягваха сенки. Думите проникваха в съзнанието им неволно.

Думите полека се изпълваха с жизнени сокове — отначало бяха само звуци, после от мъглата на съзнанието изплуваха понятията. Сега, когато Лос изговаряше името на Аелита, то го вълнуваше с двойно чувство: с тъгата на първата дума АЕ, което означаваше „виждана за последен път“, и с усещането за сребриста светлина — ЛИТА, което означаваше „звездна светлина“. Така езикът на новия свят проникваше в съзнанието им като най-фина материя.

Това обогатяване продължи седем дни. Уроците се провеждаха сутрин и след залез — до полунощ. Накрая Аелита явно се умори. На осмия ден не дойдоха да ги събудят и гостите спаха до вечерта.

Когато Лос стана от леглото, през прозорците се виждаха дългите сенки на дърветата. Някаква птичка пееше с кристален, равен глас. Лос бързо се облече и без да буди Гусев, отиде в библиотеката, но никой не отговори на чукането му. Тогава за първи път през тези седем дни Лос излезе навън.

Поляната плавно се спускаше към гората, към ниските постройки. Стадо тромави животни с дълга козина — хаши, — полумечки-полукрави, вървеше натам с унил рев. Ниското слънце позлатяваше къдравата трева, цялата поляна пламтеше като влажно злато. Над езерото прелетяха изумрудени жерави. В далечината се

появи огреният от залеза снежен конус на планински връх. Тук също цареше покой, тъгата на отиващия си в спокойствие и злато ден.

По познатата пътечка Лос тръгна към езерото. От двете ѝ страни все така свеждаха клони плачещите лазурни дървета, отвъд петнистите стволове той видя все същите развалини, и въздухът беше същият — лек и освежаващ. Но на Лос му се струваше, че едва сега вижда тази чудна природа — очите и ушите му се бяха отворили, той беше научил названията на предметите.

Езерото прозираше през клоните с пламтящите си петна. Но когато Лос стигна до водата, слънцето вече беше залязло, огнените пера на залеза се удължиха и обхванаха със златен пламък половината небе. Огънят бързо се покри с пепел, небето се изчисти, потъмня и отведнъж пламнаха звездите. Странният рисунък на съзвездията се отрази във водата. В заливчето на езерото, до стълбата, се извисяваха черните очертания на двата каменни гиганта — стражи на хилядолетията, седнали с лица, обърнати към съзвездията.

Лос се приближи до стълбата. Очите му още не бяха свикнали с бързо настъпващата тъмнина. Той се облегна върху подножието на статуята и пое дълбоко влагата на езерото — тръпчивия дъх на блатни цветя. Отраженията на звездите се размазаха — над водата се издигаше лека мъгла. А съзвездията светеха все по-ярко и сега вече ясно се виждаха и заспалите клони, и проблясващите камъчета, и усмихнатото лице на седящия Магацитъл.

Лос стоя и гледа, докато опряната му върху камъка ръка изтръпна. Тогава той се дръпна от статуята и в същия миг долу на стълбата видя Аелита. Тя седеше неподвижно и гледаше отраженията на звездите в черната вода.

— Аиу ту ира хасхе, Аелита — промълви Лос и изумено се вслуша в странните звуци на своите думи. Той ги изговори с мъка, като при силен студ. Неговото желание — мога ли да остана при вас, Аелита? — само се беше претворило в тези чужди звуци.

Аелита бавно се обърна и каза:

— Да.

Лос седна до нея на стъпалото. Косите на Аелита бяха покрити с черно калпаче — качулката на наметалото. Лицето ѝ се различаваше в светлината на звездите, но очите ѝ не се виждаха — бяха само като големи сенки в очните падини.

Тя попита спокойно, с хладен глас:

— Бяхте ли щастлив на Земята?

Лос не отвърна веднага — загледа се: лицето ѝ беше неподвижно, устата печално извита.

— Да — отвърна той, — да, бях щастлив.

— В какво се състои щастието при вас, на Земята?

Лос отново я загледа.

— Сигурно при нас, на Земята, щастието е в това да забравиш за себе си. Щастлив е онзи, който е постигнал пълнота, съгласие и изпитва жажда да живее заради тези, които му дават тази пълнота, съгласие и радост.

Сега Аелита се обърна към него. Огромните ѝ очи изумено се взираха в този беловлас великан, човека.

— Такова щастие носи любовта към жената — каза Лос.

Аелита отново се обърна. Връхчето на качулката ѝ затрепери. Може би се смееше? Не. Може би плачеше? Не. Лос тревожно се размърда върху покритото с мъх стъпало. Аелита каза с леко потръпващ глас:

— Защо напуснахте Земята?

— Умря тази, която обичах — каза Лос. — Нямах сили да се преборя с отчаянието, животът ми стана ужасен. Аз съм беглец и страхливец.

Аелита измъкна изпод наметалото ръката си и я сложи върху голямата ръка на Лос — само го докосна и отново я прибра под наметалото.

— Знаех, че това ще се случи в моя живот — промълви тя замислено. — Още като момиченце виждах странни сънища. Сънувах високи зелени планини. Реки светли, не като нашите. И облаци, облаци — огромни и бели, и дъждове — потоци вода. И хора — великани. Мислех, че полудявам. По-късно моят учител ми каза, че това е ашхе, второто зрение. У нас, потомците на Магацитлите, е жива паметта за друг живот, у нас като непокълнало семе дреме ашхе. Ашхе — това е страшна сила и велика мъдрост. Но аз не зная, какво е щастие?

Аелита измъкна двете си ръце изпод наметалото и плесна с тях като дете. Качулката ѝ отново потрепери.

— Вече много години идвам нощем на тази стълба и гледам звездите. Аз зная много. Уверявам ви, зная неща, които вие не бива и

няма нужда да знаете. Но щастлива съм била само когато в детството ми се присънваха облаци, облаци, потоци дъжд, зелени планини, великани. Учителят ме предупреждаваше, той каза, че ще загина. — Тя обърна лице към Лос и изведнъж се усмихна.

На Лос му стана страшно: толкова чудно красива беше Аелита толкова опасен, тръпчиво-сладък аромат идеше от наметалото с качулката, от ръцете, лицето и нейното дихание.

— Учителят каза: „Хао ще те погуби.“ Тази дума означава падение.

Аелита се обърна и още по-ниско нахлупи качулката на очите си.

Те помълчаха, после Лос каза:

— Аелита, разкажете ми за вашите знания.

— Това е тайна — важно каза тя, — но вие сте човек и аз ще трябва да ви разкажа много неща.

Тя вдигна лице. От двете страни на Млечния път сияеха и трепкаха големи съзвездия, сякаш ветрецьт на вечността минаваше през техния огън. Аелита въздъхна.

— Слушайте — каза тя, — слушайте ме спокойно и внимателно.

ПЪРВИЯТ РАЗКАЗ НА АЕЛИТА

— Преди двадесет хиляди години Тума, или Марс, бил населен от аолите — оранжевата раса. Дивите племена на аолите — ловци и паякоядци — живеели в екваториалните гори и блата. От тези племена в нашия език са останали само няколко думи. Друга част от аолите населявала южните заливи на големия материк. Там имало вулканични пещери със солени и сладки езера. Населението ловяло риба, носело я под земята и я трупало в солените езера. В дълбините на пещерите те се спасявали от зимните студове. И досега там още се виждат купища от рибешки кости.

Трета част от аолите се заселила близо до екватора, в подножието на планините, навсякъде, където от земята бликали гейзери с питейна вода. Тези племена умеели да строят жилища, развъждали косматите хаши, воювали с паякоядците и се кланяли на кървавата звезда Галцетъл.

Сред едно от племената, населяващи блажената страна Азора, се появил необикновен шохо. Той бил син на пастир, бил израснал в планините на Лизиазира, и когато навършил седемнадесет години, слязъл в селищата на Азора, ходел от град на град и говорел така:

„Видях насън как небето се разцепи и падна звезда. Подкарах моите хаши към мястото, където тя падна. Там в тревата видях да лежи Синът на небето. Беше висок, лицето му беше бяло като снега по върховете. Той вдигна глава и аз видях, че в очите му горят светлина и безумие. Уплаших се, проснах се по очи и дълго лежах като мъртъв на земята. Чух как Синът на небето взе моята гега, подкара моите хаши, а земята трепереше под краката му. И чух още силния му глас, който каза: «Ти ще умреш, понеже аз искам това.» Но аз вървах след него, защото ми беше жал за моите хаши. Боях се да приближа до него; зъл огън изпускаха очите му, аз всеки път падах ничком, за да остана жив. Така вървахме няколко дни и все повече се отдалечавахме от планините към пустинята.

Синът на небето удряше с гегата върху някой камък и оттам бликваше вода. Хашите и аз пиехме от тази вода. И Синът на небето ми каза: «Бъди мой роб.» Тогава аз почнах да паса неговите хаши, а той ми подхвърляше остатъците от храната си.“

Така говорел пастирът на жителите от града. И казвал още:

„Кротките птици и мирните животни живеят, без да знаят кога ще дойде гибелта им. Но хищният ихиче вече е прострял криле над жерава, паякът е оплел мрежата си, а очите на страшния ча светят през синкавите гъсталаци. Бойте се. Вие нямате толкова остри мечове, че да прободете злосторника, нямате толкова здрави стени, че да се опазите от него, нямате толкова дълги крака, че да му избягате. Виждам в небето огнена черта и как злият Син на небето пада върху вашите селища. Очите му са като кървавия огън на Талцетъл.“

Жителите на мирната Азора вдигали ръце от ужас, като слушали тези слова. Пастирът казвал още:

„Когато кръвожадният ча те търси с очи през гъсталаците, стани сянка и носът на ча не ще усети мириса на твоята кръв. Когато ихиче пада от розовия облак, стани сянка и очите на ихиче напразно ще те търсят в тревата. Когато злият паяк цитли в светлината на двете луни — оло и литха — оплете с паяжина твоята колиба, стани сянка и цитли няма да те залови. Бедни сине на Тума, стани сянка. Само злото привлича зло. Махни от себе си всичко, подобно на зло. Закопай своето несъвършенство под прага на колибата си. Тръгни за великия гейзер Соам и се пречисти. И ти ще станеш невидим за злия Син на небето — напразно кървавото му око ще пронизва твоята сянка.“

Жителите на Азора слушали пастира. Мнозина тръгнаха след него към кръглото езеро, към великия гейзер Соам.

Там едни питали: „Как можем да закопаем злото под прага на колибата?“ Други се сърдели и викали на пастира: „Ти ни лъжеш — низвергнатите просяци са те подсторили да приспиш нашата бдителност, за да ни вземат жилищата.“ А трети пък се наговаряли: „Да заведем безумния пастир на някоя скала и да го хвърлим в горещото езеро, нека самият той стане сянка.“

Щом чуел тези думи, пастирът вземал улата, дървена свирка, в долния край на която върху триъгълник били опънати струни, сядал сред сърдитите, разгневените и недоумяващите, започвал да свири и пее. Той свирел и пее толкова прекрасно, че птиците замлъкваха,

вятърът утихвал, стадата лягали, а слънцето спирало на небето. В онзи час на всеки от слушащите му се струвало, че той вече е заровил своето несъвършенство под прага на колибата.

Три години ги учил пастирът. На четвъртото лято от блатата излезли паякоядците и нападнали жителите на Азора. Пастирът ходел по селищата и казвал: „Не прекрачвайте прага, бойте се от злото в себе си, бойте се да загубите чистотата си.“ Хората го слушали и имало такива, които не искали да се противят на паякоядците и диваците ги избили на прага на жилищата им. Тогава старейшините на градовете се наговорили, хванали пастира, завели го на една скала и го хвърлили в езерото.

Учението на пастира се разпространило далеч зад пределите на Азора. Дори жителите на крайморските пещери изсичали в скалите образа му — както свири на ула. Но ставало и така, че вождовете на други племена наказвали със смърт тези, които почитали пастира, защото смятали учението му за безумно и опасно. И ето дошъл часът да се сбъдне пророчеството. В летописите от онова време се казва:

„Четиридесет дни и нощи падали върху Тума Синовеите на небето. След вечерното зарево изгрявала звездата Талцетъл и светела с необикновена светлина като зло око. Много от Синовеите на небето падали мъртви, мнозина се убивали върху скалите, удавяли се в южния океан, но също така мнозина достигнали повърхността на Тума и останали живи.“

Така разказват летописите за великото преселение на Магацитлите, тоест на едно от племената на земната раса, загинала от потоп преди двадесет хиляди години.

Магацитлите летели с бронзови яйцеподобни апарати, като използвали за движение енергията от разпадането на материята. Те напусkali Земята в течение на четиридесет дни.

Много гигантски яйца се изгубили в звездното пространство, много се разбили в повърхността на Марс. Малка част се приземили невредими върху равнината на екваториалния материк.

Летописът разказва:

„Те излезли от яйцата, били високи и чернокоси. Синовеите на небето имали жълти и плоски лица. Телата и коленете им били покрити с бронзова броня. Шлемовете им имали остър гребен и се надвесвали над лицето. В лявата си ръка Синът на небето държал къс

меч, а в дясната — свитък с формули, които погубили бедните и невежи народи на Тума.“

Такива били магацитлите, свирепо и могъщо племе. На Земята, на материка, който потънал на дъното на океана, те владеели града със Стоте златни порти.

Тук, щом излезели от бронзовите яйца, те тръгвали към селищата на аолите и вземали каквото искали, а тези, които се съпротивлявали, тях ги убивали. Те подкарвали стадата хаши към равнините и започнали да копаят кладенец. Разорали полята и ги засадили с ечемик. Но в кладенците имало малко вода, зърната на ечемика загинали в сухата и неплодна почва. Тогава те казали на аолите — вървете в равнината, копайте напоителни канали и стройте големи водохранилища.

Някои от племената се съгласили и отишли да копаят. А други казали: „Няма да се подчиняваме и ще убием пришълците.“ Войските на аолите се спуснали в равнината и я покрили като облак.

Пришълците били малко. Но те били яки като скали, могъщи като вълни, свирепи като буря. Те разпръснали и унищожили войските на аолите. Селищата горели. Стадата се разбягали. От блатата наизлезли свирепите ча и разкъсвали деца и жени. Паяци оплитали с мрежи запустелите колиби. Лешоядите — ихите — толкова затлъстели, че не можели да летят. Настъпвал краят на света.

Тогава си спомнили пророчеството: „Стани сянка за злото, бедни сине на Тума, и кървавите очи на Сина на небето напразно ще пронизват сянката ти.“ Много аоли тръгнали към великия гейзер Соам. Мнозина отивали в планините и очаквали да чуят сред мъгливите клисури пречистващата песен на улата. Мнозина поделяли имуществото си. Търсели в себе си и в другите доброто, приветствували го с песни и радостни сълзи. Вярващите в пастира издигнали в планините на Лизиазира Свещения праг, под който лежало злото. Три пръстена от неугасващи огънове пазели Прага.

Войските на аолите загинали. В горите били унищожени паякоядците. Оцелелите морски рибари станали роби. Но магацитлите не закачали вярващите в пастира, не посягали на Свещения праг, не се доближавали до гейзера Соам, не влизали навътре в планинските клисури, където по пладне прелитащият вятър издавал тайнствени звуци — песента на улата.

Така се изнизали много кървави и печални години.

Сред пришълците нямало жени — завоевателите щели да умрат, без да оставят потомство. И ето в планините, където се криели аолите, се появил пратеник — магацитъл, с прекрасно лице. Той бил без шлем и меч. В ръката си държал пръчка с вързана за нея прежда. Той се приближил до огньовете на Свещения праг и казал на дошлите от всички клисури аоли:

„Главата ми е без шлем, гърдите ми са открити — убийте ме, ако излъжа. Ние сме могъщи. Ние завладяхме звездата Талцетъл. Ние преминахме звездната пътека, наречена Млечен път. Ние покорихме Тума и унищожихме враждебните нам племена. Ние започнахме да строим водохранилища и големи канали, за да събираме водата и да напояваме неплодните до днес равнини на Тума. Ние ще построим големия град Соацера, което значи Слънчево селение, ние ще дадем живот на всички, които искат да живеят. Но ние нямаме жени и ще трябва да умрем, без да изпълним предназначеното. Дайте ни вашите девственици и те ще ни родят могъщо племе, което ще населява материците на Тума. Елате при нас и ни помогнете да строим.“

Пратеникът сложил пръчката с преждата до огъня и седнал с лице към Прага. Очите му били затворени. И всички видели на челото му трето око, покрито с ципа, сякаш възпалено.

Аолите се съвещавали и говорили така: „В планините храната за животните не стига и няма вода. През зимата мръзнем в пещерите. Силните ветрове събарят нашите колиби в бездънните пропасти. Да послушаме пратеника и да се върнем при старите пепелища.“

Аолите слезли от планинските теснини в равнината Азора, като карали пред себе си стадата хаши. Магацитлите взели девственици от аолите и от тях се родило синьото племе на Планините. Пак тогава започнало строителството на шестнадесетте гигантски водохранилища Ро, където да се събира водата от топенето на ледовете на полюсите. Безплодните равнини били набраздени с канали и напоени.

Новите селища на аолите се издигнали от пепелта. Полята давали богата реколта.

Били вдигнати стените на Соацера. За строителството на водохранилищата и стените магацитлите използвали гигантски подемни машини, задвижвани от удивителни механизми. Със силата на знанието си магацитлите можели да преместват големи камъни и да

ускоряват растежа на растенията. Те записали знанията си в книги — с цветни петна и звездни знаци.

Когато умрял и последният пришълец от Земята, с него си отишли и Знанията. Едва двадесет хилядолетия по-късно ние, потомците на племето на Планините, отново прочетохме тайните книги на Атлантите.

СЛУЧАЙНО ОТКРИТИЕ

Привечер от нямане какво да прави Гусев взе да се разхожда из стаите. Къщата беше голяма, строена здраво — да се живее в нея и през зимата. В нея имаше много коридори, стълби, пусти зали, галерии с мъртва тишина. Гусев се разхождаше, надничаше и се прозяваше: „Богато си живеят, дяволите, но скучно.“

В отдалечената част на къщата се чуваха гласове, тракане на кухненски ножове и чинии. Пискливият глас на управителя сипеше птичи думи — караше се на някого, Гусев стигна до кухнята — ниска, сводеста стая. В дъното и над тиганите припламваше маслен пламък. Гусев се спря на вратата и задуши. Управителят и готвачката, които се караха, млъкнаха и с известен страх се дръпнаха навътре под сводовете.

— Запушено е при вас, запушено — каза им Гусев на руски, — направете си комин над печката. Ама че варвари, и това ми било марсианци!

Той махна с ръка към изплашените им лица и излезе през задния вход. Седна на каменните стъпала, извади любимата си табакера и запали.

Долу на поляната едно момче пастирче тичаше и викаше, мъчеше се да вкара в тухлената постройка мучащите хаши. Оттам сред високата трева по пътеката вървеше към него жена с две кофички мляко. Вятърът издуваше жълтата ѝ риза, люлееше пискюлчето на смешното калпаче върху яркочервените ѝ коси. Ето че се спря, остави кофите и взе да се брани от някакво насекомо, като пазеше с лакът лицето си. Вятърът вдигна полите ѝ. Тя клекна, смеейки се, взе кофите и отново затича. Щом видя Гусев, показа белите си весели зъби.

Гусев ѝ викаше Ихощка, макар че тя се казваше Иха — това беше племенницата на управителя, насмешлива, мургавосинкава пълничка девойка.

Тя пъргаво изтича край Гусев — само смръщи носле към него. Гусев се накани да я плесне отзад, но се въздържа. Той седеше,

пушеше и изчакваше.

И наистина скоро Ихощка пак се появи с кошничка и ножче. Седна недалеч от Сина на небето и почна да чисти зеленчук. Гъстите ѝ мигли потрепваха. По всичко си личеше, че е весело момиче.

— Защо тук на Марсий жените са едни такива сини — ѝ каза Гусев на руски. — Глупачка си ти, Ихощка, не знаеш какво е истински живот.

Иха му отговори и Гусев сякаш през сън разбра думите ѝ:

— В училище съм изучавала Свещена история; там пише, че Синовете на небето са зли. В книжките се казва едно, а всъщност излиза друго. Синовете на небето съвсем не са лоши.

— Да, добри са — каза Гусев, като присви око.

Иха се задави от смях, а обелките бързо се точеха под ножа ѝ.

— Моят чичо казва, че вие, Синовете на небето, можете да убивате с поглед. Но аз май не забелязвам нищо такова.

— Нима? А какво забелязвате тогава?

— Слушайте, я ми говорете по нашенски — каза Ихощка, — защото аз по вашему не разбирам.

— Ама по вашему не мога да говоря гладко.

— Какво казахте? — Иха чак остави ножчето, толкова я напушваше на смях. — Според мен и при вас на Червената звезда всичко е като при нас.

Тогавя Гусев се изкашля и се премести по-близо. Иха си взе кошницата и се отмести. Гусев пак се изкашля и се премести. Тя каза:

— Да не си протъркате панталона от толкова местене.

Може би Иха го каза по друг начин, но Гусев го разбра точно така.

Той седеше съвсем близо. Ихощка тихо въздъхна. Наведе глава и въздъхна още по-силно. Тогавя Гусев бързо се огледа и я прегърна през раменете. Тя веднага се дръпна и се ококори. Но той силно я целуна в устата. Иха с всички сили стискаше кошницата и ножчето.

— Та така, Ихощка!

Тя скочи и избяга.

Гусев остана да седи и да си подръпва мустачките. Усмиваше се. Слънцето залезе. Изсипаха се звездите. Някакво дълго мъхесто животинче се бе промъкнало досами стъпалата и гледаше Гусев с

фосфоресциращите си очи. Гусев мръдна — животинчето изсъска и изчезна като сянка.

— Да, ще трябва да зарежа все пак тези глупости — каза Гусев. Оправи колана си и влезе в къщата. Веднага в коридора пред него притича Ихощка. Той я повика с пръст и те тръгнаха по коридора. Гусев се мръщеше от напрежение, но ѝ заговори на марсиански:

— Ихощка, ти трябва да знаеш: ако нещо стане — ще се ожения за теб. Ти ме слушай. (Иха се обърна с лице към стената, подпря чело. Той я дръпна и здраво я хвана под ръка...). Не бързай да пъхаш нос в стената — още не съм се оженил. Чуй ме, аз, Синът на небето, не съм дошъл тук за глупости. Ще ми се отвори голяма работа на вашата планета. Но аз съм нов човек тука, не ви познавам обичаите. Ти трябва да ми помогнеш. Само внимавай да не ме излъжеш. Ето какво искам да ми кажеш сега — що за човек е нашият домакин?

— Вашият домакин — каза Иха, след като напрегнато бе слушала странната реч на Гусев, — вашият домакин е владетелят на всички държави на Тума.

— На ти сега! — Гусев замълча. — Да не лъжеш? (Почеса се зад ухото.) А как се нарича официално? Да не би крал? Каква длъжност заема?

— Нарича се Тускуб. Той е бащата на Аелита. Той е ръководителят на Висшия съвет.

— Така. Сега ми е ясно.

Известно време Гусев крачеше мълчаливо.

— Ето какво, Ихощка, видях, че там в онази стая има едно матово огледало. Ще ми се да погледна в него. Я ми покажи как се включва.

Те влязоха в тясна полутъмна стая, мебелирана с ниски кресла. На стената се белееше матовото огледало. Гусев се намести в едно кресло близо до екрана. Иха го попита:

— Какво иска да види Синът на небето?

— Покажи ми града.

— Сега е нощ, работата навсякъде е свършила, фабриките и магазините са затворени, площадите са празни. Може би искате зрелищата?

— Показвай зрелищата.

Иха пъхна щепсела в цифровото табло, хвана края на дълъг шнур и се дръпна към креслото, в което, изтегнал крака, седеше Синът на небето.

— Народно празненство — каза тя и дръпна шнура.

Чу се силен шум — сякаш сърдит хилядогласен говор на тълпа. Огледалото се озари. Откри се неизмерима перспектива от сводести стъклени покриви. Широки снопове светлина падаха върху огромни плакати, надписи, върху кълба многоцветен дим. Долу вреше от глави, глави, глави. Тук и там като прилепи прелитаха нагоре-надолу крилати фигури. Стъклени сводове, преплитащи се снопове светлина, водовъртежите на тълпата се губеха все по-надолу и се скриваха в мъгла от пушеци и прахоляк.

— Какво правят тия там? — извика Гусев с всичка сила — толкова силен беше шумът.

— Дишат скъпоценен дим. Виждате ли кълбата дим? Те се издигат от листата на хаврата. Този дим е скъпоценен. Наричат го още дима на безсмъртието. Който го вдишва, вижда чудни неща: струва ти се, че никога няма да умреш — можеш да видиш и да разбереш големи чудеса. Мнозина чуват звуците на улата. Никой няма право да пуши хавра в дома си — това се наказва със смърт. Само Висшият съвет разрешава пушенето ѝ и само дванадесет пъти в годината в тази къща запалват листа от хавра.

— А какво правят онези там?

— Те въртят цифрови колела. Отгатват числа. Днес всеки може да си намисли число — онзи, който го познае, завинаги се освобождава от работа. Висшият съвет му подарява прекрасна къща, нива, десет хаши и крилата лодка. Да отгатнеш — това е велико щастие.

Докато обясняваше, Иха седна отстрани на креслото и Гусев веднага я прегърна през раменете. Тя се опита да се измъкне, но после притихна и остана кротко да седи. Гусев много се удивляваше на чудесиите в матовото огледало: „Ех, че дяволи, ех, че безобразници!“ — после я помоли да му покаже още нещо.

Иха стана от креслото, угаси огледалото и дълго се бави пред цифровото табло — щепселът не влизаше в дупките. А когато се върна до креслото, отново седна на облегалката, като въртеше из ръцете си топчето на шнура, личицето ѝ бе малко объркано. Гусев я погледна от долу на горе и се усмихна. Тогава в очите ѝ се появи ужас.

— Момиче, май ти е дошло време да се жениш.

Ихошка наведе очи и въздъхна. Гусев взе да я гали по чувствителния като на котка гръб.

— Ах, ти миличката ми, красивата ми, синичката ми.

— Вижте, ето още нещо интересно — съвсем тихо промълви тя и дръпна шнура.

Озареното огледало до половината се закриваше от нечий гръб. Чу се леден глас, който бавно произнасяше някакви думи. Гърбът се люшна и изчезна от огледалото. Гусев видя част от голям свод, който в дъното се опираше върху квадратен стълб, видя част от стена, покрита с позлатени надписи и геометрични фигури. Долу около една маса седяха с наведени глави същите онези марсианци, които бяха посрещнали на стълбата на мрачното здание кораба с хората.

Пред покритата с брокат маса стоеше Тускуб — бащата на Аелита. Тънките му устни мърдаха, върху златните шевици на халата потрепваше и черната му брада. Самият той стоеше като издялан от камък. Помътнелите му мрачни очи гледаха неподвижно право напред — точно в огледалото. Тускуб говореше и резките му думи бяха непонятни, но страшни. Ето той няколко пъти повтори: „Талцетъл“, и сякаш поразяваше някого — отпусна ръката си, в която стискаше свитък. Срещу него седеше марсианец с широко бледно лице, той се изправи и гледайки Тускуб с беззникавите си очи, бясно изкрещя:

— Не те, а ти!

Ихошка се стресна. Тя беше седнала с лице към огледалото, но не виждаше и не чуваше нищо — голямата ръка на Сина на небето я галеше по гръба. Когато от огледалото се разнесе крясъкът и Гусев няколко пъти я попита: „Кажи, за какво си говорят?“, Ихошка сякаш се събуди, зяпна с уста и се втренчи в огледалото. Изведнъж жално изохка и дръпна шнура.

Огледалото угасна.

— Аз сбърках... Включих, без да искам... Нито един шохо няма право да подслушва тайните на Висшия съвет. — Зъбите на Ихошка тракаха. Тя зарови пръсти в червените си коси и зашепна отчаяно: — Аз сбърках. Не съм виновна. Сега ще ме пратят в пещерите, сред вечните снегове.

— Нищо, нищо, Ихошка, няма да кажа на никого. — Гусев я притисна към себе си и замилва меките ѝ и топли като на ангорска

котка коси. Ихошка млъкна, затвори очи.

— Ех, глупавичката ми, ех, момиченцето ми. Звяр ли си, човек ли си. Синя, глупава.

Той я галеше зад ухото, убеден, че това ѝ харесва. Ихошка подви крака и се сви на кълбо. Очите ѝ блестяха като на онова животинче, което бе избягало преди малко. Гусев се поуплаши.

В този момент се чуха стъпките и гласовете на Лос и Аелита. Ихошка се смъкна от креслото и с несигурни крачки тръгна към вратата.

Същата нощ Гусев отиде в спалнята на Лос и му каза:

— Работите ни не вървят на добре, Мстислав Сергеевич. Използувах тук едно момиче да ми включи огледалото и неволно се натъкнахме на заседание на Висшия съвет. Успях да разбера нещичко. Трябва да вземем мерки — ще ни убият, Мстислав Сергеевич, повярвайте ми, ще го направят.

Лос го слушаше и не чуваше — гледаше Гусев със замечтан поглед. После пъхна ръце под главата си.

— Магия, Алексей Иванович, магия. Я изгасете лампата.

Гусев постоя и мрачно измърмори:

— Така значи.

И отиде да спи.

УТРОТО НА АЕЛИТА

Аелита се бе събудила рано и лежеше облакътена в леглото. Широката ѝ открита от всички страни постеля се намираще, както му беше редът, върху едно възвишение в средата на спалнята. Сводестият таван преминаваше в мраморен дълбок отвор — през него отгоре проникваше неясна утринна светлина. Стените на спалнята, покрити с бледа мозайка, тънеха в полумрак — снопът светлина падаше само върху снежнобелите чаршафи, върху възглавничките и върху опряната на ръката пепелявосива глава на Аелита.

Беше прекарала лоша нощ. Пред затворените ѝ очи се нижеха в безпорядък откъси от странни и тревожни сънища. Сънят ѝ беше лек като водна ципа. През цялата нощ тя усещаше, че спи и разглежда уморителни картини, и в просъница си мислеше: какви безсмислени сънища!

Когато утринното слънце огря отвора отгоре и светлината му падна върху постелята ѝ, Аелита окончателно се разсъни, въздъхна и остана да лежи неподвижно. Мислите ѝ бяха ясни, но в кръвта ѝ все още течеше смътна тревога. Това бе много, много неприятно.

„Това е тревога на кръвта, помрачаване на разума, непотребно завръщане към отдавна отминалото. Тази тревога в кръвта — това значи връщане в клисурите, към стадата и огньовете. Това е пролетен вятър, тревога и зараждане. Да ражда, да отглежда същества, които ще умрат, да ги погребва и отново — тревога, майчина мъка. Това е сляпото и ненужно продължение на живота.“

Така си мислеше Аелита и мислите ѝ бяха мъдри, но тревогата не минаваше. Тогава тя стана от леглото, обу плетените си чехли, наметна голите си рамене с пеньоар и отиде в банята, там се съблече, сви на възел косите си и слезе по мраморната стълба в басейна.

Тя спря на най-долното стъпало — беше ѝ приятно да стои в светлината на проникващия през прозореца лъч. По стените трепкаха неясни очертания. Аелита погледна синкавата вода и видя там своето

отражение, лъчът светлина падаше върху корема ѝ. Горната ѝ устна гнусливо потръпна. Аелита се хвърли в прохладата на басейна.

Къпането я ободри, мислите ѝ се върнаха към грижите на деня. Всяка сутрин тя разговаряше с баща си — така бяха свикнали. Малкият екран се намираше в будоара ѝ.

Аелита седна пред тоалетната масичка, вчеса косите си, натърка с благовонни масла, а след това с цветна есенция лицето, шията и ръцете си, погледна се изпод вежди, намръщи се, придърпа масичката с екрана и включи цифровото табло.

В матовото огледало се появи познатият ѝ бащин кабинет: с книгите по рафтовете, с картограмите и чертежите върху въртящи се призми. Тускуб влезе, седна до масата, премести с лакът ръкописите и потърси с очи очите на Аелита. Усмихна се с крайчеца на дългите си тънки устни:

— Как спа, Аелита?

— Добре. Вкъщи всичко е наред.

— Какво правят Синоевете на небето?

— Те са спокойни и доволни. Още спят.

— Продължаваш ли с уроците по езика?

— Не. Инженерът говори свободно. И спътникът му научи достатъчно.

— Все още ли нямат желание да напуснат дома ми?

— Не, не, о, не.

Аелита отговори твърде припряно. Бледите очи на Тускуб се разшириха от учудване. Под погледа му Аелита взе да се отдръпва, докато не опря гръб в облегалката на креслото. Баща ѝ каза:

— Не те разбирам.

— Какво има да не разбираш? Татко, защо не ми казваш всичко? Какво си намислил да правиш с тях? Моля те...

Аелита не успя да довърши — лицето на Тускуб се изкриви, сякаш огнен бяс премина през него. Огледалото потъмня. Но Аелита продължаваше да се взира в матовата му повърхност, тя все още виждаше страшното за нея и за всички живи същества лице на баща си.

— Това е ужасно — промълви тя, — това ще бъде ужасно. — Тя стремително се изправи, но после отпусна ръце и отново седна.

Смътната тревога още по-силно я завладя. С огромните си зеници Аелита се гледаше в огледалото. Тревогата шумеше в кръвта ѝ, пробягваше като треска. „Това е толкова лошо и безсмислено.“

Против волята ѝ пред нея изплува като снощния сън лицето на Сина на небето — едро, със снежни коси, развълнувано, така невероятно променящо се, с очи ту печални, ту нежни, събрали в себе си слънцето на Земята, влагата на Земята — страшни, като мъгливи пропасти, бурни, съкрушаващи разума.

Аелита бавно разтърси глава. Сърцето ѝ биеше глухо и страшно. Тя се наведе над цифровото табло и пъхна щифтчетата. В матовото огледало се появи сгърбушената фигурка на старче, дремещо сред безброй възглавнички. Светлината на прозорчето падаше върху съсухрените му ръце, които лежах на мъхестото одеяло. Старчето трепна, оправи падналите си очила, погледна над стъклата им към екрана и се усмихна с беззъбата си уста.

— Какво има, дете мое?

— Учителю, разтревожена съм — каза Аелита. — Яснотата ме напуска. Аз не искам това, боя се, но не мога.

— Смущава те Синът на небето, нали?

— Да. Смущава ме нещо, което не мога да разбера. Учителю, току-що говорих с баща си. Той беше неспокоен. Аз усещам — във Висшия съвет се води борба. Боя се Съветът да не реши нещо ужасно. Помогни ми.

— Ти току-що каза, че Синът на небето те смущава. По-добре ще е той съвсем да изчезне.

— Не! — Аелита каза това бързо, рязко и развълнувано.

Погледът ѝ накара старчето да се намуси. То подъвка със сбръчканата си уста.

— Не разбирам добре накъде те водят мислите ти, Аелита, в мислите ти има двойственост и противоречие.

— Да, аз го усещам.

— Това е най-доброто доказателство, че не си права. Висшата мисъл е ясна, безпристрастна и непротиворечива. Ще направя каквото искаш и ще поговоря с баща ти. Той също е пристрастен човек, а това може да го докара до постъпки, които не съответствуват на мъдростта и справедливостта.

— Ще се надявам.

— Аелита, успокой се и внимавай... Надникни дълбоко в себе си. В какво се крие твоята тревога? От дъното на кръвта ти се надига стара утайка — като червена тъмнина — това е жаждата за продължение на живота. Кръвта ти е в смут...

— Учителю, той ме смущава с друго.

— С каквото и възвишено чувство да те смути — в теб ще се пробуди жената и ти ще загинеш. Само хладната мъдрост, Аелита, само спокойното съзерцание на неизбежната гибел на всичко живо — на това просмукано от тлъстини и похот тяло, само очакването кога твоят вече съвършен дух, който не се нуждае повече от жалкия опит на живота, ще премине отвъд границите на съзнанието и ще престане да съществува — това е щастието, а ти искаш да се върнеш назад. Бой се от това изкушение, дете мое. Лесно е да паднеш и бързо да се изтърколиш по стръмното, но изкачването е бавно и трудно. Бъди мъдра.

Аелита го слушаше и свеждаше глава...

— Учителю — внезапно каза тя, устните ѝ затрепераха, очите ѝ се изпълниха с мъка, — Синът на небето ми каза, че те на Земята знаят нещо, което стои над разума, над знанието, над мъдростта. Но аз не разбрах какво е то. Отгук идва моята тревога. Вчера, когато бяхме на езерото, изгря Червената звезда, той я посочи с ръка и каза: „Тя е обвита с мъглата на любовта. Хората, познали любовта, не умират.“ И мъка разкъса гърдите ми, учителю.

Старчето се намръщи, дълго мълча — само пръстите на съсухрената му ръка непрекъснато мърдаха.

— Добре — каза той, — нека Синът на небето ти даде това знание. И докато не узнаеш всичко, не ме тревожи. Бъди внимателна.

Огледалото угасна. В стаята стана тихо, Аелита взе кърпичката от коленете си и изтри с нея лицето си. После се погледа в огледалото — внимателно и строго. Веждите ѝ се вдигнаха. Тя отвори едно малко ковчеже, наведе се и взе да рови между дреболийките. Намери и сложи на шията си мъничка, обкована със скъпоценен метал, изсушена лапичка от чудното животинче индри, която според древните поверия много помагала на жената в трудни минути.

Аелита въздъхна и отиде в библиотеката. Лос седеше с книга до прозореца и като я видя, се изправи. Аелита го погледна — беше

голям, добър, разтревожен. Сърцето ѝ пламна. Тя сложи ръка на гърдите си, върху лапичката на вълшебното животинче, и каза:

— Вчера обещах да ви разкажа за гибелта на Атлантида. Седнете и слушайте.

ВТОРИЯТ РАЗКАЗ НА АЕЛИТА

Ето какво прочетохме в пъстрите книги — каза Аелита.

В онези далечни времена на Земята център на света бил градът на Стоте златни порти, който сега лежи на дъното на океана. От този град идвали знанията и съблазните на разкоша. Той примамвал племената, населяващи Земята, и разпалвал в тях първобитната алчност. Настъпвал момент и някой млад народ връхлитал върху владетелите и превземал града. Временно светлината на цивилизацията угасвала. Но минавало време и тя пламвала с нова сила, обогатена от свежата кръв на завоевателите. Минавали столетия и отново чергарски орди като облак надвисвали над вечния град.

Първите основатели на града със Стоте златни порти били африканските негри от племето земзе. Те смятали, че са най-младият клон от черната раса, която в дълбока древност населявала загиналия във вълните на Тихия океан гигантски материк Гондвана. Оцелелите останки от черната раса се разпаднали на множество племена. Много от тях подивели и се изродили. Но въпреки всичко в кръвта на негрите течал споменът за великото минало.

Хората от земзе били много високи и силни. Те се отличавали с една необикновена дарба: можели от разстояние да усещат природата и формата на предметите, също както магнитът усеща наличието на друг магнит. Те били придобили тази способност, докато живеели в тъмните пещери сред тропическите гори.

Племето земзе напуснало горите, за да се спаси от отровната муха гох, и вървяло на запад, докато стигнало до място, удобно за живеене. Това било хълмисто плато, чиито брегове се миели от две огромни реки.

Тук имало много плодове и дивеч, в планините имало злато, олово и мед. Горите, хълмовете и тихите реки били красиви, нямало я гибелната треска.

Хората от земзе издигнали стена, за да се защитят от дивите зверове, и струпали висока каменна пирамида, което значело, че

остават тук завинаги.

На върха на пирамидата забили стълб със стиска пера от птицата клитли, покровителка на племето, която ги спасявала от мухата гох, докато скитали. Вождовете на земзе кичели главите си с пера и приемали имената на птици.

На запад от платото бродели червенокожи племена. Хората от земзе ги нападали, хващали пленници и ги карали да орат земята, да строят жилища, да копаят руда и злато. Славата на града се носела далече на запад и всявала страх сред червенокожите, защото хората от земзе били силни, можели да отгатват мислите на врага и убивали отдалече, като хвърляли огънат къс дърво. Те плавали по широките реки в лодки от дървесна кора и събирали данък от червенокожите.

Потомците на земзе украсили града с кръгли каменни здания, покрити с тръстика. Те умеели да тъкат прекрасни дрехи от вълна и можели да записват мислите си посредством изобразяването на предмети — те носели това знание в дълбините на паметта си, като древен спомен от изчезналата цивилизация.

Изминали столетия. И ето на запад се появил великият вожд на червенокожите, наречен Уру. Той бил роден в града, но през юношеските си години заминал в степта, при ловците и чергарите. Събрал безчет войни и потеглил да превземе града.

Потомците на земзе използвали за защита всичките си знания: поразявали враговете с огън, пращали срещу тях стада побеснели биволи, посичали ги с летящите като мълния бумеранги. Но червенокожите били силни с алчността и числеността си. Те превзели града и го разграбили. Уру се провъзгласил за вожд на целия свят. Той заповядал на червените воители да се оженят за девойките от земзе. Укривалите се дотогава в горите оцелели останки от победените се върнали в града и започнали да слугуват на победителите.

Червените усвоили знанията, обичаите и изкуствата на земзе. Смесената кръв дала много администратори и завоеватели. Тайнствената способност да чувствуват същността на нещата се предавала от поколение на поколение.

Военачалниците от династията Уру разширили владенията си, на запад те изстребили чергарите и по бреговете на Тихия океан издигнали пирамиди от камъни и пръст. На изток изтласкваха негрите. Те положили основите на яки крепости по бреговете на Нигер и Конго, по

скалистите брегове на Средиземно море, което се плискало там, където днес е пустинята Сахара. Това било време на войни и строителство. Тогава земята на земзе се наричала Хамаган.

Градът бил опасан от нова стена, а в нея имало сто врати, обковани със златни листове. Народите от цял свят се стичали там, привлечени от алчността и любопитството. Сред множеството племена, които скитали из пазарите му и опъвали палатки край стените му, се появили неவிждани дотогава хора. Те били маслинено-мургави, с продълговати горящи очи и клюноподобен нос. Били умни и хитри. Никой не помнел как са проникнали в града. Не се сменило и едно поколение, и цялата наука и търговия на града със Стоте златни порти се озовали в ръцете на това малобройно племе. Те се наричали синове на Аам.

Най-мъдрите от синовете на Аам прочели древните надписи на земзе и започнали да развиват у себе си способността да виждат същността на нещата. Те построили подземния храм на Спящата негърска глава и започнали да привличат хора — изцелявали болни, гадаели съдбата и показвали на вярващите сенките на умрелите.

Синовете на Аам прониквали в управлението на държавата чрез богатството и силата на знанията си. Те привлекли на своя страна много племена и вдигнали едновременно в далечните краища на земята и в самия град въстание за новата вяра. Династията Уру загинала в кървавата борба. Синовете на Аам заграбили властта.

С онова древно време съвпаднал и първият земен трус. На много места сред планините изригнал пламък и небето се покрило с пепел. Големи пространства от южния край на атлантическия материк потънали в океана. На север от морското дъно се издигнали скалисти острови и се съединили със сушата: така се образували очертанията на европейската равнина.

Синовете на Аам употребявали цялата сила на властта си за създаването на култура сред множеството племена, покорени някога от династията Уру и по-късно отделили се от нея. Но синовете на Аам не обичали войната. Те стъкмявали кораби, украсени със Спящата негърска глава, натоварвали ги с подправки, тъкани, злато и слонова кост. Преоблечени като търговци и знахари, посветените в култа потегляли с корабите и прониквали в далечни страни. Те търгували и лекували болните и недъгавите с баене и заклинания. За да опазят

стоката си, във всяка държава те построявали голяма, подобна на пирамида къща, в която пренасяли Спящата глава. Така се утвърждавал култът. Ако народът негодувал срещу пришълците, от кораба слизал отряд червенокожи, целите в бронз, с щитове, украсени с пера, и с високи шлемове, които всявали ужас.

Така отново укрепвали и се разширявали владенията на древната земя на земзе. Сега тя се наричала Атлантида. Далече на запад, в страната на червенокожите, положили основите на втори велик град — Птитлигуа. Търговските кораби на атлантите пътували на изток до Индия, където все още властвува черната раса. По източното крайбрежие на Азия те за пръв път видели гиганти с жълти и плоски лица. Тези хора хвърляли камъни по техните кораби.

Култът към Спящата глава бил достъпен за всички — това било главното оръжие на силата и властта, но смисълът, вътрешното съдържание на култа се пазело в най-строга тайна. Атлантите отглеждали зърното на мъдростта на земзе и били още в самото начало на онзи път, който водел към гибелта на цялата раса.

Те казвали така:

„Истинският свят е невидим, неосезаем, нечул, без вкус и мирис. Истинският свят — това е движението на разума. Началната и крайна цел на това движение е недостижима. Разумът е материя, по-твърда от камъка и по-бърза от светлината. Разумът търси покой и подобно на всяка материя той изпада в някакъв сън, тоест става по-бавен, и това се нарича въплътяване на разума във вещество. В дълбокия си сън разумът се въплътява в огън, въздух, вода и земя. Тези четири стихии образуват видимия свят. Предметът е временно съгъстяване на разума. Предметът е ядрото на сферата на съгъстващия се разум, както кълбовидната мълния е състен, наситен с електричество въздух.

В кристала разумът се намира в съвършен покой. В междузвездното пространство разумът се намира в съвършено движение. Човекът е мост между тези две състояния на разума. През човека тече потокът на разума във видимия свят. Краката на човека израстват от кристала, коремът му е слънцето, очите му — звездите, главата му — чаша, краищата на която се простират във вселената.

Човекът е владетелят на света. Нему се подчиняват стихииите и движението. Той ги управлява със силата, произтичаща от разума, така както лъчът светлина струи от гърлото на глинени съд.“

Така казвали атлантите. Простият народ не разбирал тяхното учение. Едни се кланяли на животни, други — на сенките на умрелите, трети — на идоли, а четвърти — на нощните шумове, на гръмотевицата и мълнията или на яма в земята. Било невъзможно и дори опасно да се борят с това множество от суеверия.

Тогава жреците — висшата каста на атлантите — разбрали, че трябва да се въведе ясен и разбираем общ за всички култ. Те започнали да строят огромни украсени със злато храмове и да ги посвещават на слънцето — бащата и владетеля на живота, гневен и животворен, умиращ и отново възкръсващ.

Скоро култът към слънцето обхванал цялата Земя. Много човешка кръв пролели вярващите. Далече на запад, сред червенокожите, слънцето приело образа на змей, покрит с пера. Далече на изток слънцето — владетелят на сенките на умрелите — приело образа на човек с птича глава.

В центъра на света, в града със Стоте златни порти, била издигната стъпаловидна пирамида, толкова висока, че облаците забулвали върха ѝ. Там пренесли Спящата глава. На площада в подножието на пирамидата поставили златен бик с човешко лице и лъскави лапи. Под него горял вечен огън.

През дните на равноденствието, в присъствието на народа, под звуците на яйцеподобни барабани, сред танцуващи голи жени, върховният жрец — Синът на слънцето — великият владетел, умъртвявал най-красивия сред юношите на града и го изгарял в утробата на бика.

Синът на слънцето имал неограничена власт над града и страната. Той строял диги и прокаравал канали. Раздавал в магазините храна и дрехи, определял кому колко земя и животни са потребни. Изпълнители на неговата воля били многобройните чиновници. Никой не можел да каже: „Това е мое“, защото всичко принадлежало на Слънцето. Трудът бил свещен. Мързелът се наказвал със смърт. През пролетта пръв в полето излизал Синът на слънцето и с бикове изоравал първата бразда, после я засявал с царевични зърна.

Храмовете били пълни със зърно, тъкани и подправки. Корабите на атлантите, с пурпурни платна, украсени с изображенията на змия, захапала в устата си слънце, браздели реки и моря. Настъпил дълъг мир. Хората забравили как се държи в ръката меч.

Но ето че от изток над Атлантида надвиснал облак.

По източните плата на Азия живеело жълтоликото, с дръпнати очи, силно племе на учкурите. Те се подчинявали на жена, която имала способността да изпада в транс. Наричала се Су Хутам Лу, което значело „говореща с луната“.

Су Хутам Лу казала на учкурите:

„Ще ви заведа в страна, където в една клисура между планините залязва слънцето. Там пасат толкова овни, колкото звезди има на небето, там текат реки от кобилешко мляко, а юртите са толкова високи, че във всяка можеш да вкараш стадо камили. Конете ви още не са стъпвали там и вие още не сте загребвали с шлемовете си вода от тамошните реки.“

Учкурите слезли от платото и нападнали многобройните жълтолики чергарски племена, покорили ги и им станали военачалници. Те казвали на победените: „Вървете след нас към страната на слънцето, която ни посочи Су Хутам Лу.“

Чергарите, които почитали звездите, били мечтателни и безстрашни. Те вдигнали юртите си и погнали стадата на запад. Вървели бавно, година след година. Отпред препускала конницата на учкурите, която нападала, сражавала се и разрушавала градовете. След конницата се точели стадата и каруците с жените и децата. Чергарите минали край Индия и поели по източноевропейската равнина.

Там много от тях останали по бреговете на езерата. Най-силните продължили напред. По брега на Средиземно море те разрушили първата колония на атлантите и от победените разбрали къде се намира страната на слънцето. Тук умряла Су Хутам Лу. Свалили от главата ѝ косите с парче кожа и ги забучили на висок прът. И с това знаме продължили нататък, покрай морето. Така те стигнали до края на Европа и ето че от височината на планините видели очертанията на обетованата земя. От деня, в който учкурите за пръв път се спуснали от платото, били изминали сто години.

Чергарите започнали да секат дървета и да връзват салове. Със саловете те преплавали през една солена топла река. Щом стъпили на неприкосновената земя на атлантите, чергарите нападнали свещения град Туле. Когато започнали да се катерят по високите му стени, в града забили камбани, звънът им бил толкова приятен, че жълтоликите нито разрушили града, нито изтребили жителите му, нито разграбили

храмовете. Те се запасили само с храна и дрехи и продължили нататък, на югозапад. Прахолякът от каруците и стадата закривал слънцето.

Най-сетне войската на червенокожите преградила пътя на чергарите. Атлантите били облечени в злато, с разноцветни пера, изнежени и прекрасни. Конницата на учкурите ги унищожила. В този ден жълтоликите усетили миризмата на кръвта на атлантите и вече не били милостиви.

От града със Стоте златни порти пратили вестоносци на запад при червенокожите, на юг при негрите, на изток до племената на Аам, и на север при циклопите. Извършвали се човешки жертвоприношения. Огньовете по върховете на храмовете горели непрестанно. Жителите на града се стичали да гледат кървавите жертви, отдавали се на изтощителни танци, чувствени забавления, опивали се с вино и пилеели съкровищата си.

Жреците и философите се готвели за великото изпитание, криели книгите на Великото знание в дълбините на планините, в пещерите, заравяли ги в земята.

Започнала войната. Изходът ѝ бил предрешен: атлантите можели само да защитават преситилото ги богатство, чергарите пък били обзети от първобитна алчност и вяра в обетованото. Въпреки всичко войната била продължителна и кръвопролитна. Страната била опустошена. Настъпил мор и глад. Войските се разбягвали и грабели каквото могат. Градът със Стоте златни порти бил превзет с щурм и стените му били разрушени. Синът на слънцето се хвърлил от върха на стъпаловидната пирамида. Угаснали огньовете по върховете на храмовете. Малцина от мъдрите и посветените успели да избягат в планините, в пещерите. Цивилизацията загинала.

Сред развалините на разрушените двори, по обраслите с трева площади, скитали овце и жълтолик овчар пеел тъжна песен за блажената като степен мираж недостъпна страна, където земята е синя, а небето — златно.

Чергарите питали вождовете си: „Накъде още да вървим?“ Вождовете им казвали: „Ние ви доведохме в обетованата земя, заселвайте се и живеете в мир.“ Но много от чергарските племена не ги послушали и продължили на запад, към страната на Пернатия змей, и повелителят на Птитлигуа ги унищожил. Други от чергарите

стигнали до екватора, но били изтребени от негрите, стадата слонове и блатната треска.

Учкурите, вождовете на жълтоликите, избрали най-мъдрия за военачалник и го направили повелител на покорената държава. Името му било Тубал. Той заповядал да поправят стените, да очистят градините, да изорат полята и да построят жилища. Издал много мъдри и прости закони. Той повикал при себе си избягалите в планините мъдреци и посветени и им казал: „Очите и ушите ми са отворени за мъдростта.“ Той ги направил свои съветници, разрешил да отворят храмовете и навсякъде пратил вестоносци да кажат, че иска мир.

Такова било началото на третата, най-висока вълна на цивилизация на атлантите. В кръвта на многобройните племена — черни, червени, маслинено-мургави и бели — се вляла мечтателната, кипяща като хмел кръв на азиатските чергари, звездопоклонници, потомци на пророчицата Су Хутам Лу.

Чергарите бързо се смесвали с другите племена. От юртите, стадата и дивата волност останали само песни и предания. Появило се ново племе от силни, чернокоси и жълтомургави хора. Учкурите, потомци на конниците и военачалниците, били аристокрацията на града. Те обичали науките, разкоша и изкуствата. Украсили града с нови стени и седмоъгълни кули, покрили със злато двадесетте и едно стъпала на гигантската пирамида, прокарали акведукти, за пръв път в архитектурата използвали колоната.

След дълги войни отново присъединили отцепилите се държави и градове. На север воювали с циклопите — опазилите се от кръвосмешение подивели потомци на племето земзе. Великият завоевател Рама стигнал чак до Индия. Той обединил младите племена на арийците в царството на Ра. Така още веднъж пределите на Атлантида укрепнали и достигнали небивали размери — от страната на Пернатия змей до азиатските брегове на Тихия океан, където някога жълтоликите великани хвърляли камъни по корабите.

Мечтателната душа на завоевателите се стремяла към знанията. Отново били прочетени древните книги на земзе и мъдрите книги на синовете на Аам. Кръгът се затворил и започнал друг. В пещерите били намерени полуизтлелите „седем папируса на Спящия“. След това откритие знанията бързо започнали да се развиват. Това, което не

притежавали синовете на Аам — неосъзната творческа сила, това, което нямали синовете на племето земзе — ясен и остър ум, — в изобилие течало в неспокойната и страстна кръв на учкурите.

Основата на новото знание била такава:

„В човека дреме най-могъщата от всички сили на света — материята на чистия разум. Както стрелата, опъната от тетивата и насочена с вярна ръка, поражява целта, така и материята на дремещия разум може да бъде опъната от тетивата на волята и насочена от ръката на знанията. Силата на устременото знание е безгранична.“

Науката за знанието се делила на две части: подготвителна — за развитието на тялото, волята и ума, и основна — за познанието на природата, света и формулите, чрез които материята на устременото знание овладява природата.

Цялостното овладяване на знанието, разцветът на тази небивала дотогава на Земята и неповторена до днес култура продължили столетия, между четиристотин и петдесетото и триста и петдесетото столетие, или преди гибелта на Атлантида.

На Земята царял всеобщ мир. Събудените за живот от знанието земни сили обилно и щедро помагали на хората. Градините и нивите давали огромни реколти, стадата се размножавали, трудът бил лек. Народът си спомнил старите обичаи и никой не му пречел да живее, да обича, да ражда и да се весели. Преданията наричат този век златен.

По същото време на източния край на Земята бил издигнат сфинкс, обединяващ в тялото си четирите стихии — символ на тайната на спящия разум. Били построени и седемте чудеса на света: лабиринтът, колосът в Средиземно море, стълбовете на запад от Гибралтар, кулата на звездобройците в Посейдонес, седящата статуя на Тубал и градът на лемутите на един остров в Тихия океан.

Сред черните племена, изтласквани до това време в тропическите блата, проникнала светлината на знанието. Негрите бързо възприели цивилизацията и започнали да строят гигантски градове в Централна Африка.

Зърното на мъдростта на земзе дало пълен и буен цъфтеж. Но тогава най-мъдрите от посветените в знанието започнали да разбират, че в основата на целия растеж на цивилизацията е легнал първоначалният грях. По-нататъшното развитие на цивилизацията

щяло да доведе до гибел: човечеството щяло да се самоунищожи също както змията жили опашката си.

Първородното зло било в това, че битието — животът на Земята и съществата — се възприемало като нещо произтичащо от човешкия разум. Човекът опознавал света, а всъщност опознавал самия себе си. Единствената реалност бил разумът, а светът — само представа, негов сън. Такова разбиране на битието неизбежно щяло да доведе дотам, щото всеки човек да твърди, че само той е единствен и истински, а всичко останало — целият свят — е само плод на въображението му. Останалото било неизбежно: борба за тази единствена личност, борба на всеки срещу всеки, изстребление на цялото човечество, подобно на въстанал срещу човека негов собствен сън — презрение и отвращение към битието като към лош сън.

Такова било началното зло в мъдростта на земзе.

Знанието се разделило. Едни не виждали възможност да изтръгнат семето на злото и говорели, че злото е единствената сила, сътворяваща битието. Те се наричали черни, тъй като знанието идвало от черните.

Другите, които признавали, че злото е залегнало не в самата природа, а в отклоняването на разума от природното, захванали да търсят противодействие на злото.

Те казвали: „Слънчевият лъч пада на земята, загива и отново възкръсва в земния плод: това е основният закон на живота.“ Такова е и движението на световния разум: падение, жертвена гибел и възкръсване в плътта. Самотата на разума, този първоосновен грях, може да бъде унищожен чрез грехопадението. Разумът е длъжен да падне в плътта и да мине през живите врати на смъртта. Тези живи врати са половете. Падението на разума се осъществява чрез силата на половото влечение или Ерос.

Хората, които твърдели това, наричали себе си бели, защото носели платнена тиара — символ на Ерос. Те измислили пролетен празник и мистерията на грехопадението, която разигравали в разкошните градини на древния храм на слънцето. Девствен юноша олицетворявал разума, жена — вратите на смъртната плът, а змеят — Ерос. Хора от далечни страни идвали да гледат тези зрелища.

Пропастта между двата пътя на знанието била дълбока. Започнала борба. По онова време било направено изумително откритие

— бил изнамерен начин за мигновено освобождаване на жизнената сила, дремеща в семената на растенията. Силата — гърмяща, огнено-студена — се освобождавала и се устремявала в пространството. Черните я използвали за борба, за направата на оръжия на смъртта. Построили огромни летящи кораби, които всявали ужас. Дивите племена започнали да се кланят на тези крилати дракони.

Белите разбрали, че скоро ще настъпи краят на света, и се заели да се готвят за него. Избирали най-чистите и силните измежду обикновените хора и ги повеждали на север и на изток. Показвали им високопланински пасища, където преселниците можели да живеят като първобитни същества.

Опасенията на белите се потвърждавали. Златният век се израздал, в градовете на Атлантида настъпвала пресита. Вече нищо не спирало разюзданата фантазия, жаждата за извращения, безумието на опустошения разум. Силата, която човекът бил овладял, се обърнала срещу него. Неизбежната смърт направила хората мрачни, свирепи и безпощадни.

И тъй, настанали последните дни, които започнали с голямо бедствие: центърът на града със Стоте златни порти бил разтърсен от подземен трус, много земя потънала на океанското дъно, вълните на Атлантика завинаги отделили страната на Пернатия змей.

Черните обвинявали белите, че със заклинания са освободили духовете на земята и огъня. Народът се разбунтувал. Една нощ черните подложили на сеч жителите, носещи платнени тиари, повече от половината намерили смъртта си, останалите избягали извън пределите на Атлантида.

Властта в града със Стоте златни порти била завзета от най-богатите граждани от Черния орден, нарекли себе си „магацитли“, което означавало „безпощадни“. Те казвали: „Да унищожим човечеството, защото то е злият сън на разума.“

За да могат напълно да се насладят на зрелището на смъртта, те обявили по цялата земя празници и игри, разтворили държавните хазни и складове, докарали от север бели момичета и ги предоставили на народа, разтворили вратите на храмовете за всички жадуващи противоестествени наслади, напълнили фонтаните с вино, а по площадите захванали да пекат месо. Народът бил завладян от безумие. Било през есента, по време на гроздобера.

Една нощ, на озарените от огньовете площади, сред народа, опиянен от виното, танците, храната и жените, дошли магацитлите. Те били с високи шлемове с остър гребен, с метални пояси, без щитове. С дясната си ръка хвърляли бронзови топки, които избухвали с хладен, разрушителен пламък, а с меча в лявата без усилие пробождали телата на пияните и обезумелите.

Кървавата оргия била прекъсната от страшен подземен трус. Статуята на Тубал се сгромолясала, стените се напукали, колоните на акведукта рухнали, от дълбоките пукнатини изригнал пламък, пепел забулила небето.

На сутринта кървавият замъглен диск на слънцето осветил само развалини, горящи градини, тълпи измъчени от изстъпленията обезумели хора, купища трупове. Магацитлите се втурнали към летателните яйцеподобни апарати и започнали да напускат Земята. Полетели към звездното пространство към родината на абстрактния разум.

Хиляди апарати вече били излетели. Тогава започнал четвъртият, още по-силен земен трус. Откъм север, от пепелносивата мъгла се надигнала океанска вълна и се понесла по земята, унищожавайки всичко живо.

Започнала буря, върху земята и жилищата падали мълнии. Рухнал пороен дъжд, хвърчали късове от вулканични камъни.

Под защитата на стените на великия град от върха на облицованата със злато стъпаловидна пирамида магацитлите продължавали да излитат към звездното пространство сред изливащите се потоци дъжд, сред дим и пепел. Три поредни труса разцепили земята на Атлантида. Градът със Стоте златни порти потънал в кипящите вълни.

ГУСЕВ ИЗУЧАВА ГРАДА

Иха беше съвсем оглупяла. Гледаше с прибулен поглед Гусев и тозчас изпълняваше всичко, за което я помолеше. Беше смешно и тъжно. Гусев се отнасяше към нея строго, но справедливо. Когато Ихошка съвсем изнемогваше от преливащите в нея чувства, той я вземаше на коленете си, милваше я по главата, галеше я зад ухото и ѝ разказваше разни смешни истории. Тя го слушаше като замаяна.

В главата на Гусев се бе загнездил план как да избягат в града. Тук бяха като в капан: в случай на опасност нито можеш да се защитаваш, нито да избягаш. А в това, че ги заплашва сериозна опасност, Гусев не се и съмняваше. От разговорите с Лос нямаше полза. Лос само се мръщеше, сега той не виждаше по-далеч от полите на Тускубовата щерка.

„Нерешителен човек сте вие, Алексей Иванович. Е, че щели да ни убият — не сме ние, дето ще се уплашим от смъртта. Инак можехме да си седим в Петроград — там е къде-къде по-безопасно?“

Гусев накара Ихошка да отмъкне ключовете на хангара с летящите лодки. Той се вмъкна вътре с един фенер и цяла нощ се занимава с една малка, но явно бързоходна двукрила лодка. Механизмът ѝ беше прост. Малкото моторче се захранваше с частици от бял метал, разпадащ се с чудовищна сила от електрическа искра. По време на полет апаратът получаваше електроенергия от въздуха, тъй като Марс беше покрит с електричество под високо напрежение, което се изпращаше от станциите на полюсите (За това им беше разказвала Аелита...)

Гусев дотътри лодката чак до вратата на хангара. Върна ключа на Иха. При нужда катинарът лесно можеше да се изтръгне с ръка.

После реши да вземе под контрол град Соацера. Иха го научи да включва матовото огледало. Този говорещ екран в къщата на Тускуб можеше да се включва едностранно, тоест човек можеше да наблюдава, без да го виждат и чуват.

Гусев изследва целия град: площадите, търговските улици, фабриките, работническите селища. Огледалото пред него разкриваше един странен живот.

Ниски тухлени цехове на фабрики, мъждива светлина, проникваща през прашните прозорци. Унили, сбръчкани лица на работници с хлътнали очи. Непрекъснато движещи се станове, машини, прегърбени фигури, точни движения — унил, безрадостен, мравешки живот.

Виждаха се правите, еднообразни улици на работническите квартали, същите унили фигури бродеха по тях с наведени глави. От тези тухлени, чисто изметени, подобни един на друг коридори лъхаше хилядолетна скука. Изглежда, тук вече на нищо не се надяваха.

Мяркаха се централните площи: стъпаловидни къщи, пълзяща пъстра зеленина, прозорци, отразяващи слънцето, празнично облечени жени; наред улицата — масички, тесни високи вази с цветя; водовъртежът на празничната тълпа, черните халати на мъжете, фасадите на къщите се отразяваха върху зеленикавата паркетна настилка. Златни лодки прелитаха ниско, сенките от крилата им се плъзгаха, отметнатите назад лица на хората се смееха, развяваха се пъстри ефирни шалове...

Градът живееше двойствен живот. Гусев веднага отчете това. Като човек с голям опит той подуши, че освен тези две страни в града има и трета — нелегална. И наистина по богатите улици, в парковете, навсякъде се шляеха немарливо облечени, изпити млади марсианци. Шляеха се с ръце в джобовете — само гледаха. Гусев си мислеше: „Аха, тези работи вече сме ги виждали.“

Ихошка му обясняваше всичко подробно. Само с едно не се съгласяваше — да свърже екрана с Дома на Висшия съвет на инженерите.

Ужасено тръскаше червената си коса, кършеше ръце:

— Не ме молете, Сине на небето, по-добре ме убийте, скъпи Сине на небето.

На четиринадесетия ден сутринта Гусев както обикновено седна в креслото, сложи на коленете си цифровото табло и дръпна шнура.

Огледалната стена отрази странна картина: на централния площад се виждаха угрижени, шушукащи си групички марсианци. Масичките, цветята и пъстрите чадъри бяха изчезнали от улицата.

Появи се отряд войници — те маршируваха в триъгълник като страшни кукли с каменни лица. По-нататък — на търговската улица — препускаща тълпа, блъсканица и някакъв марсианец, който излетя стремително при сбиването с крилатата си машина. В парка — пак същите шушукащи си групички. В една от фабриките — разбунени тълпи работници с възбудени, мрачни и свирепи лица.

Явно в града се беше случило нещо извънредно важно. Гусев разтърсваше Ихощка за раменете: „Какво е станало?“ Тя мълчеше и го гледаше с прибулените си влюбени очи.

ТУСКУБ

Градът беше обзет от тревога. Огледалните телефони бръмчаха и примигваха. По улиците, площадите и в парковете си шепнеха групички марсианци. Те очакваха някакви събития и поглеждаха към небето. Разправяха, че някъде се били запалили складове със сушен кактус. По обед в града отвориха всички чешми и водата в тях се изчерпа, но не за дълго... Мнозина чуха далечен взрив откъм югозапад. В къщите залепваха прозорците накръст с хартиени ленти.

Тревогата идеше от центъра, от Дома на Висшия съвет на инженерите.

Говореха, че властта на Тускуб е разклатена, че предстоят промени.

Слухове прорязваха тревожната възбуда като искри:

„През нощта ще изгасне осветлението.“

„Ще спрат полярните станции.“

„Ще изчезне магнитното поле.“

„В подземията на Дома на Висшия съвет са арестувани някакви хора.“

В покрайнините на града, във фабриките, работническите селища и държавните магазини тези слухове се възприемаха другояче. Явно тук знаеха повече за причината на възникването им. С тревожно злорадство говореха, че подземните работници били взривили гигантското водохранилище номер единайсет, че агентите на правителството търсели навсякъде складове с оръжие, че Тускуб стягал войските си в Соацера.

Към обяд работата почти навсякъде спря. Хората се събираха на големи тълпи, очакваха събитията и поглеждаха към неизвестно откъде появилите се млади, небрежно облечени марсианци, които се разхождаха с ръце в джобовете, хвърляйки многозначителни погледи.

Към обяд над града прелетяха правителствени лодки и дъжд от бели листчета се изсипа от небето.

Правителството предупреждаваше населението за зловредните слухове — разпространявали ги враговете на народа. Казваше се още, че властта никога досега не е била толкова силна и изпълнена с решителност.

За кратко време градът затихна, после пак плъзнаха слухове — един от друг по-страшни. Със сигурност се знаеше само едно: днес вечерта в Дома на Висшия съвет на инженерите щеше да се състои решителната битка на Тускуб с вожда на работническото население на Соацера — инженер Гор.

Привечер тълпите изпълниха големия площад пред Дома на Висшия съвет. Стълбите, входовете и покривът се охраняваха от войници. Студеният вятър докара мъгла, през мокрите облаци като червеникави размазани сияния се полюляваха фенерите. Мрачните стени на сградата се губеха в мъглата като неясна пирамида. Всичките прозорци светеха.

Под тежки сводове, в кръгла зала, по пейките на амфитеатъра бяха насядали членовете на Висшия съвет. Лицата на всички бяха внимателни и напрегнати. В мъгливото огледало върху стената, поставено нависоко, една след друга се нижеха картини от града — фабрични цехове, кръстовища с претичващи в мъглата фигури, очертанятия на водохранилища, електромагнитни кули, еднакви пустинни сгради на складове, охранявани от войници. Екранът непрекъснато се свързваше с всички контролни огледала в града. Ето че се появи площадът пред Дома на Висшия съвет на инженерите — океан от глави, върху които се стелеше разпокъсана мъгла, широкото сияние на фенерите. Сводовете на залата се изпълниха със зловещия ропот на тълпата.

Леко изсвирване отвлече вниманието на присъстващите. Екранът угасна. Пред амфитеатъра, върху подиум, покрит със златисточерен брокат, се изкачи Тускуб. Той беше бледен, спокоен и мрачен.

— В града има вълнения — каза Тускуб, — градът е възбуден от слуха, че днес тук на мен някой смята да ми противоречи. Този слух беше достатъчен, за да се разклати държавното равновесие. Смятам това положение за болезнено и зловещо. Трябва веднъж завинаги да унищожим причината за подобна възбуда. Аз зная — между нас има такива, които още тази нощ ще разпространят моите думи из града.

Казвам го открито: градът е обхванат от анархия. Според сведенията на моите агенти в града и страната няма достатъчно сили, които да се съпротивляват. Ние сме в навечерието на гибелта на света.

По амфитеатъра се понесе ропот. Тускуб презрително се усмихна.

— Анархията — силата, която разрушава световния ред — тръгва от града. Тук спокойствието на душата, вродената воля за живот, силата на чувствата се пилеят за съмнителни развлечения и безполезни удоволствия. Димът на хаврата — това е душата на града: димът и виденията. Уличната пъстрота, шумът, разкошът на златните лодки и завистта на онези, които гледат тези лодки отдолу. Жените с разголени гърбове и коремни, напарфюмирани с възбуждащи аромати; пъстрите светлинки, припламващи по фасадите на публичните домове; летящите над улиците лодки-ресторанти — това е градът! Покоят на душата изгаря и се превръща в пепел. Тези опустошени души имат само едно желание — жаждата... Жаждата за опиянение... Преситените души се опиват само от кръв.

Тускуб изрече тези думи и прободе пространството пред себе си с пръст... Залата съдържано забуча. Той продължи:

— Градът подготвя анархистичната личност. Нейната воля, нейният патос е разрушението. Някои си мислят, че анархията е свобода, не — анархията ражда само анархия. Дълг на държавата е да се бори с тези разрушители — такъв е законът! Ние сме длъжни да противопоставим на анархията волята за ред. Длъжни сме да открием здравите сили в държавата и с минимални загуби да ги хвърлим в борбата срещу анархията. Обявяваме безпощадна война на анархията. Мерките за охрана са само временно средство: неизбежно ще настъпи часът, в който полицията ще покаже уязвимото си място. Докато ние увеличаваме два пъти броя на полицейските агенти, анархистите се увеличават на квадрат. Длъжни сме първи да преминем в настъпление, да се решим на сурови и неизбежни действия. Длъжни сме да разрушим и унищожим града.

Половината амфитеатър зави и наскоча от пейките. Лицата на марсианците бяха бледни, очите им горяха. С поглед Тускуб възстанови тишината.

— Така или иначе градът неизбежно ще бъде разрушен, самите ние трябва да организираме това разрушение. По-нататък аз ще ви

предложва план за разселване на здравата част от градските жители по селата. Трябва да използваме за тази цел една много богата страна — отвъд планините на Лизиазира, — изоставена от населението след междуособна война. Предстои ни огромна работа. Но нейната цел е велика. Естествено, с такава мярка като разрушението на града ние няма да спасим цивилизацията, дори няма да отложим гибелта ѝ, но поне ще дадем на марсианския свят възможността да умре спокойно и тържествено.

— Какво говори той?... — развикаха се слушателите уплашено и силно.

— Защо трябва да умираме?

— Той се е побъркал!

— Долу Тускуб!

С едно движение на веждите си Тускуб отново накара амфитеатъра да млъкне:

— Историята на Марс завърши. Животът на нашата планета загива. Вие знаете каква е статистиката на раждаемостта и смъртността. Ще минат няколко столетия и изстиващият поглед на последния марсианец ще изпрати за последен път залеза на слънцето. Безсилни сме да спрем това загиване. Длъжни сме със сурови и мъдри мерки да украсим с пищност и щастие последните дни на света. Но първото и най-важното е да унищожим града. Цивилизацията е взела всичко от него; сега той разлага цивилизацията и трябва да загине.

От средата на амфитеатъра се изправи Гор — широколикият млад марсианец, когото Гусев беше видял в огледалото.

Гласът му беше глух, лаещ. Той вдигна ръка към Тускуб.

— Той лъже! Той иска да унищожи града, за да запази властта си. Осъжда ни на смърт, за да запази властта си. Разбира, че само с унищожението на милиони все още може да я запази. Той знае как го мразят онези, които не летят със златни лодки, които се раждат и умират в подземните фабрични градове, които по празниците се скитат из прашните коридори и се прозяват от безнадеждност, онези, които с настървение търсят забрава и дишат дима на проклетата хавра. Тускуб ни готви смъртно ложе, нека сам легне в него. Ние не искаме да умираме. Родили сме се, за да живеем. Знаем за тази опасност — израждането на Марс. Но за нас има спасение. Ще ни спаси Земята, хората от Земята, здрава, свежа раса с гореща кръв. Ето от кого го е

страх най-много. Тускуб, ти си скрил в дома си двамата, които долетяха от Земята. Страхуваш се от Синовете на небето. Ти си силен само сред слабите и упоените от хаврата. Когато дойдат силните, с горещата кръв, ти самият ще се превърнеш в сянка, в нощен кошмар, ще изчезнеш като призрак. Точно от това най-много се страхуваш! Нарочно си измислил анархията, сега си измислил това потресаващо умовете разрушаване на града. Самият ти имаш нужда от кръв — за да се напиеш. Искаш да отклониш вниманието на всички ни, за да можеш незабелязано да убиеш онези двама смелчаци, нашите спасители. Зная, че вече си дал заповед...

Гор внезапно млъкна. Лицето му взе да потъмнява от напрежение. Тускуб го гледаше в очите тежко, изпод вежди.

— Няма да ме накараш... Няма да млъкна!... — Гор изхриптя. — Зная, ти си посветен в древните магии... Не ме е страх от очите ти...

Гор с мъка изтри потта от челото с широката си длан. Пое дълбоко въздух и се олюля. Сред мълчанието на затаилия дъх амфитеатър той се отпусна на пейката, скри в ръце лицето си. Чу се как изскърца със зъби.

Тускуб вдигна вежди и продължи спокойно:

— Да се надяваме на преселниците от Земята? Късно е. Да влеем свежа кръв в нашите жили? Късно е... Късно и жестоко. Само ще удължим агонията на нашата планета. Само ще увеличим страданията си, защото неизбежно ще станем роби на завоевателите. Вместо спокойния и величествен залез на цивилизацията отново ще ни повлекат мъчителните кръгове на столетията. Защо? Защо трябва ние, старата и мъдра раса, да работим за завоевателите? За да могат алчните за живот диваци да ни изгонят от дворците и градините, да ни накарат да строим нови водохранилища, да копаем руда, а равнините на Марс отново да се огласят от крясъците на войната? За да напълним отново градовете с развратници и луди? Не. Ние трябва спокойно да умрем на прага на своите домове. Нека червените лъчи на Талцетъл ни огряват отдалеч. Не ще пуснем при нас чуждоземци. Ще построим нови станции на полюсите и ще покрием планетата с непробиваема броня. Ще разрушим Соацера — това гнездо на анархията и безумните надежди — тук, тук се е родил престъпният план за връзки със Земята. Ще разорем с плугове площадите. Ще оставим само необходимите за живота учреждения и предприятия. Ще накараме престъпниците,

алкоголиците, лудите и всички мечтаещи за невъзможното да работят в тях. Ще ги оковем с вериги. Ще им подарим живота, за който те толкова жадуват. На всички, които са съгласни с нас, които се подчиняват на волята ни, ще раздадем селски имения и ще осигурим живот и удобства. Двадесетте хилядолетия каторжен труд ни дават най-сетне правото да живеем, без да работим, тихо и съзерцателно. Краят на цивилизацията ще се увенчае с венеца на златния век. Ще организираме всенародни празници и прекрасни развлечения. Дори може би посоченият от мене срок ще се удължи с няколко столетия, защото ще живеем спокойно.

Амфитеатърът слушаше мълчаливо, като омагьосан. Лицето на Тускуб се покри с петна. Той затвори очи, сякаш се взираше в бъдещето. Млъкна на половин дума...

... Глухото, многогласно бучене на тълпата отвън проникна под сводовете. Гор се изправи. Лицето му бе изкривено. Той смъкна от главата си шапчицата и я захвърли надалеч. Протегна ръце и се втурна надолу по пейките към Тускуб. Хвана Тускуб за гърлото и го събори от брокатения подиум. Пак така с протегнати ръце и разперени пръсти се обърна към амфитеатъра. Сякаш с мъка отлепвайки пресъхналия си език, той закрещя:

— Добре! Смърт! Нека да е смърт! За вас!... За нас ще е борба...

От пейките наскачаха, зашумяха, няколко души се втурнаха надолу, към лежащия ничком Тускуб.

Гор се хвърли към вратата. Блъсна с лакът войника. Краищата на черния му халат се мярнаха на изхода към площада. Дочу се далечният му глас. Сякаш порив на вятър премина по тълпата.

ЛОС ОСТАВА САМ

— Революция, Мстислав Сергеевич. Целият град е с краката нагоре. Ама че смехория!

Гусев стоеше сред библиотеката. В обикновено сънените му очи играеха весели искрици, носът му се бе вирнал, мустаците му стърчаха. Беше пъхнал ръцете си дълбоко в кожения колан.

— Вече всичко съм натоварил в лодката: продукти, гранати. Пушчица тяхна намерих. Пригответе се бързо, оставете книгата, да отлитаме.

Подвил крака, Лос седеше в единия край на дивана и гледаше с невиждащ поглед Гусев. Вече повече от два часа той чакаше обичайното идване на Аелита, отиваше до вратата, слушваше се — в стаята на Аелита беше тихо. Сядаше в единия ъгъл на дивана и чакаше да чуе стъпките ѝ. Знаеше, че леките ѝ стъпки ще отекнат в него като гръм небесен. Тя ще влезе както винаги по-прекрасна, по-изумителна, отколкото си бе представял, ще мине под озарените горни прозорци; черната ѝ рокля ще се плъзне по огледалния под. И ще трепне всичко в него. Вселената на душата му ще трепне и ще замре като пред буря.

— Да нямате треска, Мстислав Сергеевич? Какво сте се вторачили? Казвам да отлитаме, всичко е готово, искам да ви провъзглася за марском^[1]. Чиста работа.

Лос наведе глава — Гусев така беше впил очи в него. Попита тихо:

— Какво става в града?

— Дявол ги знае. Улиците пълни с народ — тълпи, ревовے. Чупят прозорците.

— Алексей Иванович, идете, но се върнете още тази нощ. Обещавам да ви подкрепя във всичко, което искате. Правете революция, назначавайте ме за комисар, а ако потрябва — даже ме разстреляйте. Но днес, умолявам ви, оставете ме на мира. Съгласен ли сте?

— Добре — каза Гусев, — ех, от тях идва цялата бъркотия, кучета ги яли, — и на седмото небе да се качиш, и там ще намериш жена. Пфу! Ще се върна в полунощ. Ихощка ще огледа, да не ме види някой и да докладва за мен.

Гусев излезе. Лос отново взе книгата и се замисли:

„Как ли ще свърши? Ще ме отмине ли бурята на любовта? Не, няма да ме отмине“. Радва ли се той на това чувство на напрегнато, гибелно очакване, че още миг и ще се разлее някаква невероятна светлина? Нито радост, нито мъка, нито сън, нито жажда, нито успокоение... Онова, което усеща, когато Аелита е до него, е сякаш, че приема живота в ледената самота на своето тяло. Животът се влива в него по огледалния под, под сияещите прозорци. Но нали и това е сън. Нека се случи онова, за което жадува. И тогава в нея, в Аелита, ще се зароди живот. Тя ще бъде изпълнена с осъщественото, с трепетна плът. А за него отново ще настъпят мъка и самота.

Никога досега Лос не беше усещал толкова ясно безнадеждната жажда за любов, никога досега не беше разбирал така добре тази измама на любовта, тази страшна подмяна на самия себе си с жена: това беше проклятието на мъжкото същество. Ще разтвориш обятия, ще разпериш ръце от звезда до звезда — ще очакваш и ще приемаш жената. Тя ще вземе всичко и ще живее. А ти, любовникът и бащата, ще останеш като безплътна сянка, разперила ръце от звезда до звезда.

Аелита беше права: през това време той напусто научи толкова много неща, съзнанието му се бе разтворило твърде широко, за да познае всичко. Той беше син на Земята — в тялото му още течеше гореща кръв, все още целият беше изпълнен с тревожни семена на живота. Но разумът му го бе изпреварил с хиляди години: тук, в тази чужда страна, той беше научил онова, което не биваше още да знае. Разумът се бе разтворил и зейнал като ледена пустиня. Какво му бе разкрил разумът? Пустиня и там, отвъд границата ѝ, нови тайни.

Накарай птицата, запяла от нежен възторг и затворила очи в горещия слънчев лъч, да разбере поне мъничко от човешката мъдрост — и птицата ще падне мъртва.

Отвън се чу продължителното изсвирване на отлитащата лодка. След това в библиотеката се показва главата на Ихощка.

— Сине на небето, елате да обядвате.

Лос забърза към столовата — бяла кръгла стая, където през тези дни обядваше с Аелита. Тук беше горещо. Цветята във високите вази до колоните излъчваха тежка задуха. Криейки зачервените си от плач очи, Иха каза:

— Ще обядвате сам, Сине на небето — и покри прибора на Аелита с бели цветя.

Лос потъмня. Мрачно седна до масата. Не се докосна до яденето — само ронеше хляба и изпи няколко чаши вино. От огледалния купол над масата, както винаги на обед, се разнесе лека музика. Лос стисна зъби.

Издълбоко от купола се лееха два гласа — струнен и духов: те се събираха, преплитаха се, пееха за несбъднатото. При високите замиращи звуци се разделяха — и ето ниските звуци вече зовяха от гроба с тъгуващи гласове — викаха, развълнувано се преливаха и отново пееха за срещата, доближаваха се, въртяха се като в много стар валс.

Лос седеше и стискаше в ръка тясната чаша. Иха се потули зад колоната, вдигна полите си и скри лице в тях — раменете ѝ се тресяха. Лос хвърли салфетката и стана. Тъжната музика, задухата от цветята, ароматното вино — всичко беше съвсем напусто.

Той се приближи до Иха.

— Мога ли да видя Аелита?

Без да повдигне лице, Иха тръсна червената си коса. Лос я хвана за рамото.

— Какво се е случило? Болна ли е? Трябва да я вида.

Иха се измъкна под лакътя на Лос и избяга. На пода до колоната остана изпусната от нея снимка. На мократа от сълзи фотография се виждаше Гусев с пълна бойна униформа — сукнен шлем, ремъци на гърдите, едната ръка върху дръжката на сабята, в другата револвер, отзад — избухващи гранати и надпис: „На прелестната Ихошка за вечен спомен.“

Лос захвърли снимката, излезе от къщата и закрачи по ливадата към горичката. Правеше огромни скокове, но не го забелязваше и си мърмореше:

— Щом не иска да ме види — не ми и трябва. Да попаднеш в друг свят — такова героично усилие, — за да седиш в единия ъгъл на дивана и да чакаш: но кога, кога най-сетне ще влезе жената... Лудост!

Душевна болест! Гусев е прав — треска. „Упоен от нещо.“ Да чакаш нежен поглед като светопреставление... По дяволите!

Мислите жестоко го нараняваха. Лос изохкваше като при зъбобол. Без да преценява силата си, подскачаше високо във въздуха, при падането едва се задържаше на крака. Бялата му коса се развяваше. Той люто се ненавиждаше.

Дотича до езерото. Водата беше огледална, по черносинята ѝ повърхност пламтяха слънчеви петна. Беше задушно. Лос стисна главата си и седна на един камък.

От прозрачната глъбина на езерото бавно изплуваха пурпурни риби, мърдаха влакната на дългите си игли и гледаха равнодушно Лос с воднистите си очи.

— Чувате ли, риби, опулени, глупави риби — тихо каза Лос, — аз съм спокоен, с ясен разум. Любопитството ме измъчва, изгаря ме — да я прегърна, когато влезе с черната си рокля. Да чуя как ще затупти сърцето ѝ... Тя сама със странно движение ще се притисне към мен... Аз ще гледам как очите ѝ ще подлудеят... Ето, вижте, риби — аз спирам, млъквам, не мисля, не искам. Стига. Нишката е скъсана — край. Утре отивам в града. Борба — това е прекрасно! Смърт — и това е прекрасно! Само да я няма музиката, да ги няма цветята и лукавото прелъстяване. Не искам повече задуха. И вълшебното кълбо върху дланта ѝ — по дяволите, по дяволите, всичко това е измама, призрак!...

Лос стана, взе голям камък и замери с него рибите. Болеше го глава. Светлината бодеше очите му. Далеч отвъд гората блестяха ледовете на острия планински връх. „Трябва да глътна малко леден въздух.“ Лос присви очи към елмазената планина и се запъти натам през синкавите гъсталаци.

Дърветата свършиха, пред него се простираше пустинно хълмисто плато — леденият връх беше далеч отвъд него. По пътя си стъпваше върху сгурия и чакъл, навсякъде се виждаха отворите на изоставени рудници. Лос упорито бе решил да вкуси от този далечен сияещ сняг.

Встрани от долината се издигаше кафяв облак прах. Горещият вятър довя многогласа гълчава. От височината на хълма Лос видя голяма тълпа марсианци, която пъплеше по изсъхналото корито на канала. Те носеха дълги тояги, на чиито краища бяха завързани

ножове, кирки, чукове за трошене на руда. Пъплеха, размахваха оръжията със свирепи резове. Зад тях, над кафявите облаци, плуваха хищни птици.

Лос си спомни думите на Гусев за някакви събития. Помисли си: „Това е — живей, бори се, побеждавай, загивай... А сърцето си — буйно, нещастно — дръж в окови.“

Тълпата се скри зад планините. Лос вървеше бързо, развълнуван от движението и борбата, внезапно спря и вдигна глава. В синята висина летеше и плавно се снижаваше крилата лодка. Ето, тя проблесна, направи кръг все по-надолу и по-надолу, плъзна се над главата му и кацна.

Някакъв човек, загърнат в снежнобели кожи, се изправи в лодката. Изпод кожата, изпод кожения шлем развълнувано го гледаха очите на Аелита. Сърцето му лудо заби. Той се приближи до лодката. Аелита отгърна влажната от дъха ѝ кожа — откри лицето си. Лос я гледаше с потъмнели очи. Тя каза:

— Дойдох да те взема. Бях в града. Трябва да бягаме. Умирам от мъка по теб.

Лос само стисна с пръсти борда на лодката, едва си пое дъх.

---

[1] По подобие на „нарком“ — марсиански комисар. Б.пр. ↑

МАГИЯТА

Лос седна зад Аелита. Механикът, червенокожо момче, плавно издигна крилатата лодка в небето.

Студеният вятър се втурна насреща им. Бялото като сняг кожухче на Аелита беше пропито със свежестта на буря, с планински студ. Тя се обърна към Лос, бузите ѝ пламтяха.

— Видях баща си. Той ми заповяда да убия и теб, и твоя другар. — Зъбите ѝ блеснаха. Тя разтвори юмручето си. На пръстен с верижка висеше каменно шишенце. — Баща ми каза: нека заспят спокойно, заслужили са щастлива смърт.

Сивите очи на Аелита заплуваха във влага. Но веднага се засмя и смъкна пръстена. Лос я сграбчи за ръката.

— Не го хвърляй — той взе шишенцето и го пхна в джоба си, — това ще е твоят подарък, Аелита, тази тъмна капчица е сънят и покоят. Сега ти си и животът, и смъртта. — Той се наведе и усети дъха ѝ. — Когато настане страшният час на самотата, аз отново ще те почувствувам в тази капчица.

Стремейки се да го разбере, Аелита затвори очи и се облегна на Лос. Не, все едно, не можеше да го разбере. Шумящият вятър, горещите гърди на Лос зад гърба ѝ, ръката му, потънала в бялата кожа на рамото ѝ — сякаш кръвта им се слива с един кръговрат, в един възторг, а те като едно тяло летят към някакъв сияен древен спомен. Не, все едно, не можеше да го разбере!

Измина минута или малко повече. Лодката се изравни с височината на Тускубовата къща. Механикът се обърна: лицата на Аелита и на Сина на небето бяха странни. В празните им зеници грейха слънчеви точки. Вятърът мачкаше снежнобялата вълна на кожухчето на Аелита. Възторжените ѝ очи гледаха към океана от небесна светлина.

Момчето механик мушна острия си нос в яката и прихна беззвучно. Наклони лодката на една страна и като разсече въздуха при стръмното спускане, кацна пред къщата.

Аелита се съвзе, започна да разкопчава кожуха си, но пръстите ѝ се плъзгаха по големите копчета с птичи главички. Лос я вдигна на ръце, сложи я на тревата и остана приведен над нея. Аелита каза на момчето:

— Пригответи закритата лодка.

Тя не забеляза нито зачервените очи на Ихощка, нито изкривеното от страх, жълто като тиква лице на управителя; като се усмихваше и разсеяно се обръщаше към Лос, тя тръгна пред него към къщата, към покоите си.

Лос за първи път видя стаите на Аелита — ниските златни сводове, стените, покрити със силуети, сякаш фигурки върху китайски чадър, усети тръпчивия топъл аромат, който замайваше главата.

Аелита тихо каза:

— Седни.

Лос седна. Тя се отпусна в краката му, положи глава върху коленете му, ръце на гърдите му и повече не помръдна.

Той с нежност гледаше пепелносивите ѝ, вдигнати високо на тила коси, държеше ръцете ѝ. Гърлото ѝ затрепери. Лос се наведе. Тя каза:

— Може би ти е скучно с мен? Прости ми. Аз още не умея да обичам. Объркана съм. Казах на Иха: сложи повече цветя в столовата, когато остане сам, нека улата му свири.

Аелита опря лакти в коленете на Лос. Лицето ѝ беше замечтано.

— Ти слушаше ли? Разбра ли? Мислеше ли за мене?

— Ти виждаш и знаеш — отвърна Лос, — когато не те виждам — полудявам от тревога. Когато те виждам — тревогата е по-страшна. Сега ми се струва, че мъката по теб ме е тласнала към звездите.

Аелита въздъхна дълбоко. Лицето ѝ изглеждаше щастливо.

— Баща ми ми даде отрова, но аз видях, че не ми вярва. Той каза: „Ще убия и тебе, и него.“ Не ни остава дълго да живеем. Но ти усещаш, че минутите текат безкрайно, блажено.

Тя се запъна и видя как в очите на Лос пламна хладна решителност, устните му се стиснаха упорито.

— Добре — каза той, — аз ще се боря.

Аелита се приближи до него и зашепна.

— Ти си великанът от детските ми сънища. Лицето ти е прекрасно. Силен си, Сине на небето. Мъжествен и добър. Ръцете ти са

от желязо, а коленете — от камък. Погледът ти е смъртоносен. От погледа ти жените усещат тежест под сърцето.

Главата на Аелита безсилно легна на рамото му. Шепотът ѝ стана неясен, едва доловим. Лос вдигна косата от челото ѝ.

— Какво ти е?

Тогава тя стремително като дете обви ръце около шията му. В очите ѝ се появиха големи сълзи, потекоха по слабичкото ѝ лице.

— Аз не умея да обичам — каза тя, — никога не съм го знаела. Съжали ме, не бягай от мен. Ще ти разказвам интересни истории: за страшни комети, за битката на въздушните кораби, за гибелта на една прекрасна страна отвъд планините. Няма да ти е скучно да ме обичаш. Никой никога не ме е милвал. Когато дойде за пръв път, аз си помислих: „Виждала съм го в детството си, близък ми е този великан.“ Искаше ми се да ме вземеш на ръце и да ме отнесеш оттук. Тук е мрачно, безнадеждно, само смърт, смърт. Слънцето грее слабо. Ледовете на полюсите вече не се топят. Моретата пресъхват. Безкрайни пустини и ледени пясъци покриват Тума... Земя, Земя... Мили великане, отнеси ме на Земята. Искам да виждам зелени планини, потоци вода, облаци, яки зверове, великани... Не искам да умирам...

Аелита се обливаше със сълзи. Сега на Лос му се струваше, че е съвсем малко момиче. Стана му смешно и в същото време го заля нежност, когато тя, говорейки за великаните, плесна с ръце.

Лос я целуна по разплаканите очи. Тя притихна. Устничките ѝ подпухнаха. Тя влюбено от долу на горе гледаше Сина на небето, сякаш беше великан от приказка.

Изведнъж в полумрака на стаята се чу тихо изсвирване и веднага овалът на тоалетната масичка пламна с матова светлина. Появи се главата на Тускуб, който внимателно се взираше.

— Тук ли си? — попита той.

Аелита скочи на килима като котка и изтича пред екрана.

— Тук съм, татко.

— Синовете на небето още ли са живи?

— Не, татко — дадох им отровата, те са мъртви.

Аелита говореше хладно и рязко. Стоеше гърбом към Лос и закриваше екрана.

— Какво още искаш от мен, татко?

Тускуб мълчеше. Раменете на Аелита започнаха да се повдигат, главата ѝ се отметна назад. Свирепият глас на Тускуб изрева:

— Лъжеш! Синът на небето е в града. Той е начело на въстанието!

Аелита залитна. Главата на баща ѝ изчезна.

ДРЕВНАТА ПЕСЕН

Аелита, Ихошка и Лос летяха с четирикрилата лодка към планините на Лизиазира.

Приемателят на електромагнитните вълни — това беше мачтата със стърчащите жици — работеше непрекъснато. Аелита се беше навела над малкия екран, слушаше, взираше се.

Трудно беше да се ориентираш в отчаяните призиви, телефонограми, викове, тревожни запитвания, които летяха, въртяха се в магнитните полета на Марс. Все пак стоманеният глас на Тускуб почти непрекъснато нареждаше, разцепваше целия този хаос, владееше го. В огледалцето се мяркаха сенките на разбунения свят.

Няколко пъти сред бъркотията от звуци Аелита долавяше странен глас, който викаше проточено:

„Другари, не слушайте тия, дето ви подстрекават... Не ни трябват никакви отстъпки... на оръжие, другари, настъпи последният час... Цялата власт в ръцете на съв... съв...“

Аелита се обърна към Ихошка.

— Твоят приятел е смел и дързък, той е истински Син на небето, не се страхувай за него.

Ихошка тропна с крака като коза и тръсна червената си коса. Аелита успя да разбере, че бягството им е останало незабелязано. Тя свали слушалките от ушите си. Изтри с пръсти запотеното стъкло на илюминатора.

— Погледни — каза тя на Лос, — след нас летят их.

Лодката летеше на голяма височина над Марс. От двете ѝ страни в ослепителна светлина летяха с ципестите си криле две извиващи се, покрити с кафеникава козина проскубани животни. Кръглите им глави с плоски зъбати клюнове бяха обърнати към прозорчетата. Щом видя Лос, едното се стрелна и изчатка по стъклото със зъбатата си паст. Лос отметна глава, Аелита се засмя.

Отминаха Азора. Сега под тях бяха острите скали на Лизиазира. Лодката се спусна надолу, прелетя над езерото Соам и кацна върху

надвиснала над пропастта просторна площадка.

Лос и механикът вкараха лодката в пещерата, вдигнаха на рамо кошниците и заслизаха след жените по едва забележима в скалите, изтрита от древността стълба, която водеше надолу към теснината. Отпред леко и бързо вървеше Аелита. Тя се хващаше за скалните издатини и внимателно се взираше в Лос. Изпод огромните му крака отхвърчаха камъни, отекваха в пропастта.

— Оттук е минал онзи магацитъл, който носел пръчка с вързана прежда — каза Аелита. — Сега ще видиш мястото, където са горели кръговете на свещените огньовете.

В средата на пропастта стълбата навлезе в една скала, в тесен тунел. От тъмнината лъхаше влага. Лос с мъка се движеше между полираните му стени, като се навеждаше и отъркваше с рамене камъните. Той напипа рамото на Аелита и веднага усети на устните си дъха ѝ. Прошепна на руски: „Скъпа.“

Тунелът завърши с полуосветена пещера. Навсякъде проблясваха базалтови колони. В дъното ѝ се издигаха леки кълба пара. Някъде ромолеше вода, от забележимите в дълбочината сводове монотонно капеха капки.

Аелита вървеше отпред. Черното наметало и островърхата ѝ качулка се плъзгаха над езерото, понякога изчезваха зад облаците пара. От тъмнината се чу гласът ѝ: „По-внимателно“, и тя се появи на тясната стръмна арка на дъвен мост. Лос почувствува как сводът на моста затрепери под краката му, но той гледаше само към лекото наметало, плъзгащо се в полумрака.

Ставаше все по-светло. Над главите им заблестяха кристали. Пещерата свърши с колонада от ниски каменни стълбове. Зад тях се виждаше осветената от вечерното слънце перспектива на скалистите върхове и планинските водохранилища на Лизиазира.

От другата страна на колонадата се простираше широка тераса, покрита с ръждив мъх. Краищата ѝ свършваха отвесно. Едва забележими стълбички и пътечки водеха нагоре, към пещерния град. На средата на терасата се намираще наполовина потъналият в почвата и обрасъл с мъх Свещен праг. Това беше масивен саркофаг от злато. Върху четирите му страни имаше грубо изсечени зверове и птици. Отгоре бе изобразен спящ марсианец: едната си ръка бе пъхнал под

главата, а с другата притискаше към гърдите си ула. Останки от рухнала колонада обкръжаваха тази чудна скулптура.

Аелита падна на колене пред Прага и целуна сърцето на спящия. Когато се изправи, лицето ѝ бе замислено и кротко. Иха също приседна в краката на спящия, прегърна ги и притисна лицето си към тях.

Отляво, в стената, сред полуизтрити надписи, се виждаше триъгълна златна вратичка. Лос разчисти мъха и с мъка я отвори. Това беше древното жилище на пазителя на Прага — малка пещеричка с каменни пейки, огнище и ложе, издълбано в гранита. Внесоха вътре кошниците. Иха покри пода с рогозки, постла легло за Аелита, наля масло във висящия от тавана светилник и го запали. Механикът отиде да пази крилатата лодка.

Аелита и Лос бяха седнали на ръба на бездната. Слънцето залязваше зад острите върхове. От планините се проточиха дълги, резки сенки, които се пречупваха в цепнатините на клисурите. Мрачен, безплоден и див беше този край, където някога древните аоли се спасявали от хората.

— Едно време планините били покрити с растителност — каза Аелита, тук пасели стада хаши и в теснините бучали водопади. Тума умира. Затваря се кръгът на дълги, дълги хилядолетия. Може би ние сме последните, ще си отидем и Тума ще опустее.

Аелита замълча. Слънцето се скри наблизко, зад драконовия хребет на скалите. Яростната кръв на залеза заструи нагоре, към виолетовата тъмнина.

— Но сърцето ми казва друго — Аелита стана и тръгна по ръба на пропастта, като събираше снопчетата сух мъх и съчки. Вдигна ги в единия край на наметалото си, върна се при Лос, подреди клончетата, донесе светилника от пещерата, коленичи и запали сухите треви. Огънят запращя и се разгоря.

Тогава Аелита извади изпод наметалото си малка ула, седна, подпряла лакти на коленете си, и дръпна струните. Те звъннаха нежно като пчели. Аелита вдигна глава към изникващите от нощната тъма звезди и запя тихо с нисък, тъжен глас:

*Събери сухи треви, животински тор и отчупени
клони,*

*подреди ги прилежно,
удари камък ò камък — ти, жено, предводителко на
двете души.*

Изсечи искра и ще пламне огън.

Седни край огъня и протегни ръце към пламъка.

*Твоя мъж е седнал от другата страна на
танцуващите огнени езици.*

През устремилия се към звездите дим

*очите на мъжа се взират в тъмнината на твоята
утроба,*

в дъното на душата ти.

*Очите му са по-ярки от звездите, по-парещи от
огъня,*

по-смели от фосфоресциращите очи на ча.

Помни, слънцето ще се превърне в угаснал въглен,

ще изчезнат звездите от небето,

над света ще угасне злото око на Талцетъл.

*Но ти, жено, седиш, протегнала ръце към огъня на
безсмъртието,*

*и слушаш гласовете на жадуващите да се събудят
за живот,*

гласовете от тъмнината на твоята утроба.

Огънят догаряше. Аелита опря улата на коленете си и се загледа
във въглените — червената им жар осветяваше лицето ѝ.

— Според древния обичай — каза тя строго — онази жена, която
изпее на мъж песента на улата, става негова съпруга.

ЛОС ОТИВА НА ПОМОЩ НА ГУСЕВ

В полунощ Лос скочи от лодката пред Тускубовото имение. Прозорците на къщата бяха тъмни — значи Гусев още не беше се върнал. Звездите осветяваха полегатата стена, синкавите им искри проблясваха в черните стъкла. Зад назъбения покрив стърчеше острият ъгъл на странна сянка. Лос се взираше — какво ли можеше да бъде?

Момчето механик се наведе към него и предпазливо му прошепна:

— Не отивайте там.

Лос измъкна маузера от кобура. Ноздрите му поеха студения въздух. В паметта му изплува огънят над пропастта, ароматът на запалените треви. Потъмнелите, горещи очи на Аелита... „Ще се върнеш ли? — попита го тя, застанала до огъня. — Изпълни дълга си, бори се, победи, но не забравяй — всичко е само сън, само сенки...“ Тук, край огъня, ти си жив, няма да умреш. Не забравяй, върни се...“ Тя се приближи. Очите ѝ, толкова близо до неговите, се взираха в бездънната нощ, изпълнени със звезден прах: „Върни се, върни се при мен, Сине на небето...“

Споменът го парна и угасна — това продължи само секунда, докато разкопчаваше кобура на револвера. Вторачил се в странната сянка зад покрива на къщата, Лос усети как мишците му се напрягат, как горещата кръв пулсира в сърцето му — борба, борба.

С леки скокове той се спусна към къщата. Ослуша се, промъкна се край страничната стена и надникна зад ъгъла. Близо до входа на къщата, килнат на една страна, се виждаше разбит кораб. Едното му крило се издигаше над покрива, към звездите... Лос различи няколко души, натъркаляни на тревата като чували — това бяха трупове. В къщата беше тихо и тъмно.

„Нима и Гусев?“ Лос се спусна към убитите. „Не, само марсианци.“ Единият лежеше на стълбата надолу с главата. Още един висеше сред отломките на кораба. Изглежда, бяха убити с изстрели от къщата.

Лос изтича по стълбите. Вратата беше откряната. Влезе в къщата.

— Алексей Иванович — повика Лос.

Беше тихо. Той включи осветлението — цялата къща блесна. Помисли си: „Непредпазлив съм“, и тутакси забрави за това. Като минаваше под арките, се подхлъзна в лепкава локвичка.

— Алексей Иванович! — изкрещя Лос.

Ослуша се — тишина. Тогава се вмъкна в малката заличка с матово огледало, седна в креслото и впи нокти в брадата си. „Тук ли да го чакам? На помощ ли да тръгвам? Но накъде? Чий е този разбит кораб? Мъртвите не приличат на войници — по-скоро са работници. Кой се е сражавал тук? Гусев? Или хората на Тускуб? Да, няма време за губене.“

Той взе цифровото табло и включи огледалото: „Площадът пред Дома на Висшия съвет на инженерите.“ Дръпна шнура и веднага силен грохот го блъсна назад: там, сред червеното сияние на фенерите, се кълбеше дим, пламваха огнени взривове и искри. Ето, в огледалото се втурна нечия фигура с облени в кръв очи и разперени ръце.

Лос дръпна шнура. Обърна гръб към екрана.

„Нима няма да ми прати вест къде да го търся в тази бъркотия?“

С ръце зад гърба, Лос не преставаше да крачи из ниската зала. Трепна, спря се, обърна се бързо и щракна с предпазителя на маузера. Иззад вратата, досами пода, се подаваше глава — с червен перчем и червено сбръчкано лице.

С един скок Лос се намери до вратата. Зад нея, до стената, в локва кръв лежеше марсианец. Лос го вдигна на ръце, понесе го и го сложи в креслото. Коремът му беше разкъсан.

Марсианецът облиза устни и прошепна едва чуто:

— Бързай, ние загиваме, Сине на небето, спаси ни... Отвори юмрука ми...

Лос разтвори вкочаняващия се юмрук на умирация и издърпа от него бележчица. Едва успя да разчете:

„Изпращам да ви вземе военен кораб и седем работници — сигурни момчета. Обсаждам Дома на Висшия съвет на инженерите. Кацнете на площада до кулата. Гусев.“

Лос се наведе над ранения — искаше да го попита какво се е случило тук. Но марсианецът само хъркаше и потреперваше в

креслото.

Тогава Лос взе главата му в дланите си. Марсианецът спря да хърка. Очите му се изцъклиха. Озари ги ужас и блаженство: „Спаси...“ Пелена покри очите, устата му се озъби.

Лос закопча якето и уви шала около врата си. Тръгна към изхода. Ала щом отвори вратата, отпред, иззад корпуса на кораба пръснаха синкави искри: дочу се слаб, стържещ звук. Куршум отнесе шлема от главата на Лос.

Лос стисна зъби и се втурна надолу по стълбата, със скок се озова до кораба, натисна го с рамо, мускулите му изпукаха и той повали корпуса на кораба върху онези, които се бяха притаили в засада зад него.

Разнесе се трясък от трошенето на метал, птичите викове на марсианците: огромното крило се стрелна във въздуха и затисна измъквачите се изпод отломките. Приведени фигури затичаха на зигзаг из мъглата по поляната. С един скок Лос ги настигна и стреля. Грохотът на маузера беше ужасен. Най-близкият марсианец падна в тревата. Другият бързо хвърли пушката, клекна и закри лицето си с ръце.

Лос го сграбчи за яката на сребристото яке и го вдигна като пале. Беше войник. Лос го попита:

— Тускуб ли те прати?

— Да, Сине на небето.

— Аз ще те убия.

— Добре, Сине на небето.

— С какво долетяхте? Къде е корабът?

Увисналият пред страшното лице на Сина на небето марсианец с разширени от ужас очи посочи към дърветата: в сянката им се виждаше малка военна лодка.

— Виждал ли си Сина на небето в града? Можеш ли да го намериш?

— Да.

— Хайде.

Лос скочи във военната лодка. Марсианецът седна до лоста за управление. Моторите изреваха. Нощният вятър се втурна насреща им. Огромните чужди звезди се залюляха в черната висина.

ДЕЙНОСТТА НА ГУСЕВ ПРЕЗ ИЗТЕКЛИЯ ДЕН

В десет часа сутринта Гусев излетя от Тускубовата къща за Соацера. На борда си имаше авиационна карта, оръжие, храна и шест ръчни гранати — беше ги взел тайно от Лос още в Петроград.

Към обяд видя отдолу Соацера. Централните улици бяха пуссти. Пред дома на Съвета на инженерите, на огромния звездообразен площад, в три концентрични полукръга бяха строени военни кораби и войска.

Гусев започна да се снижава. И ето, явно вече бяха го забелязали. От площада излетя шестокрил блестящ кораб: трептейки в лъчите на слънцето, той се издигна отвесно. Край бордовете му стояха сребристи фигурки. Гусев описа над кораба кръг. Предпазливо извади от торбата си граната.

Завъртяха се цветните колела на кораба, замърдаха жиците по мачтите.

Гусев се наведе от лодката и им се закани с юмрук. От кораба се чу слаб вик. Сребристите фигурки вдигнаха късите си пушки. Излетяха жълти пушечета. Засвириха куршуми. От борда на лодката отхвъркна парче.

Гусев весело изпсува. Дръпна лоста. Спусна се надолу към кораба. Прелетя като вихър над него и метна гранатата. Чу зад себе си оглушителен взрив. Направи завой и се обърна. Корабът тромаво се премяташе във въздуха, пушеше и се разпадаше, докато накрая рухна върху покривите.

Така започна всичко.

Докато летеше над града, Гусев си припомняше видените в огледалото площади, правителствени сгради, арсенала, работническите квартали. Край дългата фабрична стена многохилядна тълпа марсианци гъмжеше като разтревожен мравуняк. Гусев се спусна надолу. Тълпата се люшна встрани. Той кацна на разчистеното място и се ухили.

Познаха го. Вдигнаха се хиляди ръце, ревнаха с пълно гърло: „Магацитъл, магацитъл!“ Тълпата плахо започна да се приближава. Той виждаше треперещите лица, умоляващите погледи, червените като репички голи черепи. Това бяха все работници, прости хорица, бедняци.

Гусев слезе от лодката, метна торбата на рамо, широко размаха ръка във въздуха.

— Здравейте, другари! — Стана тихо като насън. Сред мършавите хорица Гусев приличаше на великан. — Другари, събрали сте се тук да си приказвате или да воювате? Ако е само за приказки, нямам време, сбогом.

Над тълпата премина тежка въздишка. Няколко марсианци извикаха отчаяно и тълпата поде техните викове:

— Спаси ни, спаси ни, спаси ни, Сине на небето!

— Значи искате да воювате? — каза Гусев и изрева с пресипнал глас: — Боят вече започна. Преди малко ме нападна военен кораб. Аз го пратих по дяволите. На оръжие, след мен! — Той сграбчи въздуха, сякаш опъна юзда.

Сред тълпата се промъкваше Гор. (Гусев веднага го позна.) Гор беше посивял от вълнение, устните му трепереха. Вкопчи се в гърдите на Гусев.

— Какво говорите? Къде ни викате? Ще ни избият. Нямаме оръжие. Нужни са други средства за борба...

Гусев се откъсна от него.

— Главното оръжие е да се решите. Решите ли се — властта е ваша. Не съм долетял от Земята, за да си приказваме. Дойдох, за да ви науча на решителност. Хванали сте мухъл, другари марсианци. Който не се страхува от смъртта — след мен. Къде е арсеналът? Тръгваме за оръжие! Всички след мен, към арсенала!...

— Ай-яй! — разпищяха се марсианците.

Започна блъсканица. Гор отчаяно простря ръце към тълпата.

Така започна въстанието. Намерил се бе водач. Главите се замаяха. Невъзможното изглеждаше възможно. Гор, който бавно и научно беше подготвял въстанието и който дори след случилото се вчера се бавеше и не се решаваше, изведнъж сякаш се събуди. Произнесе дванадесет яростни речи, предадени по матовите огледала в работническите квартали. Четиридесет хиляди марсианци се запътиха

към арсенала. Гусев раздели настъпващите на малки групички, които притичваха под прикритието на къщите, паметниците и дърветата. Разпореди се пред всички контролни екрани, чрез които правителството следеше движението в града, да застанат жени и деца и вяло да ругаят Тускуб. Тази азиатска хитрост приспа за известно време бдителността на правителството.

Гусев се страхуваше от въздушната атака на военните кораби. За да може поне за малко да отвлече вниманието им, той изпрати в центъра на града пет хиляди невъоръжени марсианци — да викат и да молят за топли дрехи, хляб и хавра. Каза им:

— Никой от вас няма да се върне жив. Помнете го. Вървете.

Пет хиляди марсианци ревноха като един: „Ай-яй!“, разпънаха огромни чадъри с надписи и тръгнаха на гибел, запели с унил вой стара забранена песен:

*Под стъклени покриви,
под железни сводове,
в каменно гърне
хаврата пуши.
На нас ни е весело, весело.
Дайте ни в ръцете каменно гърне!
Ай-яй! Ний не ще се върнем
в мините, в каменоломните,
ний не ще се върнем
в страшните и мъртви коридори,
при машините, при машините.
Ние искаме да живеем. Ай-яй! Да живеем!
Дайте ни в ръцете каменно гърне!*

Като въртяха огромните чадъри и виеха, те се изгубиха в тесните улици.

Арсеналът, ниско квадратно здание в старата част на града, се охраняваше от малка военна част. Войниците бяха застанали в полукръг на площада пред обкованите с бронз врати, като прикриваха две странни машини от телени спирали, дискове и кълба (такова нещо Гусев беше видял в изоставената къща). Настъпващите прииждаха по

множеството криви улички и обкръжиха арсенала: стените му бяха отвесни и здрави.

Като притичваше зад дърветата и надничаше иззад ъглите. Гусев огледа позициите и разбра: арсеналът трябва да бъде превзет фронтално, през вратите. Гусев нареди да изкъртят бронзовата врата на един от входовете и да я омотаят с въжета. Заповяда на настъпващите да се втурнат като лавина и да крецят колкото могат по-страшно „ай-йй!“

Войниците, които охраняваха вратите, спокойно гледаха суетенето из уличките, само изнесоха напред машините, по чиито спирали пращеше виолетова светлина. Марсианците ги сочеха, стискаха очи, тихо подсвиркваха: „Пази се от тях, Сине на небето.“

Нямаше време за губене.

Гусев се разкрачи, хвана въжетата и вдигна бронзовата врата — беше тежка, но нищо, можеше да се носи. Така, под прикритието на една стена, той стигна до края на площада, а оттам до вратите беше съвсем близо. Шепнешком заповяда на своите: „Гответе се.“ Изтри с ръкав челото и си помисли: „Да можех да се ядосам сега, че да видите.“ Вдигна вратата и се прикри с нея.

— Напред към арсенала! Напред, мътните да те вземат дано, към арсенала! — зарева той с чужд глас и тежко се затича по площада към войниците.

Изстреляха няколко изстрела, резки взривове блъснаха вратата. Гусев се олюля. Ядоса се наистина и затича по-бързо, като ругаеше с мръсни думи. А наоколо марсианците виеха, пищяха, изсипваха се от всеки ъгъл, вход, иззад дърветата. Във въздуха избухна огнено кълбо. Но нахлулите потоци от настъпващи премазаха войниците и страшните машини.

Гусев с ругатни дотича до портите и удари катинара с единия край на бронзовата врата. Портите изстреляха и паднаха. Гусев се втурна в квадратния двор, където, наредени един до друг, стояха крилати кораби.

Арсеналът беше превзет. Четиридесет хиляди марсианци получиха оръжие. Гусев се свърза по огледалния телефон с Дома на Съвета на инженерите и поиска да му предадат Тускуб.

В отговор правителството изпрати въздушна ескадра да атакува арсенала... Гусев излетя насреща ѝ с целия флот. Корабите на

правителството се разбягаха. Те ги настигнаха, обкръжиха ги и ги унищожиха над развалините на древната Соацера. Корабите падаха от небето в краката на гигантската статуя на усмихващия се със затворени очи магацигъл. Върху люспестия му шлем припламваше светлината на залеза.

Небето беше във властта на въстаналите. Правителството събираше полицейските войски пред Дома на Съвета. На покрива му качиха машини, които изстрелваха огнени ядра — кълбовидни мълнии. С тях успяха да свалят от небето част от въстаническият флот. През нощта Гусев обкръжи площада пред Дома на Висшия съвет и започна да издига барикади по улиците, водещи звездообразно от площада. „Ще ви науча аз да правите революции, червени дяволи“ — говореше Гусев и им показваше как да вадят плочите от настилката, как да повалят дърветата, как да избиват вратите, как да пълнят ризите с пясък.

Точно срещу Дома на Висшия съвет поставиха двете машини от завзетия арсенал и започнаха да изстрелват огнени ядра по войниците. Но правителството покри площада с електромагнитно поле.

Тогава Гусев произнесе последната си за този ден реч, много кратка, но изразителна, качи се на барикадата и хвърли една след друга три ръчни гранати. Силата на взрива беше ужасна: изригнаха три стълба пламъци, във въздуха се разхвърчаха камъни, войници, парчета от машини, площадът се изпълни с прах и отровен дим. Марсианците нададоха вой и се вдигнаха на щурм. (Това беше точно онази минута, в която Лос бе погледнал матовото огледало в имението на Тускуб.)

Правителството сне магнитното поле и над площада от двете страни над сражаващите се заподскачаха и затанцуваха огнени кълба, които се пръскаха и изсипваха потоци от синкав пламък. Мрачните пирамидени къщи се тресяха от грохота.

Боят свърши бързо. През покрития с трупове площад Гусев начело на елитния отряд нахлу в Дома на Висшия съвет. Но той беше празен. Тускуб и всички инженери бяха избягали.

ОБРАТ В СЪБИТИЯТА

Войските на въстаниците завзеха всички най-важни пунктове, посочени от Гор. Нощта беше хладна. Застаналите на пост марсианци мръзнаха. Гусев нареди да запалят огньовете. Това беше нечувано — от хиляда години в града не бяха палили огън — само в една древна песен се пееше за танцуващия пламък.

Гусев лично запали първия огън от изпочупени мебели пред Дома на Висшия съвет. „Ула, ула“ — тихо завиха марсианците и наобиколиха огъня. По всички площади лумнаха огньовете. Червеникавата им светлина оживи с люшкаци се сенки полегатите стени на къщите, пламтеше в прозорците.

Зад прозорците надничаха синкави лица — те тревожно, с тъга се взираха в невижданите огньовете, в мрачните, дрипави фигури на въстаниците. Много къщи опустяха тази нощ.

В града беше тихо. Само огньовете пращяха, звънтеше оръжие, сякаш хилядолетията се бяха върнали назад и отново започваше мъчителният им полет. Даже мъхестите звезди над улиците, над огньовете изглеждаха други — неволно някой седнал край огъня вдигаше глава и се взираше в техните забравени, сякаш оживели очертания. Гусев обиколи с крилато седло войските. Той се спускаше от звездната тъма върху площада, разхождаше се и хвърляше гигантска сянка. Приличаше на истински Син на небето, идол, слязъл от каменния си постамент. „Магацитъл, магацитъл“ — шепнеха марсианците със суеверен ужас. Мнозина го виждаха за пръв път и допълзяваха да го докоснат. Някои плачеха с детски гласове: „Сега няма да умрем. Ще бъдем щастливи... Синът на небето ни донесе живот.“

Към Сина на небето се устремиха хилави тела, облечени в мръсни дрехи, еднакви за всички; набръчкани, остроноси, повехнали лица; тъжни очи, от векове свикнали с бързото въртене на колелата и полумрака на мините; мършави ръце, несвикнали с движенията на радостта и смелостта — ръце, лица, очи, искрящи от огньовете.

— Не се плашете, не се плашете, момчета. По-весело — казваше им Гусев, — няма закон, според който да страдате без вина до свършека на света — не се плашете. Надвием ли ги — ще заживеем добре.

Късно през нощта Гусев се върна в Дома на Съвета — беше премръзнал и гладен. В сводестата зала, под ниските златни арки, на пода спяха двадесетина марсианци, както си бяха с оръжието. Огледалният под беше целият оплют със сдъвкана хавра. В средата на залата върху тенекиени сандъци за патрони седеше Гор и пишеше нещо на светлината на електрическо фенерче. На масата се търкаляха отворени консерви, манерки, корички хляб.

Гусев седна на края на масата и лакомо почна да яде. Обърса ръце в панталоните си, пийна от една манерка, изпъшка и хрипкаво каза:

— Къде е противникът? Ето това ме интересува...

Гор вдигна зачервените си очи, огледа окървавения парцал, увит около главата на Гусев, силното му дъвчещо скулесто лице, щръкналите му мустаци, издутите ноздри.

— Не мога да разбера къде, по дяволите, са се дянали правителствените войски — продължи Гусев, — на площада се търкалят около триста души от техните, а войските бяха не по-малко от петнадесет хиляди. Сякаш пропаднаха. А не можеха да се изпокрият — да не са игла. Да бяха пропаднали, щях да знам. Лоша работа. Всяка минута неприятелят може да се озове в тила ни.

— Тускуб, правителството, останките от войските и част от населението са се скрили в лабиринтите на царица Магър под града — каза Гор.

Гусев скочи от стола.

— Защо мълчахте досега?

— Преследването на Тускуб е безсмислено. Седнете и яжте, Сине на небето. — Гор се намръщи, извади изпод дрехата си снопче червеникава като пипер суха хавра, пъкна го в бузата си и бавно взе да дъвче. Очите му овлажняха, потъмняха, бръчките му се изгладиха. — Преди няколко хилядолетия не сме строели големи къщи — не сме можели да ги отопляваме, не сме познавали още електричеството. През

зимните студове населението на Марс слизало под земята, на голяма дълбочина. Огромните зали, пригодени от изровени от водата пещери, колонадите, тунелите, коридорите се нагрявали от вътрешната жар на планетата. В гърлата на вулканите горещината била толкова голяма, че я използвали за получаване на пара. И досега на някои острови все още работят тромавите парни машини от ония времена. Тунели, които свързват подземните градове, минават почти под цялата повърхност на планетата. Да търсим Тускуб в този лабиринт е безсмислено. Само той знае плановете и тайните на лабиринта на царица Магър — повелителката на двата свята, която владеела някога целия Марс. Мрежата от тунели води от Соацера към петстотин живи и повече от хиляда мъртви, измрели градове. Там навсякъде има складове с оръжие, пристанища за въздушните кораби. Нашите сили са пръснати, ние сме лошо въоръжени. Тускуб си запази армията, на негова страна са собствениците на селските имения, плантаторите на хавра и всички онези, които преди тридесет години след опустошителна война станаха собственици на градски къщи. Тускуб е умен и вероломен. Той нарочно предизвика тези събития, за да стъпче завинаги всякаква съпротива... Ах, златен век... Златен век!

Гор поклати опиянената си глава. По бузите му избиха виолетови петна. Хаврата започваше да действа.

— Тускуб мечтае за златен век: да открие последната епоха на Марс — златния век. В него ще влязат само избраните, само достойните за блаженство. Равенството е недостижимо, равенство няма. Всеобщото щастие е блян на луди, опиянени от хаврата. Тускуб каза: жаждата за равенство и всеобща справедливост разрушават най-високите постижения на цивилизацията. — По устните на Гор изби червеникава пяна. — Трябва да вървим назад, към неравенството, към несправедливостта! Нека миналите столетия се нахвърлят върху нас като ихи. Да се оковат робите, да се приковат към машините, към станове, да се спуснат в мините... Нека скръб да ни изпълни. А блажените да се изпълнят с щастие. Това е златният век. Скърцане на зъби и мрак. Проклети да са майка ми и баща ми, задето са ме родили на този свят! Проклет да съм и аз!

Гусев го гледаше и само хапеше цигарата.

— Да, право да ви кажа — добре сте се докарали!...

Гор дълго мълча, прегърбил се върху сандъчето като старец.

— Да, Сине на небето. Ние, жителите на древната Тума, не разгадахме тайната. Днес ви видях в боя. Веселието танцува във вас като огън. Вие сте мечтателни, страстни и безгрижни. Някой ден вие, Синовете на Земята, ще разгадаете тайната. Но не и ние, ние сме стари. В нас е останала само пепел. Ние изпуснахме нашия час.

Гусев стегна превръзката.

— Е, добре. Пепел! Какво смятате да правим утре?

— Сутринта трябва да открием Тускуб по огледалния телефон и да преговаряме с него за взаимни отстъпки...

— Вие, другарю, вече цял час дрънкате глупости — прекъсна го Гусев, — ето ви разпорежданията за утре: обявявате на Марс, че властта е в ръцете на работниците. Искате безпрекословно подчинение. А аз ще избира храбреци и с целия флот ще тръгнем към полюсите, за да завземем електростанциите. Незабавно ще започна да телеграфирам на Земята, в Москва, да ни изпратят подкрепа колкото се може по-бързо. Те могат да построят апаратите за половин година, а полетът е само...

Гусев се олюля и тежко се стовари върху масата, цялата къща се затресе. От тъмните сводове западаха скулптурни украшения. Спящите на пода марсианци скочиха и се заозъртаха. Нов, още по-силен трус разтърси къщата. Задрънчаха счупени стъкла. Вратите се отвориха. Нисък, усиловащ се от ехото грохот напълни залата. От площада се чува викове, изстрели.

Хвърлилите се към вратите марсианци взеха да отстъпват, направиха път. Влезе Синът на небето — Лос. Трудно можеше да познаеш лицето му: огромните му очи бяха хлътнали и потъмнели, от тях струеше странна светлина. Марсианците отстъпиха пред него, приклякваша. Бялата му коса беше настръхнала.

— Градът е обкръжен — високо и твърдо каза Лос, — небето е пълно със светлини от корабите. Тускуб взривява работническите квартали.

КОНТРААТАКАТА

Лос и Гусев излизаха на стълбата към колонадата, когато се разнесе втори взрив. Пламъкът в северната част на града се пръсна като синьо ветрило. Ясно се видяха издигащите се кълба дим и пепел. След грохота връхлетя вихър. Аленото зарево плъзна по половината небе.

Никакъв вик не се чуваше сега от пълния с войски звездообразен площад. Марсианците гледаха мълчаливо към заревото. Семействата и жилищата им се превръщаха в прах. Надеждите отлитаха с кълбата черен пушек.

След кратко съвещание с Лос и Гор Гусев заповяда да подготвят въздушния флот за бой. Всички кораби бяха в арсенала. Само пет от тези огромни водни кончета се намираха на площада. Гусев ги изпрати на разузнаване. Корабите излетяха, само крилете им блеснаха като огън.

От арсенала отговориха, че заповедта е получена и войската е започнала да се качва на корабите. Измина неопределено дълго време. Мъждивото зарево се разгаряше. В града беше зловец и тихо. Гусев всяка минута изпращаше марсианци до огледалния телефон, за да подканят качването да става по-бързо. Самият той като огромна сянка се мяташе по площада, хрипкаво викаше, докато построяваше безразборно скупчените войски в колони. Идваше до стълбата, озъбваше се — мустаците му щръкваша.

— Кажете на ония в арсенала (следваше непонятен за Гор израз) — по-живо, по-живо...

Гор отиде до телефона. Най-сетне се получи телефонограма, че товаренето на войските е свършило и корабите излитат. И наистина ниско над града, сред плътното зарево, се появиха летящи водни кончета. Гусев се разкрачи, вдигна глава и с удоволствие се загледа в правите им като на жерави редици. В този момент избухна третият, най-силен взрив.

Мечове от синкав пламък пронизаха пътя на корабите, те стремително летяха нагоре, завъртяха се и изчезнаха. На тяхното място се вдигнаха стълбове прах, кълба дим.

Между колоните се появи Гор. Беше скрил глава между раменете си. Лицето му се тресеше, устата му беше разкривена. Когато грохотът на взрива утихна, Гор каза:

— Взривиха арсенала. Флотът загина.

Гусев сухо изпъшка и задъвка мустаците си. Лос остана прав, опрял в колоната гръб, и гледаше към заревото. Гор се надигна на пръсти към изцъклените му очи.

— Горко на онези, които днес ще оцелеят.

Лос не отговори. Гусев упорито тръсна глава и тръгна към площада. Разнесе се командата му. И ето, колона след колона, марсианците тръгнаха по улиците, към барикадите.

Крилатата сянка на Гусев летеше в седло над площада и викаше отгоре:

— По-бързо, по-бързо мърдайте, дяволи сакати!

Площадът опустя. Огромният сектор на пожара осветяваше сега приближаващите от противоположна посока водни кончета — те излитаха на талази иззад хоризонта и плуваха над града. Това бяха корабите на Тускуб.

Гор каза:

— Бягайте, Сине на небето, все още можете да се спасите.

Лос само повдигна рамене. Корабите приближаваха, снижаваха се. От тъмните улици насреща им се изви огнено кълбо, второ, трето. Това бяха машините на въстаниците, които стреляха с кълбовидни мълнии. Редиците крилати галери правеха кръг над площада, разделяха се и се понасяха над улиците и покривите. Бордовете им се озаряваха от непрестанните припламвания на изстрелите. Една от галерите се преобърна, полетя надолу, но се закачи със строшените си крила за покривите. Други кацаха по ъглите на площада и стоварваха войници в сребристи якета. Войниците тичаха към улиците. Започна се стрелба от прозорците, иззад ъглите. Захвърчаха камъни. Пристигаха все повече и повече кораби, алените им сенки непрекъснато се плъзгаха над площада.

Лос видя как наблизо, на стъпаловидната тераса на къщата, се изправи широкоплещестата фигура на Гусев. Веднага пет-шест кораба

завиха към него. Той вдигна над главата си огромен камък и го хвърли по най-близката галера. В същия миг блестящите криле го закриха отвсякъде.

Тогава Лос затича нататък през площада — почти летеше като насън. Над него закръжиха кораби, моторите им сърдито ревяха, трещяха, озаряваха се от пламвания. Той стисна зъби, очите му зорко отбелязваха всяка дреболия.

С няколко скока Лос пресече площада и отново видя Гусев на терасата на ъгловата къща. Напиращите марсианци го бяха облепили от всички страни — той се въртеше като мечка под тази жива купчина, разпръскваше я, стоварваше юмруците си. Откъсна един от гърлото си, хвърли го във въздуха и тръгна по терасата, като ги повлече след себе си. Падна.

Лос силно извика. Изкатери се на терасата, като се вкопчваше за издатините на къщата. Отново от купчината пищящи тела се появи главата на Гусев с опулени очи и разкъсана уста. Няколко войника се вкопчиха в Лос. Той ги отхвърли с погнуса, спусна се към търкалящата се купчина и взе да изхвърля войниците — те летяха през перилата като трески. Терасата опустя. Гусев се силеше да се изправи, главата му се люшкаше. Лос го вдигна на ръце, вмъкна се в една отворена врата и сложи Гусев на килима в осветена от заревото ниска стая.

Гусев хриптеше. Лос се върна до вратата. Край терасата летяха кораби, виждаха се остроноси, взиращи се лица. Трябваше да очакват нападение.

— Мстислав Сергеевич — повика го Гусев. Сега той седеше, опипваше главата, изплю кръв. — Нашите всичките ги избиха... Мстислав Сергеевич, какво беше това? Като се струпаха, струпаха, като взеха да ги покосяват... Кой убит, кой се скри. Само аз останах... Ах, каква мъка! — Той стана, защура се из стаята, олюля се, спря се пред бронзовата статуя на някакъв виден марсианец. — Чакай ти! — Грабна статуята и се спусна към вратата.

— Алексей Иванович, защо?

— Не мога. Пусни ме.

Той излезе на терасата. Зад крилете на минаващия кораб блеснаха изстрели. После се чу глух трясък.

— Аха! — извика Гусев.

Лос го замъкна в стаята и блъсна вратата.

— Алексей Иванович, разберете — ние сме разбити, всичко е свършено... Трябва да спасим Аелита.

— Бе какво ми навирате тая ваша Аелита...

Той бързо клекна, скри лицето си, засумтя, удари с крак и сякаш вътре в него нещо почна да се къса:

— Какво пък, ако ще кожата ми да одерат. Този свят е объркан. И тази планета е объркана, проклета да е! „Спаси ни, казват, спаси ни...“ Вкопчили се... „Поне малко да поживеем...“ Да поживеем!... Какво мога аз?... Ето, пролях кръвта си. Премазаха ме. Мстислав Сергеевич, такъв човек съм аз — не мога да гледам спокойно... Със зъби бих разкъсал тези мъчители...

Той отново засумтя и се приближи до вратата. Лос го стисна за раменете, раздруса го и твърдо го погледна в очите.

— Това, което се случи, е кошмар и бълнуване. Да тръгваме. Може би ще си пробием път. Към къщи, към Земята.

Гусев размаза по лицето си кръв и мръсотия.

— Да вървим.

От стаята те излязоха на кръгла площадка, увиснала над дълбок кладенец. По вътрешния му край спираловидно се спускаше надолу стълбичка. Бледата светлина на заревото проникваше през стъкления покрив и в тази главозамайваща дълбочина.

Лос и Гусев заслизаха по тясната стълбичка — долу всичко беше тихо. Но отгоре все по-силно трещяха изстрели, стържеха дъната на корабите, които се отъркваха в покрива. Изглежда, атаката срещу последното убежище на Синовете на небето беше започнала.

Лос и Гусев тичаха по безкрайните спирали. Светлината избледняваше. И ето че различиха долу малка фигура. Тя едва пълзеше насреща им. Спря се, извика:

— Сега ще нахълтат. Побързайте. Долу е входът за лабиринта.

Това беше раненият в главата Гор. Той облиза устни и каза:

— Движете се по големите тунели. Следете знаците по стените. Сбогом. Разкажете за нас, ако се върнете на Земята. Може би вие на Земята ще сте щастливи. А нас ни очакват ледени пустини, смърт, мъка... Ех, ние изпуснахме нашия час... Трябваше свирепо и властно, властно да обичаме живота...

Долу се чу шум. Гусев се втурна надолу. Лос се опита да дръпне Гор след себе си, но марсианецът стисна зъби и се вкопчи в перилата.

— Вървете. Аз искам да умра.

Лос настигна Гусев. Те преминаха последната пръстеновидна площадка. От нея стълбата се спускаше стръмно към дъното на кладенеца. Там видяха голяма каменна плоча със завинтена халка — с мъка успяха да я вдигнат: от тъмнината на отвора ги лъхна сух вятър.

Гусев се промуши пръв. Когато Лос издърпваше зад себе си плочата, видя как на кръговата площадка се появиха едва различимите в червения полумрак фигури на войниците.

Те се спуснаха по спираловидната стълба. Гор протегна ръце към тях и се строполи под ударите им.

ЛАБИРИНТЪТ НА ЦАРИЦА МАГЪР

Лос и Гусев предпазливо пристъпваха в спарената и задушна тъмнина.

— Мстислав Сергеевич, завиваме...

— Тясно ли е?

— Широко, ръцете ми не стигат.

— Пак някакви колони. Стой! Къде ли сме...

... Откакто се бяха спуснали в лабиринта, бяха изминали не по-малко от три часа. Клечките свършиха. Гусев беше изтървал фенерчето още по време на боя. Движеха се в непроницаема тъмнина.

Тунелите се разклоняваха безкрайно, кръстосваха се, спускаха се надолу. Понякога се чуваше отчетливият, монотонен шум на падащи капки. Широко отворените им очи долавяха неясни сивкави очертания, но тези неясни петна бяха само халюцинации от тъмнината.

— Стой.

— Какво има?

— Няма дъно.

Взеха да се ослушват. В лицето им лъхаше сладък сух ветрец. Отдалеч, сякаш издълбоко, се носеха някакви въздишки — вдишване и издишване. С неясна тревога те почувствуваха, че пред тях има празнина. Гусев напипа с крака си камък и го хвърли в тъмнината. След няколко секунди се дочу слабият звук от удара.

— Пукнатина.

— Ами какво диша?

— Не знам.

Те тръгнаха обратно и срещнаха стена. Опипваха наляво и надясно — пръстите им се плъзгаха по ронещите се пукнатини, по издатините на сводовете. Ръбът на невидимата пропаст беше съвсем близо до стената — ту отдясно, ту отляво, ту отново отдясно. Те разбраха, че са се объркали и не могат да намерят коридора, по който бяха стигнали до този тесен корниз.

Те се облегнаха редом, рамо до рамо, на грапавата стена. Стояха и слушаха приспиващите въздишки от дълбините.

— Това ли е краят, Алексей Иванович?

— Да, Мстислав Сергеевич, изглежда, това е.

Лос помълча и със странен глас тихо попита:

— Сега нищо ли не виждате?

— Не.

— Вляво, надалеч.

— Не, не.

Лос си прошепна нещо на себе си, пристъпи от крак на крак.

— Свирепо и властно да обичаш живота... Само така...

— За кого говорите?

— За тях. Но и за нас.

Гусев също пристъпи, въздъхна.

— Ето я, диша, чувате ли?

— Кой, смъртта ли?

— Дявол знае тя ли е? — Гусев заговори, сякаш размишляваше на глас. — Дълго съм мислил за нея, Мстислав Сергеевич. Лежиш в полето с винтовката, дъждец, тъмно. За каквото и да мислиш — все до смъртта опираш. И се виждаш — търкаляш се озъбен, вкочанен като обозен кон встрани от пътя. Не зная какво ме очаква след смъртта, това не зная. Но докато съм още жив, трябва да разбера аз конска мърша ли съм, или човек? Или това няма значение? Когато взема да умирам, с подбелени очи, със стиснати зъби, сгърчен от конвулсии — и свърша... в тази минута целият свят, всичко, което с очите си съм видял, ще се преобърне ли, или няма да се преобърне? Това е страшното, търкалям се аз мъртъв и озъбен — аз, това, дете се помня от тригодишен... а всичко на света ще си върви по своя път както преди? Това е непонятно. От деветстотин и четиринадесета убиваме хора и сме свикнали. Та какво е човекът? — прицелиш се в него с винтовката и това ти е човекът. Не, Мстислав Сергеевич, не е толкова лесно. Веднъж една нощ лежах ранен в каруцата по гръб — гледах към звездите. Мъчно ми е и ми е тежко. Мисля си — въшката и аз — не сме ли еднакви. Въшката иска да яде и пие и аз така. На въшката не ѝ се умира, на мен също. Краят ни е еднакъв. В това време гледам — звезди се изсипали като просо — есен беше, през август. И сърцето ми като се сви. Мстислав Сергеевич, стори ми се, че всички тези звезди са вътре в

мен. Не, аз не съм въшка. Не. Облях се в сълзи. Какво става? Човекът не е въшка. Да ми строят черепа — това е ужасна работа, грозно покушение. Пък те — отровни газове измислили. Искан да живея, Мстислав Сергеевич. Не издържам повече в тази проклета тъмнина... Какво стоим наистина...

— Тя е тук — каза Лос със същия странен глас.

В това време отдалеч, по безбройните тунели, се понесе грохот. Корнизът под краката им затрепери, стената потръпна. В тъмнината се посипаха камъни. Вълните на грохота преминаха и затихнаха. Това беше седмият взрив. Тускуб удържа на думата си. По отдалечеността на взрива можеше да се определи, че Соацера е останала далеч на запад.

Падащите камъчета шумоляха още известно време. Стана тихо, още по-тихо. Гусев пръв забеляза, че в тъмнината вече не се чуват въздишки. Сега оттам идваха странни звуци — шумолене, съскане — все едно закипя някаква гъста течност. Гусев сякаш полудя — разпери ръце по стената и хукна, като викаше, ругаеше и риташе камъните.

— Корнизът обикаля стената. Чувате ли? Трябва да има изход. По дяволите, разцепих си главата! — Някое време той се движеше мълчешком, после проговори развълнувано някъде пред Лос, който все така неподвижно стоеше до стената: — Мстислав Сергеевич... Дръжка... Прекъсвач... Наистина прекъсвач...

Чу се пискливо, ръждиво скърцане. Прашна светлина лумна под ниския тухлен купол. Ребрата на сводовете му опираха в тесния пръстен на корнизата, издаден над кръгла шахта с десетина метра в диаметър.

Гусев все още стискаше дръжката на прекъсвача. Лос се беше облегал на стената от другата страна на шахтата, под арката на купола. Той закри с длан очите си от ярката светлина. После Гусев видя как Лос свали ръката си и погледна надолу, в шахтата. Той се наведе ниско и се взря. Ръката му затрепери, като че изтръскваше пръстите си от нещо. Той вдигна глава, белите му коси се бяха изправили подобно на сияние, очите му бяха разширени като от смъртен ужас.

Гусев му викна:

— Какво гледате там? — И едва тогава погледна в дълбочината на тухлената шахта. Там потрепваше и се премяташе

кафеникаворъждива козина. Тя издаваше това съскане и усилващия се зловещ шум. Козината се надигаше, издуваше се. Цялата беше покрита с големи, обърнати към светлината, сякаш конски очи, с мъхести лапи...

— Смъртта! — извика Лос.

Това беше огромно гнездо на паяци. Изглежда, се бяха разплодили в топлата дълбочина на шахтата, но взривът ги беше разтревожил и те бяха започнали да се издигат, да набъбват с цялата си маса. Те издаваха това съскане и шумолене. Ето един от паяците затича по корнизата, навирил острият ъгъл на краката си.

Входът към корнизата беше недалеч от Лос. Гусев викна:

— Бягай! — и със силен скок прелетя над шахтата, като одраска с черепа си куполния свод, падна на четири крака до Лос, сграбчи го за ръката и го задърпа към прохода на тунела. Затичаха с всички сили.

Прашните фенери под сводовете на тунела бяха на голямо разстояние един от друг. Гъст прах лежеше по пода, върху отломките от колони и статуи, по праговете на тесни врати, водещи към други коридори. Гусев и Лос дълго вървяха по този коридор. Той свърши в зала с плоски сводове и ниски колони. В средата ѝ се издигаше разрушена статуя на жена с грубо, свирепо лице. Във вътрешността се чернееха отворите на жилища. Тук също имаше прах — върху статуята на царица Магър, върху останките от съдове.

Лос се спря, очите му бяха изцъклени, разширени.

— Там са милиони — каза той и се огледа, — те чакат, ще дойде и техният час, те ще се научат да живеят, ще населят Марс...

Гусев го повлече по най-широкия тунел, излизащ от залата. Фенерите светеха нарядко и бледо. Вървяха дълго. Преминаха през кръгъл мост, прехвърлен през широка цепнатина, на дъното ѝ лежах части от гигантски машини. Продължиха — и отново се проточиха дълги прашни стени. Униение обзе душите. Краката им се подкосяваха от умора. Лос тихо повтори няколко пъти:

— Пуснете ме, искам да легна.

Сърцето му спираше да бие. Страшна мъка го гнетеше — той се влачеше, препъвайки се по стъпките на Гусев, в праха. По лицето му се стичаха капки студена пот. Лос беше надникнал там, откъдето нямаше връщане. И все пак друга, по-мощна сила го беше отдръпнала от тази черта и той се влачеше полумъртъв по празните безкрайни коридори.

Тунелът рязко зави. Гусев извика. В полукръглата рамка на входа пред очите им се откри ослепително синьо небе и сияещ сред снегове и ледове връх — толкова познат на Лос. Бяха излезли от лабиринта недалеч от Тускубовото имение.

ХАО

— Сине на небето, Сине на небето — повика тънко гласче.

Гусев и Лос се приближаваха към къщата от страната на горичката. От лазурния гъсталак се показва остроносо личице. Беше механикът на Аелита, момчето със сивото кожухче. Той плесна с ръце и заподскача, личицето му се мръщеше като на тапир. Той разтвори клоните и показва скритата в развалините на водохранилището крилата лодка.

Той им разказа: нощта преминала спокойно, на разсъмване се чул далечен грохот и се появило зарево. Той си помислил, че Синовецете на небето са загинали, скочил в лодката и полетял към убежището на Аелита. Тя също била чула взривовете и гледала пожара отвисоко сред скалите. Казала на момчето: „Върни се в къщата и чакай Синовецете на небето; ако те заловят слугите на Тускуб, умри в мълчание; ако Синът на небето е убит, промъкни се до трупа му, намери в него каменното шишенце и ми го донеси.“

Лос изслуша разказа на момчето със стиснати зъби. После Лос и Гусев отидоха до езерото, измиха кръвта и праха от себе си. Гусев изрязва от жилаво дърво сопа почти колкото конски крак. Качиха се в лодката и се издигнаха в сияещата синева.

Гусев и механикът вкараха лодката в пещерата, легнаха пред входа и разгънаха картата. В това време отгоре, от скалите, се смъкна Иха. Тя погледна Гусев и се плесна по бузите. От влюбените ѝ очи потекоха сълзи като ручей. Гусев радостно се засмя.

Лос сам се спусна в пропастта към Свещения праг. Сякаш крилете на вятъра го носеха по стръмните стълби, по тесните преходи и мостчета. Какво ще стане с него, с Аелита, ще се спасят ли, или ще загинат? Той не можеше да мисли: почваше да мисли и забравяше. Главното, потресаващото бе това, че той отново щеше да види

„родената от светлината на звездите“. Само да зърне слабичкото и синкаво лице — да се забрави сред вълните на радостта.

Лос стремително премина в облаци пара по изгърбения мост над пещерното езеро и както миналия път видя отвъд ниските колони лунната перспектива на планините. Той внимателно стъпи на площадката, увиснала над пропастта. Мъгливо проблясваше златото на Свещения праг.

Беше знойно и тихо. Лос искаше с умиление, с нежност да целуне червеникавия мъх, следите от стъпки в това последно убежище на любовта.

Далече долу се издигаха безплодните остриета на планините. Ледове проблясваха в гъстата синева. Пронизваща мъка стегна сърцето му. Ето пепелта от огъня, ето смачкания мъх там, където Аелита му бе изпяла песента на улата. Гърбато гущерче изсъска, претича по камъните и застина с обърната глава.

Лос се приближи до скалата, до триъгълната врата, открехна я и приведен влезе в пещерата.

Висящият от тавана светилник осветяваше спящата сред бели възглавници Аелита. Лежеше по гръб, пъхнала голия си лакът под главата. Слабото ѝ лице беше печално и кротко. Стиснатите ѝ мигли потрепваха — навярно сънуваше някакъв сън.

Лос коленичи до главата ѝ и умилено и развълнувано загледа любимата си — другарка на щастието и скръбта. Какви ли не мъки би понесъл сега, та никога да не помръкне това дивно лице, за да възпре гибелта на красотата, младостта и невинното дихание — тя дишаше и кичурът пепеляви коси върху бузата се надигаше и отпускаше.

Лос си помисли за онова чудовищно кълбо, което диша, шумоли и съска в дълбокия кладенец в тъмнината на лабиринта и очаква своя час. Той изстена от страх и мъка. Аелита въздъхна и се събуди. Очите ѝ за минута гледаха безсмислено Лос. Веждите ѝ учудено се вдигнаха. С двете си ръце тя се опря на възглавниците и седна.

— Сине на небето — каза тя нежно и тихо, — сине мой, моя любов...

Тя не прикри голотата си, само от смущение бузите ѝ поруменияха. Сините ѝ рамене, едва развитата гръд, тесните бедра изглеждаха на Лос сякаш родени от светлината на звездите. Лос продължаваше да стои на колене до леглото, мълчеше, защото твърде

силна беше радостта да гледа любимата си. Тръпчивосладкият аромат го обвиваше като тъмен облак пред буря.

— Видях те насън — каза Аелита, — ти ме носеше на ръце по стъклени стълби, носеше ме все по-високо. Чувах ударите на твоето сърце. Кръвта блъскаше в него и го разтърсваше. Обзе ме тъга. Чаках кога ще спреш, кога ще свърши тъгата? Искам да позная любовта. Аз познавам само тежестта и ужаса на тъгата... Ти ме пробуди. — Тя млъкна, веждите ѝ се вдигнаха още по-нагоре. — Ти ме гледаш толкова странно. О, мой великане!

Тя стремително се отдръпна в далечния край на леглото. Устните ѝ се отвориха леко, сякаш искаше да се защити. Лос изрече с мъка:

— Ела при мен.

Тя поклати глава.

— Ти приличаш на страшния Ча.

Той веднага закри с ръка лицето си, целият пронизан от усилието на волята и сякаш обзет от пламък — всичко в него сега беше огън. Той свали ръцете си, Аелита тихо попита:

— Какво има?

— Не се страхувай.

Тя се приближи и отново прошепна:

— Страх ме е от Хао. Аз ще умра.

— Не се бой от Хао. Той е огънят, той е животът. Не се бой от Хао. Слез, моя любов!

Той протегна ръце към нея. Аелита тихо въздъхна, сведе ресници, внимателното ѝ лице се изостри. Изведнъж, все така стремително тя стана от леглото и духна светилника.

Вплете пръсти в снежните коси на Лос...

Зад вратата на пещерата се чу шум, сякаш бръмчаха рой пчели. Нито Лос, нито Аелита го чуха. Виещият шум се засили. И ето — от пропастта бавно, като чудовищна оса, се издигна военен кораб, който стържеше с носа си по скалите.

Корабът увисна на равнището на площадката. На самия ѝ край от борда спуснаха стълбичка. По нея слязоха Тускуб и отряд войници с брони и метални заострени шлемове.

Войниците се наредиха в полукръг пред пещерата. Тускуб се приближи до триъгълната врата и удари по нея с бастуна си.

Лос и Аелита спяха дълбоко. Тускуб се обърна към войниците, посочи с бастуна към пещерата и заповяда:

— Хванете ги.

БЯГСТВОТО

Военият кораб покържи известно време над скалите на Свещения праг, после отплава към Азора и кацна някъде. Едва тогава Иха и Гусев можаха да слязат долу. Те видяха на изпотъпканата площадка Лос — той лежеше близо до входа на пещерата с лице в мъха, сред локва кръв.

Гусев го вдигна на ръце — Лос не дишаше, очите му бяха плътно затворени, по главата му имаше засъхнала кръв. Аелита я нямаше никъде. Иха виеше и прибираше из пещерата нейните вещи. Не намери само наметалото с качулката — изглежда, бяха увидели живата или мъртва Аелита в наметалото и я бяха отнесли на кораба.

Иха прибра във вързопче онова, което беше останало от „родената от светлината на звездите“. Гусев метна Лос през рамо и те тръгнаха обратно по мостовете над кипящото в тъмнината езеро, по стълбичките над мъгливата пропаст — по този път се бе върнал магацитълът, носейки вързана за чекръка пъстра престилка на момиче от аолите — като вест за мир и живот.

Горе Гусев изкара от пещерата лодката, качи в нея завития в чаршаф Лос, стегна колана си, нахлупи шлема и каза сурово:

— Жив няма да се дам... Пък ако стигна Земята... Ние ще се върнем тук... (Следваха три непонятни думи.) — Той се качи в лодката, нагласи кормилото. — А вие, приятели, си вървете вкъщи или някъде другаде. Не ме споменавайте с лошо. — Той се наведе и стисна ръката на механика и на Иха. — Не те викам със себе си, Ихошка, отивам на сигурна смърт. Благодаря ти, мила, за любовта. Ние, Синове на небето, никога не забравяме това, такива сме. Сбогом.

Той премижа към слънцето, кимна с брадичката и се стрелна в синевата. Иха и момчето дълго гледаха към отлитащия Син на небето. Те не забелязаха, че от юг, иззад лунните скали, се издигна, пресичайки пътя му, крилата точка. Когато Гусев се изгуби в потоците слънце, Иха с такова отчаяние се хвърли върху покритите с мъх

камъни, че момчето се уплаши — да не би и тя да бе напуснала тъжната Тума.

— Иха, Иха — жално повтаряше той, — хо туа мирра, туа мирра...

Гусев не забеляза веднага пресичащия пътя му военен кораб. Като се справяше с картата и поглеждаше към отдалечаващите се надолу скали на Лизиазира, той държеше курс на изток, към кактусовите полета, където бяха оставили апарата си.

Зад него в лодката бе подпряно отпуснатото тяло на Лос, покрито с плющия от вятъра, лепнещ чаршаф. То беше неподвижно и сякаш спеше — нямаше я в него уродливата безсмисленост на трупа. Гусев едва сега почувствува колко скъп му е неговият другар.

Нещастieto бе станало така: Гусев, Ихоска и механикът седяха по това време до лодката и се смееха. Изведнъж долу се разнесоха изстрели. После — вопъл. И след минута като ястреб се издигна военният кораб, изхвърли на площадката безчувственото тяло на Лос и взе да кръжи, да търси.

Гусев плю зад борда — толкова му беше втръснал Марс: „Само да стигна до апарата, да дам на Лос глътка спирт.“ Той пипна тялото — едва се чувствуваше топлинка: откакто Гусев го бе вдигнал от площадката, не се забелязваше вцепеняване. „Ако даде бог — ще се оправи“ — Гусев по себе си знаеше слабото действие на марсианските куршуми. „Но припадъкът продължава твърде дълго.“ Той с тревога се обърна към слънцето, клонящо към залез, и в това време видя падащия отгоре кораб.

Гусев веднага зави на север, за да избегне срещата. Зави и корабът. От време на време на него се появяваха жълтеникавите пушечета на изстрелите. Тогава Гусев започна да набира височина, като смяташе при спускането да удвои скоростта и да се измъкне от преследвачите.

Леденият вятър свиреше в ушите, сълзи застилаха очите и замръзваха по миглите. Ято гнусни ихи, нескопосано размахващи криле, се опита да нападне лодката, но не улучи и изостана. Гусев отдавна вече беше загубил посоката. Кръвта блъскаше в слепоочията,

разреденият въздух го шибаше с ледени бичове. Тогава Гусев на пълен ход се запуска надолу. Корабът изостана и изчезна зад хоризонта.

Сега долу, докъдето поглед стига, се простираше медночервена пустиня. Наоколо ни дръвце, ни живот. Само сянката на лодката летеше по плоските хълмове, по пясъчните вълни, по пукнатините на проблясващата като стъкло камениста почва. Тук-там по хълмовете хвърляха сянка развалини на жилища. Цялата пустиня беше набраздена от пресъхналите корита на каналите.

Слънцето клонеше все по-ниско към гладкия край на пясъците, разливаше се леденото, тъжно сияние на залеза, а Гусев все така виждаше отдолу пясъчните вълни, хълмовете и развалините на засипваната с прах, умираща Тума.

Нощта настъпи бързо. Гусев се спусна и кацна на изсъхналата равнина. Излезе от лодката, махна чаршафа от лицето на Лос, вдигна клепачите му, долепи ухо до сърцето — Лос седеше нито жив, нито мъртъв. На малкия му пръст Гусев видя пръстенче и висящо на верижка отворено шишенце.

— Ех, пустиньо — каза Гусев, отдалечавайки се от лодката. Ледени звезди запламтяха в необятното, високо и черно небе. Пясъците изглеждаха сиви от тяхната светлина. Беше толкова тихо, че се чуваше шумоленето на пясъка, който се ронеше в дълбоката следа на стъпките... Измъчваше го жажда. Налегна го мъка. — Ех, пустиньо! — Гусев се върна в лодката. Накъде да лети? Очертанията на звездите бяха чужди и непознати.

Гусев включи мотора, но перката лениво се завъртя и спря. Моторът не работеше — кутийката с взривния прашец беше празна.

— Е, добре — тихо измърмори Гусев. Отново излезе от лодката, пъкна сопата под колана си, измъкна Лос. — Да вървим, Мстислав Сергеевич — сложи го на рамото си и тръгна, като затъваше в пясъка до глезените. Вървя дълго. Стигна до хълма, остави Лос върху засипаните стъпала на някаква стълба, погледна към самотната, огряна от звездната светлина колона на върха на хълма и се просна ничком. В кръвта му като отлив забушува смъртната умора.

Не знаеше дълго ли бе лежал така, без да мръдне. Пясъкът студенееше, кръвта изстиваше. Тогава Гусев седна и с тъга вдигна глава. Ниско над пустинята висеше червеникава, мрачна звезда. Приличаше на окото на голяма птица. Гусев я гледаше, отворил уста.

— Земята. — Сграбчи Лос и затича по посока на звездата. Сега вече знаеше в коя посока се намира апаратът.

Като дишаше шумно и се обливаше в пот, Гусев с огромни скокове прескачаше канавките, извикваше от ярост, когато се спънеше в камък, и тичаше, тичаше — пред него плуваше близкият тъмен хоризонт на пустинята. На няколко пъти лягаше с лице върху хладния пясък, за да освежи залепналата си уста поне от влажните пари. Вдигаше другаря си и отново поемаше, поглеждайки към червеникавите лъчи на Земята. Огромната му сянка самотно се движеше сред световното гробище.

Нащърбената Ола изгря с острия си полумесец. Към полунощ изгря кръглата Литха — светлината ѝ беше кротка и сребриста, от пясъчните вълни се проточиха двойни сенки. Тези две страшни луни заплуваха — едната нагоре, другата — към залез. От светлината им Талцетъл помръкна. Надалеч се изправиха ледените върхове на Лизиазира.

Пустинята свърши. Разсъмваше се. Гусев навлезе в кактусовите поля. Ритна с крак едно от растенията и лакомо се нахрани с треперещата му водниста сърцевина. Звездите гаснеха. В лилавото небе се очертаваха розовите краища на облаците. И ето Гусев сякаш чу удари на железни чукове, монотонно механично чукане, което рязко кънтеше в утринната тишина.

Гусев скоро се досети какво означаваше то: над кактусите стърчаха трите решетести мачти на военния кораб преследвач. Марсианците разрушаваха апарата.

Гусев затича под прикритието на кактусите и едновременно видя и кораба, и редом с него ръждивия огромен гръб на апарата. Двадесетина марсианци удряха по занитената му обшивка с големи чукове. Изглежда, работата току-що беше започнала. Гусев сложи Лос върху пясъка, измъкна от колана си сопата.

— Ще ви дам аз да разберете, кучи синове! — с чужд глас зави Гусев и изскочи от кактусите. Дотича до кораба и с един удар на сопата пречупи металното крило, събори мачтата, удари по борда като по буре. От вътрешността на кораба наизскачаха войници. Те захвърлиха оръжието си, посипаха се като грах от палубата и се разбягаха във всички посоки. Войниците, които рушаха апарата, с тих вой плъзнаха по браздите и се скриха в гъсталака. Цялото поле опустя за миг —

толкова силен беше ужасът пред вездесъщия, неуязвим за смъртта Син на небето.

Гусев отвинти люка, домъкна Лос и двамата Синове на небето изчезнаха в яйцето. Капакът се затвори. Тогава притаилите се зад кактусите марсианци видяха необикновено и потресаващо зрелище.

Голямото колкото къща, огромно ръждиво яйце загърмя, под него се надигнаха кафяви облаци от прах и дим. Тума затрепера от страшните удари. Гигантското яйце заподскача по кактусовото поле с рев и гръмовен грохот. Увисна сред облаци прах, като метеор излетя в небето и отнесе свирепите магацитли към тяхната родина.

В НЕБИТИЕТО

— Е, какво, Мстислав Сергеевич, жив ли сте?

Нещо го парна в устата. Течен огън премина по тялото му, по жилите, по костите. Лос отвори очи. Съвсем ниско над него светеше мъждива звездичка. Небето беше странно — жълто, обковано като сандък. Нещо чукаше, чукаше отмерено, мъждивата звездичка трепереше.

— Колко е часът?

— Часовникът е спрял, там е бедата — отговори гласът.

— Отдавна ли летим?

— Отдавна, Мстислав Сергеевич.

— Накъде?

— Дявол знае — нищо не мога да видя — само тъмнина и звезди... Препускаме в световното пространство.

Лос затвори пак очи и се опита да проникне в празнотата на паметта, но там не откри нищо и отново потъна в непробуден сън.

Гусев го зави по-топло и се върна при визьорите. Сега Марс изглеждаше по-малък и от чаена чинийка. Дъното на пресъхналите морета и мъртвите пустини се открояваха по него като лунни петна. Засипваният от пясъците диск на Тума се смаляваше, апаратът се носеше все по-далече от него в непрогледната тъмнина. Рядко в окоото се забиваше малък лъч на звезда. Но колкото и да се взираше Гусев, никъде не се виждаше червената звезда.

Гусев се прозя и изчатка със зъби — от празното пространство на вселената го налягаше голяма скука. Прегледа запасите от вода, храна и кислород, зави се с одеялото и легна до Лос на тресящия се под.

Беше изминало много време. Гусев се събуди от глад. Лос лежеше със затворени очи — лицето му беше набръчкано, старо, бузите му бяха хлътнали. Той тихо попита:

— Къде сме сега?

— Все още там, Мстислав Сергеевич — в пространството.

— Алексей Иванович, ние бяхме ли на Марс?

— Мстислав Сергеевич, май съвсем сте изумели.

— Да, с мен се е случило нещо... спомням си и спомените се прекъсват някак неопределено. Не мога да разбера кое е било наистина — всичко ми е като сън. Дайте да пия...

Лос затвори очи и след малко попита с потрепващ глас:

— Тя също ли е сън?

— Коя?

Лос не отговори, отпусна глава и затвори очи.

Гусев погледна през всичките визьори към небето — само тъмнина. Наметна се с одеялото, сгуши се в него и седна. Нямахше желание нито да мисли, нито да си спомня, нито да очаква. И защо ли? Желязното яйце, понесло се с главоломна скорост в бездънната празнота, потракваше и се тресеше приспивно.

Точеше се някакво неимоверно дълго, неземно време. Гусев все така седеше свит, унесен във вцепеняваща дрямка. Лос спеше. Студът на вечността като невидим прах се наслойваше върху сърцето, върху съзнанието.

Страшен вопъл раздра слуха му. Гусев скочи, пулейки очи. Крещеше Лос — той беше застанал сред разхвърляните одеяла, бинтът се бе смъкнал на очите му.

— Тя е жива!

Той вдигна костеливите си ръце, хвърли се върху кожената стена, заудря по нея, задраска с нокти.

— Тя е жива! Пуснете ме... Задушavam се... Тя съществуваше, имаше я!...

Той дълго се блъска и крещя — накрая безсилно увисна в ръцете на Гусев. И отново затихна, задряма.

Гусев пак се сви под одеялото. Желанията гаснеха като пепел, чувствата изстиваха. Слухът свикваше с желязния пулс на яйцето и не долавяше други звуци. Лос бърбореше насън, простенваше, понякога лицето му грейваше от щастие.

Гусев гледаше към спящия и си мислеше: „Хубаво ти е насън, мили човече. Не ти и трябва да се будиш, спи, спи... Събудиш ли се — ще седиш ей така свит под одеялото и ще трепериш като гарван на замръзнал пън. Ах, ноц, ноц, последен свършек...“

Не му се искаше дори да затваря очи — седеше си така загледан в някакво проблясващо гвоздейче... Настъпило беше великото

безразличие, бавно приближаваше небитието...

Така изтече неизмеримо пространство от време.

Отвън, по желязната обвивка на яйцето, се чуха странни шумове, почуквания, допир на тела.

Гусев отвори очи. Съзнанието му се възвръщаше, той се послуша — изглеждаше, сякаш апаратът преминава през струпани камъни и трошляк. Нещо падна и запълзя по стената. Шумеше, шумолеше. Ето че последва удар от другата страна — апаратът се затресе. Гусев събуди Лос. Те допълзяха до наблюдателните тръби и в същия миг и двамата извикаха.

Наоколо в тъмнината се простираха поля от блестящи като елмази късове. Камъни, канари, кристални ръбове сияеха с остри лъчи. В черната нощ зад огромните далечини на тези елмазни полета висеше косматото слънце.

— Сигурно пресичаме главата на комета — шепнешком каза Лос. — Включете реостатите. Трябва да се измъкнем от тези полета, иначе кометата ще ни повлече към Слънцето.

Гусев се покатери до горния визьор. Лос застана до реостатите. Ударите по обшивката на яйцето зачестиха, усилиха се. Гусев подвикваше отгоре:

— По-леко — отдясно има канара... Пълен напред... Полека, лети цяла планина... Преприемте... Напред, напред, Мстислав Сергеевич.

ЗЕМЯТА

Елмазните поля бяха следи от преминаването на блуждаеща в пространствата комета. Притегленият от нея апарат дълго се провираще между небесните камъни. Скоростта му непрекъснато се увеличаваше, започваше да действа абсолютният закон на математиката — полека посоките на полета на яйцето и на метеоритите се промениха: образува се всеразширяващ се ъгъл. Златистата мъглявина — главата на кометата, и нейните следи — метеоритите, летяха по хипербола — тази безнадеждна крива, за да заобиколят слънцето и завинаги да изчезнат в пространството. Кривата на полета на апарата все повече се доближаваше до елипса.

Почти неосъществимата надежда за връщане на Земята събуди за живот Лос и Гусев. Сега те наблюдаваха небето, без да се откъсват от визьорите. Слънцето силно нагриваше апарата от едната страна — наложи се да се съблекат.

Елмазните поля останаха далеч под тях: изглеждаха като искрици — после се превърнаха в белезникава мъглявина и изчезнаха. И ето сред необятната далечина откриха Сатурн с преливащите като дъга пръстени, заобиколен от спътници.

Притегленото от кометата яйце се завръщаше в Слънчевата система, от която го беше изхвърлила центробежната сила на Марс.

По едно време светеща линия прекоси тъмата. Скоро и тя избледня, угасна. Това бяха астероиди — малки планети, чийто безброен рой се върти около Слънцето. Силата на тяхното притегляне още повече огъна кривата на полета на яйцето. Най-сетне през един от горните визьори Лос видя странен, ослепителен тесен сърп — това беше Венера. Почти в същото време Гусев, който наблюдаваше през другия визьор, страшно засумтя и се обърна — потен, зачервен.

— Тя е, ей богу, тя е!

Сребристосинкавото кълбо топло сияеше в черната тъмнина. Встрани от него и малко по-ярко светеше голямо колкото боровинка топче. Апаратът се носеше малко настрани от тях. Тогава Лос се реши

да използва една опасна маневра — да завърти гърлото на апарата, за да отклони оста на взривовете от траекторията на полета. Завъртането беше успешно. Посоката започна да се променя. Полека топлото кълбо се издигна в зенита.

Пространството на времето летеше, летеше. Лос и Гусев ту се лепваха за наблюдателните тръби, ту се търкаляха сред разхвърляните кожи и одеяла. Последните сили ги напускаха. Измъчваше ги жажда, бяха изпили всичката вода.

И ето в унеса си Лос видя как кожата, одеялата и чувалите се закатериха по стените. Голото до кръста тяло на Гусев също увисна във въздуха. Всичко това приличаше на бълнуване. Гусев се намери легнал до единия от визьорите. Ето той забърбори, вдигна се, хвана се за гърдите, лицето му се обля със сълзи, мустаците му увиснаха.

— Моя родна, родна, родна!...

Дори през размътеното си съзнание Лос разбра, че апаратът се е обърнал и лети с гърлото напред, повлечен от притеглянето на Земята. Той допълзя до реостатите и ги дръпна — яйцето се затресе, загърмя. Той се наведе към визьора.

Сред тъмнината висеше огромна водна топка, огряна от Слънцето. Океаните изглеждаха синкави, очертанията на островите — зеленикави, единият от материците беше покрит с облачни поля. Влажното кълбо бавно се въртеше. Сълзите им пречеха да виждат. Душата плачеше от любов и летеше към синкаво-влажния сноп светлина. Родината на човечеството! Плътта на живота! Сърцето на света!

Земното кълбо закриваше половината небе. Лос завъртя реостатите докрай. Въпреки това полетът беше стремителен — обшивката на яйцето силно се нагря, гуменото уплътнение завря, кожената обвивка взе да пуши. С последно усилие Гусев завъртя капака на люка. Леденият вятър с вой се втурна през пролуката. Земята разтваряше обятия, посрещаше блудните си синове.

Ударът беше силен. Обвивката се разцепи. Гърлото на яйцето дълбоко затъна в тревясало хълмче.

Беше трети юни, неделя, по обед. На голямо разстояние от мястото на падането — на езерото Мичиган, хората, които се

разхождаха с лодки, седяха на откритите тераси в ресторантите и кафенетата, играеха тенис, голф, футбол, пускаха хвърчила в безоблачното небе — цялото това множество от хора, дошли в неделния ден да се насладят на прелестта на зелените брегове, на шумоленето на юнските листа, в продължение на пет минути чуваха странен виещ звук.

Хората, които помнеха световната война, оглеждаха небето и разправяха, че обикновено така ревели снарядите на тежките оръдия. След това мнозина успяха да видят плъзналата се бързо по земята яйцеобразна сянка.

Не беше изтекъл и час, когато голяма тълпа се събра на мястото, където бе паднал апаратът. Любопитни тичаха от всички страни, прескачаха огради, носеха се с коли, с лодки по синьото езеро. На хълмчето, леко наклонено, стоеше яйцето, покрито с нагар, цялото омачкано и разцепено. Бяха изказани много предположения, едно от друго по-нелепи. Вълнението в тълпата особено се засили, когато бе разчетен изчуканият с длето надпис върху капака на люка: „РСФСР. Излетяхме от Петроград на 18 август 192... година.“ Това беше още по-странно, защото днес беше трети юли хиляда деветстотин... С една дума, надписът върху апарата беше направен преди три и половина години.

След това, когато от вътрешността на тайнствения апарат се дочуха слаби стонове, тълпата ужасено се отдръпна и утихна. Появиха се отряд полицаи, лекар и дванадесет кореспонденти с фотоапаратите си. Отвориха люка и много предпазливо измъкнаха от вътрешността на яйцето двама полуголи мъже, единият, слаб като скелет, стар, с бели коси, беше в безсъзнание, другият, с окървавено лице, със счупени ръце, жално стенеше. Сред тълпата се понесоха викове на съчувствие, женски плач. Качиха небесните пътешественици в един автомобил и ги закараха в болницата.

Зад отворения прозорец пееше птица с кристален от щастие глас. Тя пееше за слънчевия лъч, за синьото небе. Лос неподвижно лежеше на възглавниците и слушаше. По набръчканото му лице се стичаха сълзи. Някъде вече бе слушал този глас. Но къде и кога?

Сивата роса по тревата проблясваше зад полудръпнатата, леко издута от утринния вятър щора. По нея потрепваха сенките на влажните листа. Птицата пееше. Далеч зад планината се надигаше плътен бял облак.

Нечие сърце тъгуваше по тази земя, по облаците, по шумните проливни дъждове и блестящата роса, по великаните, които се разхождаха сред зелените хълмове... Той си спомни — пак в такова слънчево утро, но не на Земята пееше една птица за сънищата на Аелита... Аелита... Но дали тя бе съществувала? Или само я бе сънувал? Не. Птицата нарежда със стъкленото си езиче как някога една синкава като здрача жена с печално слабо личице, седнала през нощта край огъня, му бе пяла древната песен на любовта.

Затова сълзите се стичаха по набръчканите бузи на Лос. Птицата пееше за онази, която бе останала отвъд звездите, и за посивелия набръчкан стар мечтател, който бе обиколил небесата.

Вятърът изду още щората, долният ѝ край меко плясна — и в стаята нахлу ароматът на мед, земя и влага.

В едно такова утро в болницата се появи Скайлс. Той здраво стисна ръката на Лос — „поздравявам ви, скъпи приятелю“, — седна на табуретката до леглото, бутна шапката си назад.

— Много сте отслабнали през това пътешествие, старче — каза той. — Току-що бях при Гусев, виж, той се държи; ръцете му са в гипс, челюстта му е счупена, но през цялото време се смее — много е доволен, че се е завърнал. Пратих на жена му в Петроград телеграма и пет хиляди долара. За вас телеграфирах във вестника си — ще получите огромна сума за „Пътни записки“. Но ще трябва да усъвършенствувате апарата си — кацнахте лошо. Дявол да го вземе — като си помислиш, почти четири години изминаха от онази лудешка вечер в Петроград. Старче, съветвам ви да пийнете чашка хубав коняк, това ще ви върне към живота.

Скайлс бърбореше весело и загрижено поглеждаше събеседника си — лицето му беше загоряло, безгрижно, очите му бяха пълни с жадно любопитство. Лос му протегна ръка.

— Радвам се, че дойдохте, Скайлс.

ГЛАСЪТ НА ЛЮБОВТА

По Ждановска крайбрежна се носеха облаци сняг, стелеха се ниско по земята от вятъра, полудели парцали се въртяха около люшкащите се фенери. Входовете и прозорците бяха затрупани, зад реката виелицата бушуваше из стенещия парк.

По улицата с вдигната яка и превит срещу вятъра крачеше Лос. Топлият шал се мятеше зад гърба му, краката му се хлъзгаха, снегът режеше лицето му. В обичайния час той се прибираше от завода къщи, в самотния си апартамент. Жителите на крайбрежната улица бяха свикнали с широкополата му шапка, с шала, който скриваше долната част на лицето му, с приведените му рамене и дори когато се кланяше за поздрав и вятърът развяваше белите му коси, вече никой не се учудваше на странния израз на очите му, които някога бяха видели онова, което никой не бе виждал.

Да беше друго време, някой млад поет непременно би се вдъхновил от нелепо изглеждащата му фигура с развят шал, бавно крачеща сред снежните облаци. Но сега времената бяха други: поетите се възхищаваха не от снежните бури, не от звездите, не от задоблачните страни, а от грохота на чуковете по цялата страна, от съскането на трионите, шумоленето на сърповете, свиренето на косите — все весели, земни песни.

Беше изминала половин година от завръщането на Лос на Земята. Любопитството, обзело целия свят при получаването на първата телеграма за пристигането на двамата души от Марс, се бе поуталожило. Лос и Гусев изядоха, колкото се полагаше, на сто и петдесетте банкета, вечери и научни събрания. Гусев извика от Петроград Маша, облече я като кукла, даде стотина интервюта, купи си мотоциклет, започна да носи кръгли очила, половин година пътува из Америка и Европа, като разказваше за сбиванията с марсианците, за паяците и за кометите, за това, как те с Лос едва не бяха отлетели за Голямата мечка, а като се върна в Съветска Русия, основа „Дружество

за прехвърляне на боен отряд на Марс с цел спасяване на оцелялото му трудещо се население.“

В един от машиностроителните заводи на Петроград Лос строеше универсален двигател от марсиански тип.

Той се връщаше вкъщи обикновено към шест часа вечерта. Вечеряше сам. Преди лягане разгръщаше книга — но стиховете на поета му изглеждаха като детски брътвеж, а измислиците на романиста като детски приказки. Той угасяше лампата, дълго лежеше и гледаше в тъмнината — течаха, течаха самотните му мисли.

И днес в обичайния час Лос минаваше по крайбрежната улица. Снежните облаци се издигаха нагоре сред бушуващата виелица. Димяха корнизите и покривите. Фенерите се люлееха. Дъхът ти спираше.

Лос се спря и вдигна глава. Вятърът беше разкъсал снежните облаци. В бездънно-черното небе сияеше звезда. Лос я гледаше с безумен взор — лъчът ѝ проникваше в сърцето му... „Тума, Тума, звезда на мъката...“ Летящите краища на облаците отново закриха бездната, скриха звездата. В тоз кратък миг в паметта на Лос с ужасяваща яснота се мярна видението, което досега все му се бе изплъзвало...

В съня си дочуха шум — сякаш сърдито бръмчаха пчели. Разнесоха се отсечени удари — чукане. Спящата Аелита трепна, въздъхна, събуди се и потрепери, той не я виждаше в тъмнината на малката пещера, само усещаше как бие сърцето ѝ. Чуването по вратата се повтори. Отвън се чу гласът на Тускуб: „Хванете ги.“ Лос стисна Аелита за раменете. Тя каза тихо:

— Съпруже мой, Сине на небето, сбогом.

Пръстите ѝ бързо се плъзнаха по лицето му. Тогава той опипом потърси ръката ѝ и взе шишенцето с отровата. Тя бързо — на един дъх — зашепна в ухото му:

— Върху мен тегне забрана, аз съм посветена на царица Магър... Според древния обичай, по страшния закон на Магър девственицата, нарушила тази забрана, трябва да бъде хвърлена в лабиринта в кладенеца. Ти си го видял... Но аз не можах да устоя на любовта на

Сина на небето. Щастлива съм. Благодаря ти за живота. Ти ме върна в хилядолетията на Хао. Благодаря ти, съпруже мой...

Аелита го целуна и той почувствува горчивия дъх на отровата върху устните ѝ. Тогава той изпи останалото от тъмната влага — в шишенцето имаше още много. Аелита едва успя да го докосне. Ударите по вратата накараха Лос да се надигне, но съзнанието го напускаше, ръцете и краката не му се подчиняваха. Той се върна до леглото, падна върху тялото на Аелита и я прегърна. Не помръдна, когато марсианците влязоха в пещерата. Те го откъснаха от жена му, завиха я и я понесоха. С последни сили той се хвърли след края на черното ѝ наметало, но блеснаха изстрели, тъпи удари в гърдите го отхвърлиха обратно, към златната врата на пещерата...

Като се бореше с вятъра, Лос затича по крайбрежната. И отново се спря, завъртя се в снежните облаци, и също както тогава — сред тъмнината на вселената, извика:

— Тя е жива, жива... Аелита, Аелита...

Бесният порив на вятъра понесе това име, за пръв път произнесено на Земята, развя го сред летящия сняг. Лос пъкна брадичката си под шала, мушна ръката си дълбоко в джоба и се помъкна, олюлявайки се, към къщи.

Пред входа го чакаше автомобил. В синкавите снопове на фаровете му се въртяха бели мухи. На тротоара потропваше със замръзналите си подметки човек с космат кожух.

— Дошъл съм за вас, Мстислав Сергеевич — викна той весело, — качвайте се в колата, да тръгваме.

Това беше Гусев. Той набързо му обясни: днес, в седем часа вечерта, както вече цяла седмица, радиотелеграфната станция очаква приемането на неизвестни сигнали с необикновена сила. Шифърът им бе непознат. Цяла седмица вестниците по всички континенти се пълнят с догадки във връзка с тези сигнали — има предположение, че идват от Марс. Завеждащият радиостанцията кани Лос да приеме тази вечер тайнствените вълни.

Лос мълчаливо скочи в автомобила. Белите парцали лудо затанцуваха в конусите от светлина. Снежният вятър се втурна в лицата им. Над снежната пустиня на Нева пламтеше виолетовото

зареве на града, сиянието на фенерите по крайбрежните улици — светлини, светлини... Далеч виеше сирената на ледоразбивач, който трошеше някъде ледовете.

Автомобилът спря в края на улица „Червени зари“, на снежната поляна под свирещите дървета, пред една къщичка с кръгъл покрив. Потъналите в снежни облаци решетъчни кули и мрежи от жици издаваха пустинен вой. Лос отвори затрупаната със сняг врата, влезе в топлата къщичка, свали шала и шапката. Румен, дебеличък човек стисна почервенялата му от студа ръка в топлите си пълни длани и взе да му обяснява нещо. Стрелката на часовника приближаваше седем.

Лос седна пред приемника, сложи наушниците. Стрелката на часовника пълзеше. О, време, забързани удари на сърцето, ледено пространство на вселената!...

Бавен шепот стигна до ушите му. Лос веднага затвори очи. Отдалеченият, тревожен, бавен шепот отново се повтори. Повтаряше се някаква странна дума. Лос напрегна слуха си. Като безшумна мълния прониза сърцето му далечният глас, който повтаряше печално на неземния език:

— Къде си, къде си, къде си, Сине на небето?

Гласът замлъкна. Лос гледаше пред себе си с побелели, разширени очи... Гласът на Аелита, на любовта и вечността, гласът на мъката лети по цялата вселена, зове, вика, търси — къде си, къде си, любов...

Издание:

Алексей Толстой. Аелита

Роман

Книгоиздателство „Георги Бакалов“, Варна, 1986

Библиотека „Галактика“, №73

Редакционна колегия: Любен Дилов, Светозар Златаров, Елка Константинова,

Агоп Мелконян, Димитър Пеев, Огнян Сапарев, Светослав Славчев

Преведе от руски: Валя Димитрова

Редактор: Жана Кръстева

Оформление: Богдан Мавродинов, Жеко Алексиев

Рисунка на корицата: Текла Алексиева

Художествен редактор: Иван Кенаров

Технически редактор: Пламен Антонов

Коректори: Паунка Камбурова, Янка Василева

Съветска руска, 1 издание

Дадена за набор на 27.II.1986 г. Подписана за печат на 20.V.1986

г.

Излязла от печат месец май 1986 г. Формат 70×100/32 Изд. №1964

Печ. коли 13,50. Изд. коли 8,74. УИК 8,51. Цена 1,50 лв.

Страници: 216. ЕКП 953635532–29–86

08 Книгоиздателство „Георги Бакалов“ — Варна

Държавна печатница „Балкан“ — София

С-31

© Валя Димитрова, преводач, 1986

© Богдан Мавродинов и Жеко Алексиев, библиотечно оформление, 1979

© Текла Алексиева, рисунка на корицата, 1986

c/o Jusautor, Sofia

А. Н. Толстой. Аэлига

Издательство „Художественная литература“, 1974

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.